

Markedsrapport 2021

Markeds- og prisvurderinger av sentrale
norske landbruksvarer og RÅK-varer

Rapport nr. 3/2022

3.3.2022

Rapport: Markedsrapport 2021

Dato: 3.3.2022

Utgiver: Landbruksdirektoratet

Kontaktperso: Harald Moksnes Weie

Rapport-nr.: 3/2022

Forsidebilde: Elin Hoel

Forord

Markedsrapporten, rapporten Omverdenen til norsk landbruk og matindustri, og Økologisk rapport er alle en del av Landbruksdirektoratets årlige innspill til Landbruks- og matdepartementet (LMD) i forkant av jordbruksforhandlingene. Rapportene er også utformet for å kunne gi andre interesserte en oversikt over både markedsutviklingen i Norge og i omverdenen til norsk landbruk og matindustri. Rapportene beskriver dagens situasjon og forventninger til utviklingen framover. Samlet sett bidrar rapportene til et grunnlag for å vurdere måloppnåelsen knyttet til produksjon og priser, og for å vurdere endringer i virkemiddelbruk for å nå de landbrukspolitiske målene.

Markedsrapporten gir en oversikt over hvordan tilgangen på viktige norske landbruksvarer var i året som gikk. Vi presenterer tall over norsk produksjon, import og eksport, og vurderer markeds- og prissituasjonen for korn og kraftfôr, melk og meieriprodukter, kjøtt og egg, sentrale varer i grøntsektoren, bearbeidede landbruksvarer (RÅK-varer) og skog.

Omverdenen til norsk landbruk og matindustri gjør rede for internasjonale rammevilkår, som produksjon, handel og prisutviklingen til sentrale landbruksvarer, som påvirker norsk landbruk og matindustri.

Økologisk rapport supplerer de to øvrige rapportene med en egen omtale av det økologiske markedet, både nasjonalt og internasjonalt. Rapporten bør leses sammen med SSBs artikkel om det økologiske produksjonsgrunnlaget, altså arealer og dyr.

Som et supplement til disse rapportene viser vi til andre publikasjoner fra Landbruksdirektoratet, Norsk Institutt for Bioøkonomi (NIBIO) og Statistisk Sentralbyrå (SSB) som gir nærmere omtaler av utviklingen i norsk landbruk og matindustri. Videre gir www.landbruksdirektoratet.no mer informasjon og tallmateriale om norsk landbruk, pris- og markedsutvikling for jordbruksvarer samt internasjonal handel.

God lesing!

Jørn Rolfsen

Innhold

Forord	2
Innhold	3
Sammendrag	5
Ordliste	6
1 Korn, mel og kraftfôr	9
1.1 Korn	9
1.2 Mel	14
1.3 Kraftfôr	16
2 Melk og meieriprodukter	21
2.1 Melkeleveranser	21
2.2 Melkepris	23
2.3 Norsk produksjon av meieriprodukter	24
2.4 Import og eksport av meieriprodukter	27
3 Kjøtt	33
3.1 Kjøttmarkedet totalt	33
3.2 Storfe: etterspørselsvekst hovedsakelig dekket av import	35
3.3 Svin: Rekordhøy import	38
3.4 Sau- og lam: Marginal nedgang i produksjonen	41
3.5 Fjørfe	43
3.6 Rein: Stor produksjon og stor etterspørsel i dagligvarehandelen	46
4 Egg	49
4.1 Norge selvforsynt med egg	50
4.2 Priser	51
5 Poteter, grønnsaker, frukt, bær, blomster og planter	52
5.1 Krevende produksjon og lite arbeidskraft	53
5.2 Søknad om unntak fra innreiserestriksjonene for grøntnæringen	54
5.3 Poteter – omsetningsøkning og produsentpris over målpris	55
5.4 Veksthusgrønnsaker – omsetningsøkning og stor etterspørsel	56
5.5 Grønnsaker på friland	58
5.6 Rekordår for norsk frukt	66
5.7 Bær – bedre enn fryktet, verre enn normalen	68
5.8 Målprisuttak	69
5.9 Konserves	70
5.10 Blomster og planter	74
6 Bearbejdede jordbruksvarer	78
6.1 RÅK-ordningen skal jevne ut forskjeller i råvarepris	78
6.2 Tilskudd til norsk produksjon av RÅK-varer	79
6.3 Økt import av RÅK-varer	80
6.4 Økt eksport av RÅK-varer	86
7 Skog	92
7.1 Skogressursen i Norge	92
7.2 Marked, produkter og verdiskaping i norsk skognæring	95
Referanser	102

Sammendrag

Produksjonen av **korn, erter, oljefrø og åkerbønner** er omtrent 10 prosent lavere enn i 2020–2021. Behovet for import av karbohydratråvarer er større enn i 2020–2021, mens importbehovet for matkorn er mindre. Andelen norsk matkorn i melproduksjon økte og var i 2021 den største på 13 år. Kraftfôromsetningen i 2021 var den høyeste som er registrert. En kraftig økning i salget av fjørfêôr var hovedårsaken.

Melkevolumet økte med 28 mill. liter i 2021 til 1 544 mill. liter. I 2021 var det rikelig tilgang på melk. Reguleringslagrene av hvitost økte, og lagrene av smør og skummetmelkpulver økte. Den langvarige trenden med redusert drikkemelkforbruk, med unntak av i 2020, fortsatte. Forbruket av norsk ost gikk ned med 1,4 prosent, men om vi inkluderer importert ost, som økte fra 2020 til 2021, er det en økning i totalt osteforbruk.

Salgsveksten for **kjøtt** fortsatte i 2021, som følge av fortsatt delvis nedstengte grenser, mindre reising og mindre etterspørsel fra serveringsmarkedene. Det var en økning i produksjonen av både storfe-, svin og fjørfekjøtt. Spesielt økte kyllingproduksjonen, med hele 9 prosent. Salgsveksten bidro til underskudd i markedet og dermed høy import av svinekjøtt og storfekjøtt. Produksjonen av reinkjøtt gikk ned fra 2019 til 2020.

Norge er selvforsynt med **egg** og det lite import av egg og eggprodukter. Eggsektoren har overkapasitet og behov for produksjonsdempende tiltak. Produksjonen var i 2021 uendret fra året før. Etter salgsnedgang i 2020 pga. covid-19-pandemien, har det i 2021, totalt sett, vært en liten oppgang. For første gang ble fugleinfluesa påvist i verpehønsbesetninger, uten at det ga store konsekvenser for egg- og annen fjørfeproduksjon.

Frukt- og grøntbransjen var også i 2021 preget av behovet for arbeidskraft. Sommeren var preget av varmt og tørt vær, som førte til at mye modnet samtidig, og behovet for arbeidskraft eskalerte. Ved inngangen til 2022 er det mer grønnsaker på lager enn på samme tid i 2021. Fruktavlingen var samlet sett den største på ti år. Det var store avlinger av epler, plommer, pærer og moreller. I bærproduksjonen var det store problemer med å få nok arbeidskraft. Leveransene av jordbær og bringebær til industrien var rekordlave.

RÅK-industrien er en vesentlig avtaker av norske jordbruksråvarer. I 2021 ble det utbetalt ca. 196 mill. kroner i prisnedskrivning (PNS) for salg av 93 311 tonn RÅK-varer. I denne produksjonen ble det brukt 23 048 tonn tilskuddsberettigede råvarer. Dette var relativt likt som i de to foregående årene. En stadig økning i import av RÅK-varer gir økt konkurranse for norsk RÅK-industri. Importmengden økte med 10 prosent, sammenlignet med 2020.

Forvaltning av **skog** er en viktig del av det grønne skiftet. Det økte behovet for trevirke må møtes innenfor rammene av en bærekraftig forvaltning. Klimakur 2030 viser at skog årlig står for et nettoopptak av CO₂ på 25-30 mill. tonn som tilsvarer om lag halvparten av utslippene fra andre sektorer i Norge. I 2021 ble det avvirket totalt 11,57 mill. kubikkmeter som er 0,4 mill. kubikkmeter høyere enn forrige toppår i 2019. Det er et stort potensial både i å øke foredlingen av tømmer i Norge og en stor klimaeffekt i å øke skogproduksjonen.

Ordliste

Administrative tollnedsettelse

Det settes en lavere tollsats enn normal tollsats i en periode, for å legge til rette for import av varer som supplement til norsk produksjon. For viktige norske jordbruksvarer iverksettes det normalt *generelle tollnedsettelse*.

Akkumulert noteringspris

Denne er beregnet som en vektet gjennomsnittspris for den aktuelle varen, basert på de ukentlige noteringspriser vektet med tilhørende mengder av varen. Akkumulert noteringspris for en gitt periode kalles også *prisuttak* eller oppnådd pris/noteringspris.

Eksportrestitusjon (XR)

En del av RÅK-tilskuddsordningen som skal kompensere for prisforskjellene mellom norske og utenlandske råvarer. Eksportrestitusjon gis til produkter med innhold av norske råvarer som er produsert i Norge for eksport. Tilskuddet gis for at norsk industri skal ha like konkurransevilkår som produsenter av RÅK-varer i utlandet.

Forholdstall (melkekvote)

Viser hvor stor andel av melkekvoten et foretak kan produsere i et kvoteår uten å bli ilagt overproduksjonsavgift.

Generelle tollnedsettelse

En generell reduksjon i tollsats for bestemte varenumre, og som gjelder for alle som importerer gjeldende vare innenfor et visst tidsrom. Iverksettes normalt når summen av norsk produksjon og import innenfor kvoter og andre ordninger ikke er tilstrekkelig til å dekke etterspørselen etter gitte landbruksvarer. Ved generelle tollnedsettelse settes tollsatsen til et nivå der summen av importpris og tollsats skal tilsvare norsk pris. I tilfeller der det ikke er norske varer i markedet kan tollene bli satt til null.

GSP

General System of Preferences. GSP-land er utviklingsland som får eksportere varer til Norge til en lavere tollsats enn normal tollsats.

Importkvoter

Tollkvoter gir rett til import av definerte mengder av ulike landbruksvarer, tollfritt eller til reduserte tollsatser. Enkelte av kvotene er globale, det vil si åpne for import fra alle land. I tillegg finnes det blant annet GSP-kvoter for import fra utviklingsland, samt bilaterale tollkvoter, det vil si kvoter fra et bestemt land eller grupper av land som følge av inngåtte frihandelsavtaler, eksempelvis med EU. I tillegg fastsetter Norge årlig flere ensidige kvoter, som ikke er knyttet til forpliktelser i internasjonale avtaler. Dette gjelder blant annet i kornsektoren.

Markedsregulator

Landbrukssamvirkene har ansvar for å gjennomføre markedsreguleringen i den aktuelle sektoren. Norske Felleskjøp er markedsregulator for korn, Tine er markedsregulator for melk, mens Nortura er markedsregulator for kjøtt og egg.

Markedsregulering

Ordning med ulike virkemidler som skal bidra til at det er balanse mellom tilbud og etterspørsel etter jordbruksvarer, samt at produsentene får stabil avsetning og stabile priser i tråd med jordbruksavtalens bestemmelser. Kostnadene ved markedsreguleringen dekkes av produsentene selv gjennom omsetningsavgiften. Eksempler på markedsreguleringstiltak er lagring av overskuddsvarer, å prisnedskrive matkorn til fôrkorn dersom det er overskudd av matkorn eller å eksportere varer det er overskudd av (reguleringseksport).

Melkeanvendelse

Melken som inngår i produksjonen av ulike meieriprodukter. Anvendt liter melk er teoretisk beregnet ved

hjelp av salgstall, lagerkorreksjoner og omregningsfaktorer. Derfor er ikke nødvendigvis levert liter melk og anvendt liter melk det samme.

Målpris

Er fastsatt i jordbruksavtalen, og skal være priser som jordbruket reelt sett skal kunne oppnå ut fra balanserte markedsforhold, det fastsatte importvernet og de mulighetene for markedsregulering som er til disposisjon. Jordbruksavtalens målpriser gjelder normalt for ett avtaleår, 1. juli–30. juni. Per i dag har mathvete, matrug, havre, bygg, melk, poteter, epler og et utvalg grønnsaker målpris.

Noteringspris

Prisen som løpende oppnås for en definert vare (representantvare) i markedet. Noteringsprisen refererer til det fastsatte punktet (noteringspunktet) i verdikjeden der oppnådd pris (prisuttaket) for varen skal måles.

Omsetningsavgift

En avgift som blir lagt på produsentenes salgsproduksjon for å finansiere tiltak for å fremme omsetningen og/eller regulere markedet. Avgiften betales av produsentene.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE)

Planlagt gjennomsnittlig engrospris blir fastsatt av markedsregulator Nortura for egg, storfekjøtt og lam. Prisen står for et halvår om gangen, og det tas sikte på at akkumulert noteringspris for perioden skal ligge nær opptil planlagt gjennomsnittlig engrospris.

Prisnedskrivningstilskudd (PNS)

PNS til korn: Et pristilskudd som utbetales til kornkjøpere for kjøp av korn fra produsent. Formålet er å skrive ned prisen på disse varene som råvarer til matmel og kraftfôr, for å sikre at mest mulig av norskprodusert korn, erter og oljefrø av mat- og fôr kvalitet kommer i omsetning.

PNS til RÅK-varer: Tilskudd som gis for å kompensere differansen mellom råvarepris i Norge og i utlandet, slik at norsk næringsmiddelindustri skal være konkurransedyktig med utlandet ved bruk av norske råvarer i produksjonen.

Prissystem

Ulike prisordninger som omfatter mange av de mest sentrale norske jordbruksvarene. Danner utgangspunkt eller ramme for prisutviklingen for inntil ett år av gangen. Eksempler på prissystemer er målprissystemet, planlagt gjennomsnittlig engrospris og referansepris.

Prisutjevningsordningen for melk (PU)

Skal bidra til at melkeprodusentene får samme pris for melken uavhengig av geografisk lokalisering og hva melken blir brukt til hos meieriet (anvendelse). Enkelte melkeanvendelser som f.eks. drikkemelk blir ilagt avgift, mens andre melkeanvendelser som f.eks. modnet ost og tørrmelk får tilskudd.

Prisuttak

Den gjennomsnittlig oppnådde noteringsprisen i en definert periode for varer omfattet av et prissystem. Tilsvarende akkumulert noteringspris.

Referansepris (kylling)

En veiledende pris på engrosnivå for kyllingkjøtt fastsatt av Landbruksdirektoratet for hvert avtaleår, med basis i oppnådd pris (prisuttaket) på engrosnivå i foregående avtaleår. Prisdannelsen på kyllingkjøtt er fri, men dersom noteringsprisen overstiger øvre prisgrense, som er referanseprisen + 10 prosent, vil det bli iverksatt generell tollnedsettelse for kyllingkjøtt. Referanseprisen på fjørfe er ikke grunnlag for å innføre markedsregulerende tiltak.

Reguleringslager

Lager av midlertidig eller permanent overskuddsvare, dvs. lager ut over forretningsmessig lager. Kostnadene ved reguleringslagring er dekket over omsetningsavgiften, som et markedsreguleringstiltak.

Representantvare

Gjelder for varegrupper som er omfattet av et prissystem. Den definerte representantvaren er en vare eller et utvalg av varer som blir betraktet som dominerende og representativ for varegruppen. Representantvaren inngår i noteringsgrunnlaget som blir brukt for jevnlig prisnoteringer.

RÅK-varer

Bearbeidede landbruksvarer (bakervarer, sukkervarer, supper, sauser, pizza mv.). Denne typen varer er omfattet av en ordning med råvarepriskompensasjon (RÅK), der prisforskjellene på jordbruksråvarer mellom Norge og utlandet blir kompensert. RÅK-ordningen er forankret i EØS-avtalens protokoll 3.

Styringspris

Blir fastsatt i stedet for målpris, blant annet dersom akkumulert noteringspris i foregående avtaleår overskred den gjeldende målprisen, jf. Jordbruksavtalen prisbestemmelser.

Utenlands bearbeiding (UB)

En ordning som gjør det mulig for norske bedrifter å sende norske jordbruksråvarer til utlandet for å produsere jordbruksvarer, uten at det blir ilagt toll for de norske råvarene når jordbruksvarene gjeninnføres til Norge.

1 Korn, mel og kraftfôr

Produksjonen av korn, erter, oljefrø og åkerbønner er omtrent 10 prosent lavere enn i 2020–2021, men er omtrent på gjennomsnittet for de fem foregående sesongene.

Importbehovet for karbohydratråvarer er større enn i 2020–2021, mens importbehovet for matkorn er mindre.

Andelen norsk matkorn i melproduksjon har økt. I 2021 var andelen norsk mathvete den største på 13 år. Det brukes også mye norsk havre i matprodukter.

Kraftfôromsetningen i 2021 var den høyeste som er registrert. En kraftig økning i salget av fjørfefôr var hovedårsaken. Om lag 59 prosent av råvarene som går inn i kraftfôret er norskprodusert.

Kraftfôrprisene økte betydelig i 2021 som følge av høye råvarepriser internasjonalt og utfordringer med sjøfrakt.

1.1 Korn

1.1.1 Produksjon omtrent på femårssnittet

Prognosen fra markedsregulator Felleskjøpet Agri (FKA) per 17. november 2021 viser at produksjonen av korn, erter, oljefrø og åkerbønner blir 10 prosent mindre enn i 2020–2021. Anslaget for total produksjon har blitt nedjustert med 131 000 tonn siden første prognose kom i august, og er nå på 1 141 000 tonn. Dette er omtrent på gjennomsnittet for de fem foregående sesongene, hvis man inkluderer tørkesesongen 2018–2019. Tabell 1 viser markedsregulators anslåtte produksjon per kornslag, sammenlignet med forrige sesong og femårssnittet.

Tabell 1: Produksjon av korn, erter, oljefrø og åkerbønner. 2020–2021 og prognose for 2021–2022. Tonn.

	2020–2021	2021–2022*	5-årssnitt
Hvete, mat	225 499	180 000	177 802
Hvete, fôr	82 958	64 000	130 232
Rug, mat	7 626	17 000	11 529
Rug, fôr	2 749	2 000	6 308
Bygg	609 035	590 000	541 060
Havre	296 502	252 000	254 104
Rughvete	23 001	19 000	15 099
Totalt korn	1 247 370	1 124 000	1 136 134
Erter	3 819	4 000	3 918
Oljefrø og åkerbønner	15 323	13 000	11 983
Totalt korn, erter, oljefrø og åkerbønner	1 266 512	1 141 000	1 152 036

Kilde: Landbruksdirektoratet.

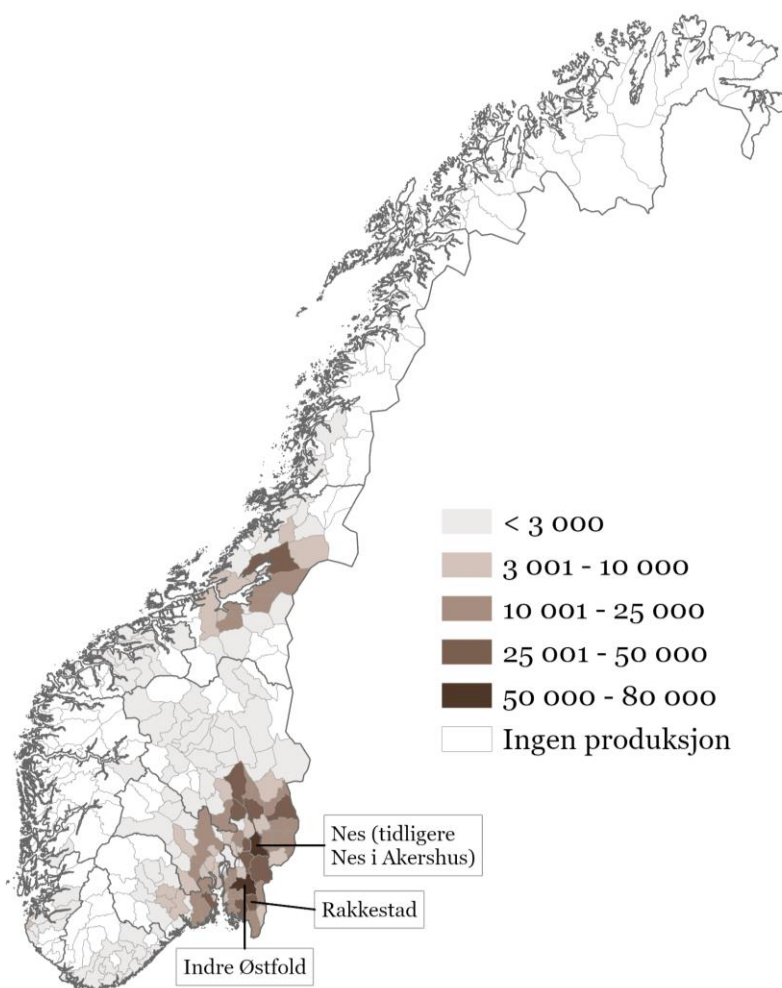
*Prognose fra Felleskjøpet Agri, november 2021.

Mange steder ble avlingene preget av tørt og varmt vær på sommeren. Dette medførte store variasjoner i avlingsnivå og lavere totalproduksjon enn man først anslo. Samtidig har en større andel korn oppnådd matkvalitet på grunn av gunstig vær under innhøstingen.

I likhet med forrige sesong ble det høstet relativt lite høstsådd korn. I 2020–2021 skyldtes dette at det ble sådd relativt lite høstkorn på grunn av fuktige forhold høsten 2019, mens i denne sesongen var det en stor andel av høstkornet som ble sådd høsten 2020 som ikke klarte overvintringen. Markedsregulator la i sin augustprognose til grunn at 75 prosent av høstkornarealet fra 2020 ble omsådd med bygg, vårhvete og havre våren 2021. Mye av det høstsådde kornet er mathvete i klasse 4 og 5, som ofte blir omdisponert til fôrkorn. Derfor er kraftfôrindustriens tilgang på norsk fôrhvete lavere enn femårssnittet både i år og i fjor. Fôrhvete er en av få karbohydratråvarer til kraftfôr som vi kan produsere i Norge, men som vi likevel ikke er selvforsynte med.

Det ble overlagret 38 700 tonn mathvete i klasse 1 fra sesongen 2020–2021. Selv om produksjonen av mathvete denne sesongen er både mindre totalt sett og mindre konsentrert om klasse 1, vil det likevel bli overlagret en tilsvarende mengde til neste sesong. Man har altså lyktes med ambisjonen om å løfte den norske produksjonen av mathvete, men klassesammensetningen i produksjonen er ikke i samsvar med matmelmøllenes ønsker. Dette er en utfordring som må løses hvis man skal klare å løfte norskandelen i matkornforbruket.

Som i fjor forutsetter markedsregulator at den norske havreproduksjonen vil dekke behovet for konvensjonell mathavre.

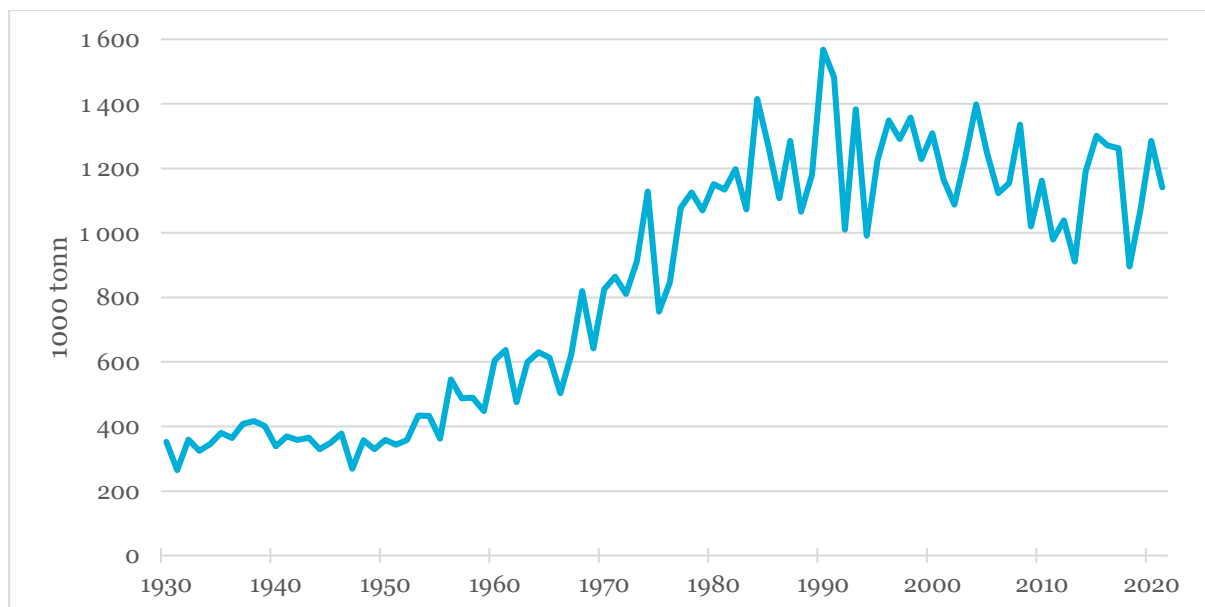

Figur 1: Geografisk utbredelse av kornproduksjon i 2021. Tonn per kommune.

Kilde: Landbruksdirektoratet

I figur 1 er alle norske kommuner fargelagt etter mengden innlevert korn i 2021 som ble produsert i kommunen. Kartet viser hvordan kornproduksjonen er konsentrert om det sentrale Østlandet og Trøndelag. Indre Østfold er den kommunen som produserte mest korn, med 79 375 tonn.

Figur 2 under viser utviklingen i norsk produksjon av korn, erter, oljefrø og åkerbønner per kalenderår siden 1930. I perioden 1980 til 2020 er gjennomsnittlig årlig produksjon på 1,2 mill. tonn, med bunnpunkt på omtrent 900 000 tonn i 2018 og toppunkt på nesten 1,6 mill. tonn i 1990.

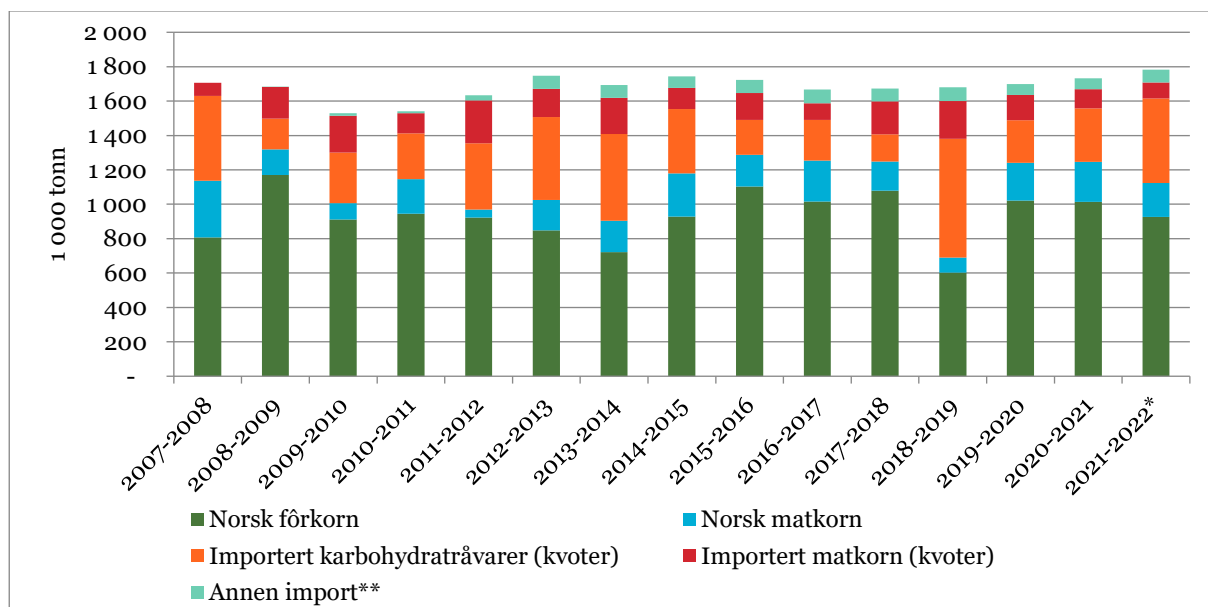
Figur 2: Norsk produksjon av korn, erter, oljefrø og åkerbønner per kalenderår.

Kilde: Landbruksdirektoratet

1.1.2 Større importbehov enn i 2020–2021

Det er tre importkvoter på kornområdet som skal supplere den norske produksjonen: matkorn, karbohydratråvarer til kraftfôr og oljefrø.

Landbruksdirektoratet fastsetter størrelsen på importkvotene på grunnlag av markedsregulators prognose for importbehov. Kvotestørrelsen skal tilsvare differansen mellom tilgangen på norskprodusert vare og estimert totalforbruk. Vi fastsetter tollsatsene fire ganger i året, slik at de utlikner prisforskjellen mellom norsk og utenlandsk vare. Kvotene blir fordelt ved auksjon i tre omganger.

Figur 3: Norskprodusert mat- og fôrkorn og import på kvotene for matkorn og karbohydratråvarer.

Kilde: Landbruksdirektoratet.

*Prognose fra Felleskjøpet Agri, november 2021.

**Kvotestørrelse for durumhvete til pastaproduksjon fra EU og tilsvarende kvote fra Canada/Ukraina, kvoter for import av maisgrits og mais til kraftfôr fra EU, kvote for import av melasse fra GSP-land og import av kraftfôrråvarer fra MUL (Minst Utviklede Land). Tall for 2021–2022 er basert på gjennomsnitt av foregående sesonger.

Figur 3 viser den årlige sammensetningen mellom norskprodusert mat- og fôrkorn, og import innenfor kvotene for matkorn og karbohydratråvarer, siden 2010–2011. Tallene til og med 2020–2021 er faktiske produserte og importerte mengder, mens tallene for 2021–2022 er fra november-prognosen til FKA. Ifølge markedsregulators prognose vil det norskproduserte kornet utgjøre litt over 60 prosent av tilførselen av matkorn og karbohydrater til fôr i 2021–2022. Den største forskjellen fra forrige sesong er at behovet for import av karbohydrater blir større. Behovet for import av matkorn blir mindre selv om den norske produksjonen også er mindre. Dette henger sammen med at det ble overlagret 38 700 tonn mathvete fra forrige sesong, som dermed kommer i tillegg til det nye kornet. Totalt øker importbehovet med omtrent 166 000 tonn.

Tabell 2 viser importerte mengder på de tre kvotene i 2020–2021 og den totale størrelsen på kvotene i 2021–2022.

Tabell 2: Kvotestørrelse i 2020–2021 og foreløpig kvotestørrelse for 2021–2022.

	Importert i 2020–2021 (kvoteutnyttelse)	Kvotestørrelse 2021–2022*
Matkorn	111 572 (98 %)	94 000
Karbohydratråvarer	309 153 (97 %)	491 000
Oljefrø	7 741 (86 %)	9 400

Kilde: Landbruksdirektoratet.

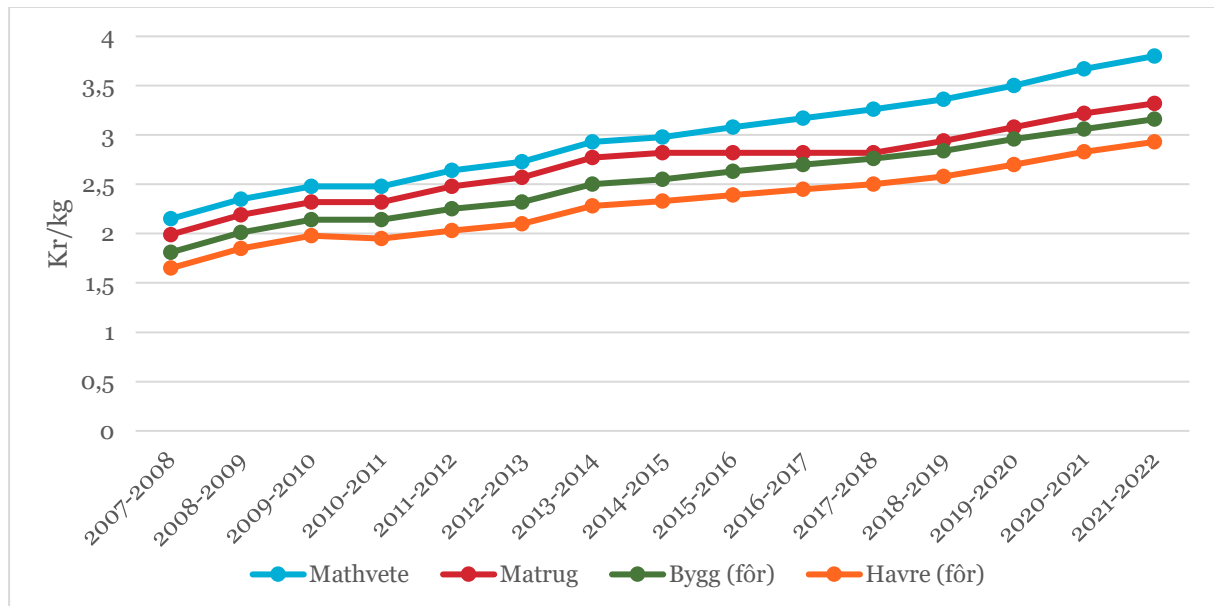
*Kvotestørrelsene følger av markedsregulators prognose fra november 2021, og kan bli endret.

Det er lavere ny tilgang på både fôrhvete, fôrrug, bygg og havre i år enn i fjor. I tillegg blir det ingen omdisponering av mathvete. Kvoten for karbohydratråvarer er dermed beregnet til å bli 173 000 tonn større enn i fjor.

Markedsregulator forutsetter at det blir brukt mer norsk matkorn av både hvete, havre og rug denne sesongen. Dermed er matkornkvoten beregnet til å bli 20 000 tonn mindre enn i fjor.

1.1.3 Størst målprisøkning på oljefrø

I 2021–2022 er målprisene på bygg, havre og matrug økt med 10 øre per kg, mens målprisen på mathvete er økt med 13 øre per kg. Figur 4 viser utviklingen i de fire målprisene på korn siden dagens målprissystem ble iverksatt.

Figur 4: Utvikling i målprisene på korn. Kroner per kg.

Prosentvis er økningen i målpris størst for mathvete og havre med 3,5 prosent. Forholdet mellom målprisene på henholdsvis mathvete og matrug øker med 0,4 prosent i favør mathvete. Forholdet mellom målprisene på henholdsvis bygg og havre minker med 0,3 prosent i favør havre. Dette er den fjerde sesongen på rad hvor verdien til havre, uttrykt gjennom målprisen, øker i forhold til bygg. Dette bygger opp under ambisjonen om selvforsyning av matkorn. En stor andel av den norske mathavren skaffes til veie ved at man plukker ut enkeltpartier på kornmottakene. Derfor er det viktig å opprettholde en stor total havreproduksjon.

Målprisen på oljefrø er økt med 40 øre per kg, som tilsvarer en økning på 6,7 prosent. Dette er den største absolutte og prosentvise økningen på oljefrø noensinne, og den mest markante målprisendringen på kornområdet i gjeldende jordbruksavtale. Dette er et signal om at man ønsker å løfte den norske produksjonen av raps. Raps brukes til både matolje og som råvare til dyrefôr. I fôr kan frøene brukes direkte som fett-tilskudd, eller som proteinkilde i form av oppmalte oljekaker etter at oljen er presset ut. Bruk av rapsfrø som fett-tilskudd i drøvtyggerfôr kan ha en klimaeffekt ved å redusere produksjonen av metan.

1.2 Mel

1.2.1 Matkornforbruk

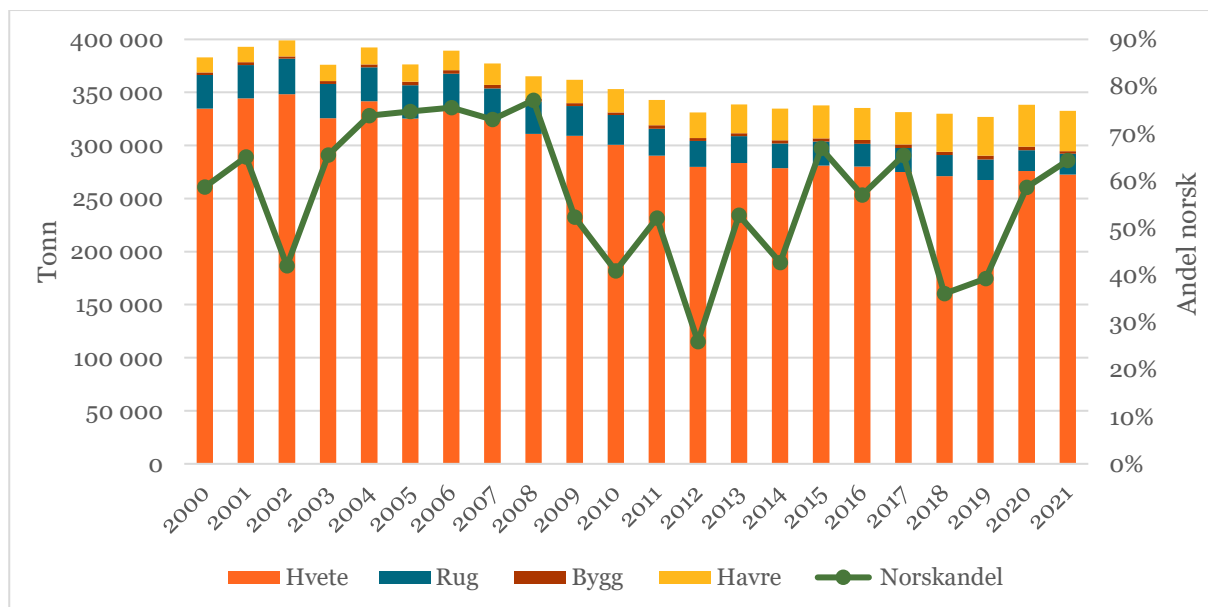
Matmelmøllenes forbruk av korn har gått ned de siste 20 årene. Nedgangen skyldes mindre forbruk av brød og bakervarer per person, samtidig som importen av ferdige brød- og bakervarer (RÅK-varer) har økt (les mer om importen av RÅK-varer i kapittel 6). Utviklingen er vist i figur 5.

I 2020 økte matkornforbruket for første gang på mange år. Hovedårsaken var covid-19-pandemien, som førte til et oppsving i hjemmebakningen. I 2021 var forbruket ca. 2 prosent lavere enn året før, men høyere enn de tre årene før det. Nye restriksjoner har trolig bidratt til at melsalget har holdt seg på et høyt nivå.

Matkornforbruket har vært fallende i Norge, men på grunn av covid-19-pandemien stoppet denne utviklingen opp i 2020–2021. Totalt ble matkornforbruket i forrige sesong på 333 865 tonn. Markedsregulator legger trendutviklinga for de siste fem sesongene til grunn for sin prognose, og den tilsier et omtrent uendret samla matkornforbruk i 2021–2022. Prognosen viser en nedgang på omtrent 4 000 tonn for mathvete, en tilsvarende økning for havre og små endringer for bygg og rug.

Det er forhold som trekker i retning av økt matmelforbruk, og økt norskandel i melet. For det første er det fortsatt usikkert hvorvidt pandemien vil påvirke nordmenns matforbruk også i 2022. For det andre jobbes det systematisk for å øke produksjonen og forbruket. Det har blitt opprettet et Partnerskap for norsk matkorn og plante proteiner, som blant annet har som mål å øke norskandelen i norskprodusert matmel til 90 prosent.

Figur 5 viser også at andelen norsk matkorn i melet har økt og ligger på ca. 64 prosent i 2021. Norskandelen gikk ned etter toppåret 2008 og har siden variert fra 26 til 67 prosent. En sentral årsak til den høye andelen i 2021 var at 63 prosent av mathveten var norsk, det høyeste på 13 år.

Figur 5: Forbruk av matkorn til norsk melindustri, 2000–2021. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

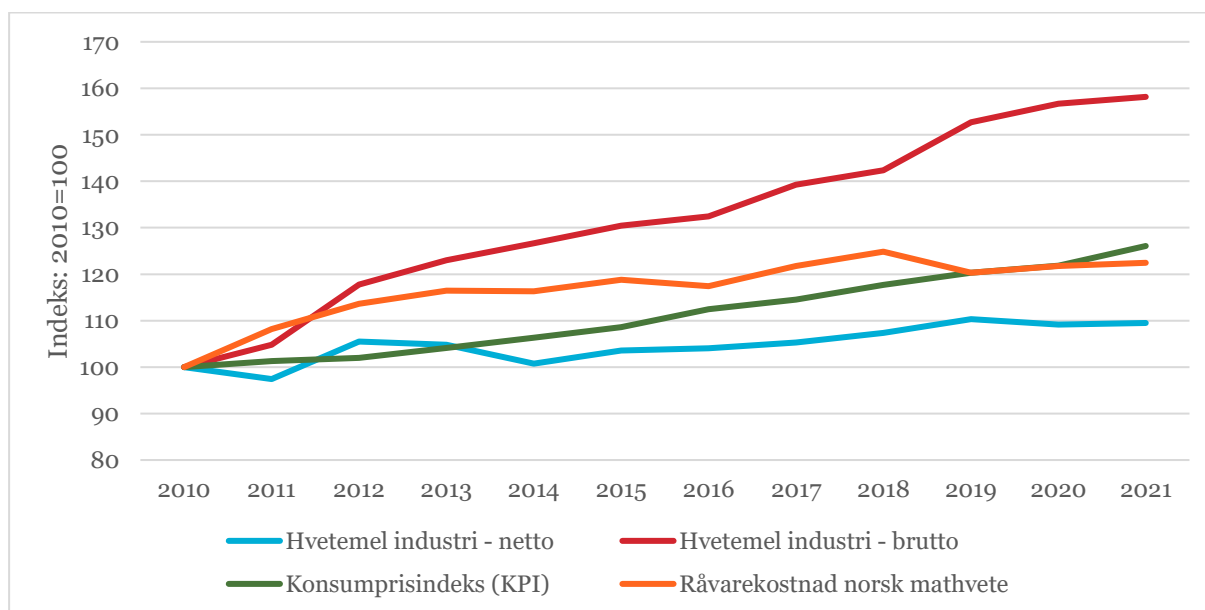
Hvete er en sentral ingrediens i de fleste bakervarer og den klart mest brukte kornsorten til mat. Hvete utgjorde rundt 82 prosent av det totale matkornforbruket i 2021. Denne andelen har gått nedover årlig siden begynnelsen av 2000-tallet.

Forbruket av havre er det store unntaket når det gjelder utviklingen i matkornforbruket. Forbruket har steget jevnt de siste 20 årene og er nesten doblet på ti år. Mens havre utgjorde ca. 4 prosent av matkornforbruket i 2000, er andelen nå oppe i over 11 prosent. Dette kommer blant annet av økt forbruk av havregrøt og andre matprodukter. Andelen norskprodusert mathavre var ca. 83 prosent i 2021, en kraftig økning fra 38 prosent året før.

Det har også kommet flere alternativer for bruk av bygg til mat de siste årene, blant annet i form av grøtprodukter og bygg som alternativ til ris. Forbruket av bygg til mat er imidlertid lavt, og har ligget stabilt på rundt 3 000 tonn i året de siste 15 årene. I 2021 gikk forbruket noe ned til ca. 2 500 tonn. Omtrent 97 prosent av bygget er produsert i Norge, og andelen er stabil over tid.

1.2.2 Melpriser

Figur 6 viser prisutviklingen for siktet hvetemel til industri, som er den mest solgte meltypen. Bruttoprisene (offisielle listepriser) ligger øverst (rød linje), mens nettoprisene (rabatterte priser/faktiske priser) ligger nederst (blå linje). 2021-tallene er foreløpige.

Figur 6: Indeksert prisutvikling for mel, 2010–2021. 2010=100. Tall for 2021 er foreløpige

Kilde: Landbruksdirektoratet

Som figuren viser, er omfanget av rabatter mellom møllene og kundene deres stort, noe som gir et avvik mellom brutto- og nettopriser. Mens bruttoprisene har økt med ca. 58 prosent siden 2010, har nettoprisene økt med 10 prosent. I samme periode har konsumprisindeksen økt med 26 prosent.

Råvarekostnaden for norskprodusert mathvete (oransje linje) har også gått opp med 22 prosent siden 2010. Råvarekostnaden er beregnet ved bruk av pris til produsent minus prisnedskrivningstilskudd og matkorntilskudd. Disse tilskuddssatsene blir satt i jordbruksavtalen.

Siden avtaleåret 2017–2018 har økt målpris på hvete blitt kompensert nesten fullt ut med økning i prisnedskrivningstilskudd og matkornstilskudd. Som figuren viser, gikk råvarekostnaden ned i 2019 og svakt opp de to siste årene.

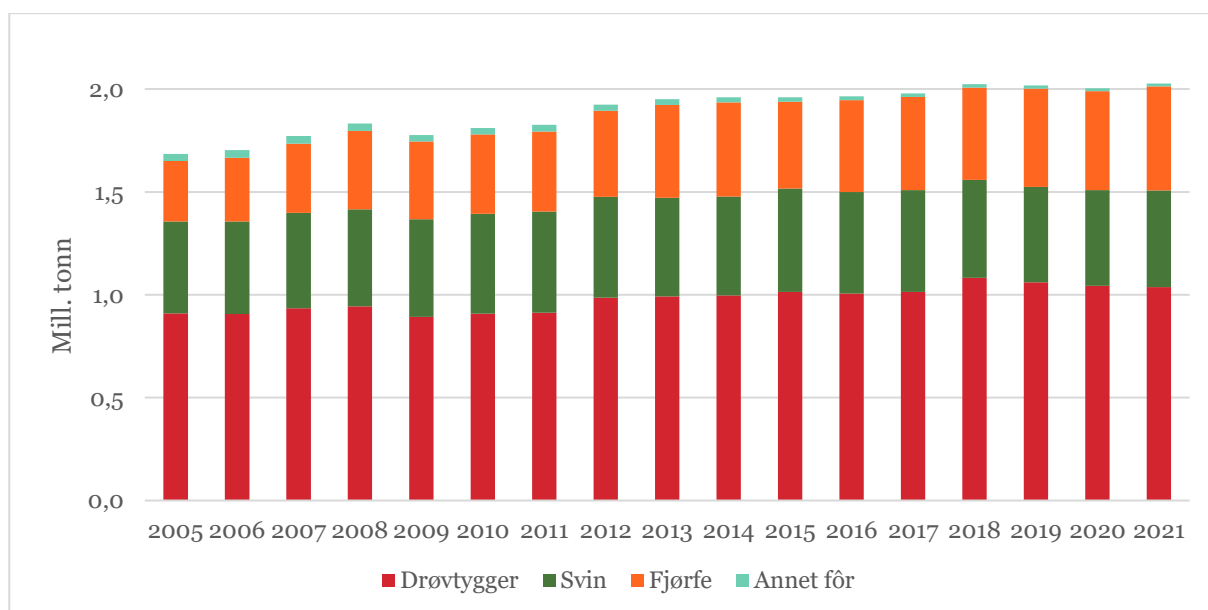
Andre faktorer påvirker også kostnadsbildet til matmøllene, deriblant lagringskostnader, kvalitetshensyn og mengden norsk korn tilgjengelig. Kvaliteten på og mengden norsk korn varierer mellom hver sesong, og matmøllene må tilpasse importen sin slik at den komplementerer norsk vare. Kornet importeres hovedsakelig gjennom kvoter med nedsatt tollsats, som bidrar til å utjevne prisforskjellen mellom norsk og utenlandsk vare.

Samtidig er konkurransesituasjonen, både møllene seg imellom og mot importerte varer, styrende for hvilken pris møllene kan ta for melet. Markedet for mel er konsentrert, og to store handelsmøller står for nesten alt melsalget i Norge.

1.3 Kraftfôr

1.3.1 Omsetning

Omsetningen av kraftfôr var på 2,03 millioner tonn i 2021, det høyeste nivået som er registrert. Dette var en økning på ca. 1,2 prosent fra 2020 og marginalt høyere enn forrige toppår som var 2018. Dermed fortsetter trenden med stadig økende kraftfôrforbruk i Norge. Utviklingen i omsetningen er vist i figur 7.

Figur 7: Omsetning av kraftfôr per dyreslag, 2005–2021. Mill. tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

Hovedårsaken til at omsetningen økte var en kraftig oppgang for fjørfefôr. Omsetningen av fôr til fjørfe økte med 5,4 prosent fra 2020 til 2021 og passerte 500 000 tonn for første gang. Det er flere årsaker til veksten, særlig sterkt økt produksjon av kyllingkjøtt (se avsnitt 3.5).

Kraftfôr til drøvtyggere utgjør fortsatt over halvparten av omsetningen i Norge, men andelen synker gradvis. I 2021 gikk omsetningen av drøvtyggerfôr ned med 0,5 prosent.

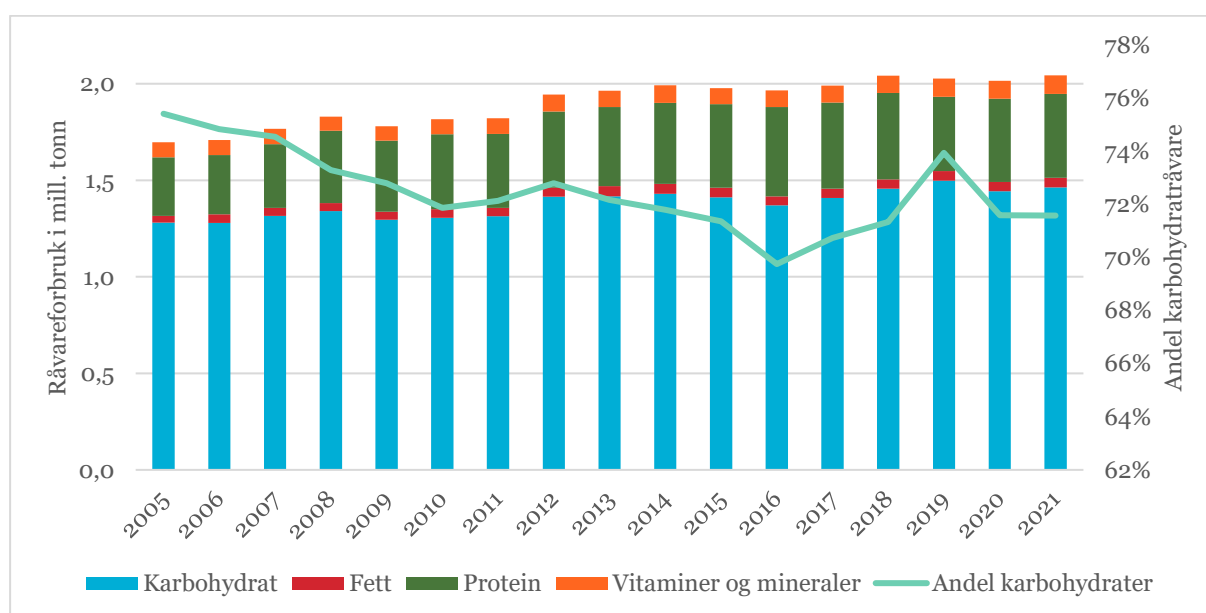
Omsetningen av kraftfôr til svin økte med nesten 1 prosent. Trenden har vært nedadgående siden toppåret 2015, da det ble solgt over 500 000 tonn svinefôr. I 2021 var omsetningen på 469 000 tonn, det høyeste nivået siden 2018.

Annen fôromsetning har sunket år for år og var på kun 13 600 tonn i 2021. I toppåret 2007 var omsetningen på over 38 000 tonn, nesten tre ganger så høyt.

Markedsregulators prognose viser en samla nedgang i kraftfôrforbruket på 1,9 prosent. Det er bare forbruket av fjørrefôr som er på en stigende trend. Forbruket av drøvtyggerfôr og svinefôr har vært fallende over tid, men fikk en økning i forrige sesong på grunn av covid-19-pandemien, som ga økt etterspørsel etter kjøtt. Totalt forventer markedsregulator at behovet for karbohydrater blir 21 000 tonn lavere enn i forrige sesong.

1.3.2 Kraftfôrråvarer

Forbruket av råvarer til kraftfôr var på ca. 2,04 mill. tonn i 2021. Også dette var det høyeste nivået som er registrert, en økning på 1,5 prosent fra 2020. 71,6 prosent av råvarene er karbohydrater. Andelen har gått ned over tid i forbindelse med at blandingene blir mer proteinrike, men de siste årene har den vært ganske stabil. Utviklingen i råvareforbruk og karbohydratandel er vist i figur 8.

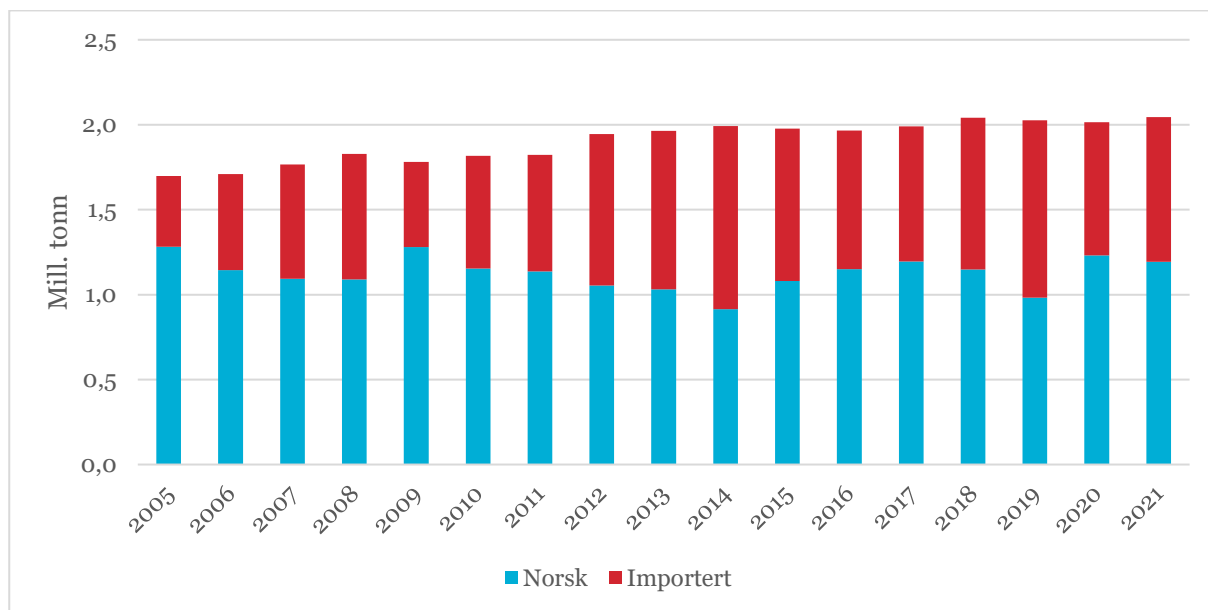
Figur 8: Forbruk av kraftfôrråvarer fordelt på varegruppe, og andel karbohydratråvare, 2005–2021. Mill. tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

Enkelte råvarer må importeres for at man skal få de ønskede egenskapene i norsk kraftfôr, deriblant mais, soyamel, rapsmel, melasse og maisgluten. Utover disse avhenger importbehovet av den norske kornsesongen. I gode kornår i Norge kan man begrense importen til råvarer vi ikke produserer selv. I dårlige kornår må vi også importere hvete, bygg og havre.

I 2021 var norskandelen i kraftfôret ca. 58 prosent. Dette var noe lavere enn 2020, da norsk vare utgjorde 61 prosent av totalt forbruk. Nedgangen skyldes at det er mindre tilgang på norsk fôrkorn i inneværende sesong (se avsnitt 1.1.1). Over tid andelen norsk råvare gått ned. Én av hovedårsakene er at proteininnholdet

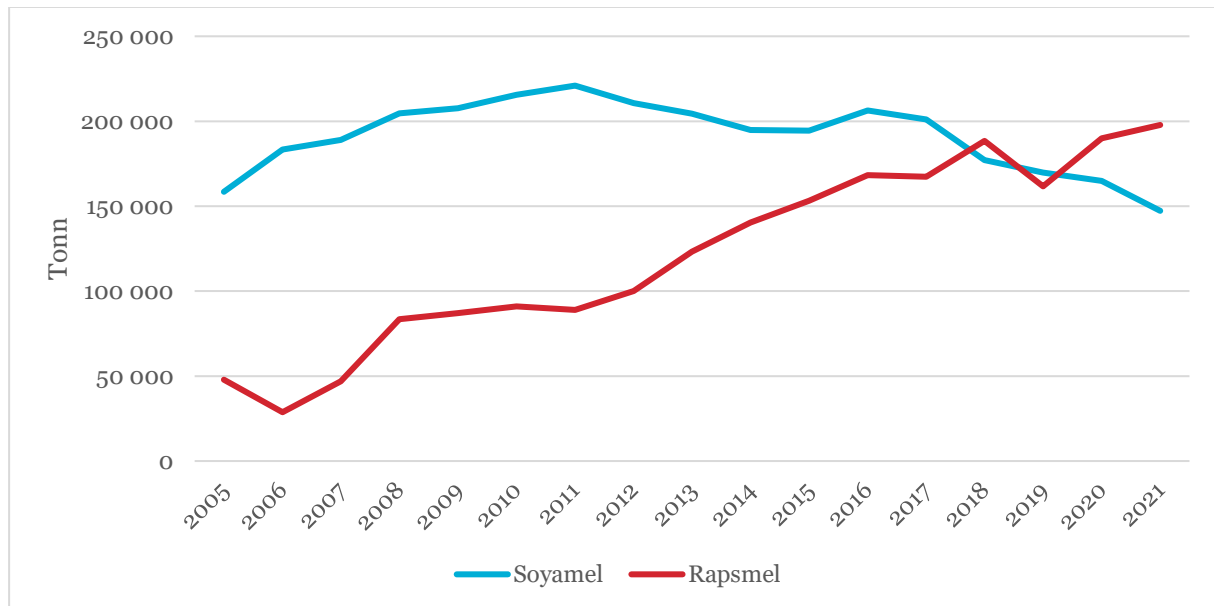
i kraftfôret har økt, og mange proteinråvarer må importeres. Fordelingen mellom norsk og importert vare siden 2005 er vist i figur 9.

Figur 9: Forbruk av kraftfôrråvarer fordelt på norsk og importert vare, 2005–2021. Mill. tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

Soyamel var lenge den klart viktigste proteinråvaren i norsk kraftfôr. De siste ti årene har derimot forbruket av rapsmel steget betydelig, mens soyamelbruken har gått ned. I 2021 var rapsmel den aller mest brukte proteinråvaren med et forbruk på nesten 200 000 tonn. Norge importerer hovedsakelig rapsmel fra Sverige, Finland og de baltiske landene. Soyamel, som i hovedsak importeres som soyabønner fra Brasil, har et høyere proteininnhold enn rapsmel og gir dermed plass til mer norsk korn i kraftfôret. Utviklingen i bruk av de to råvarene er vist i figur 10.

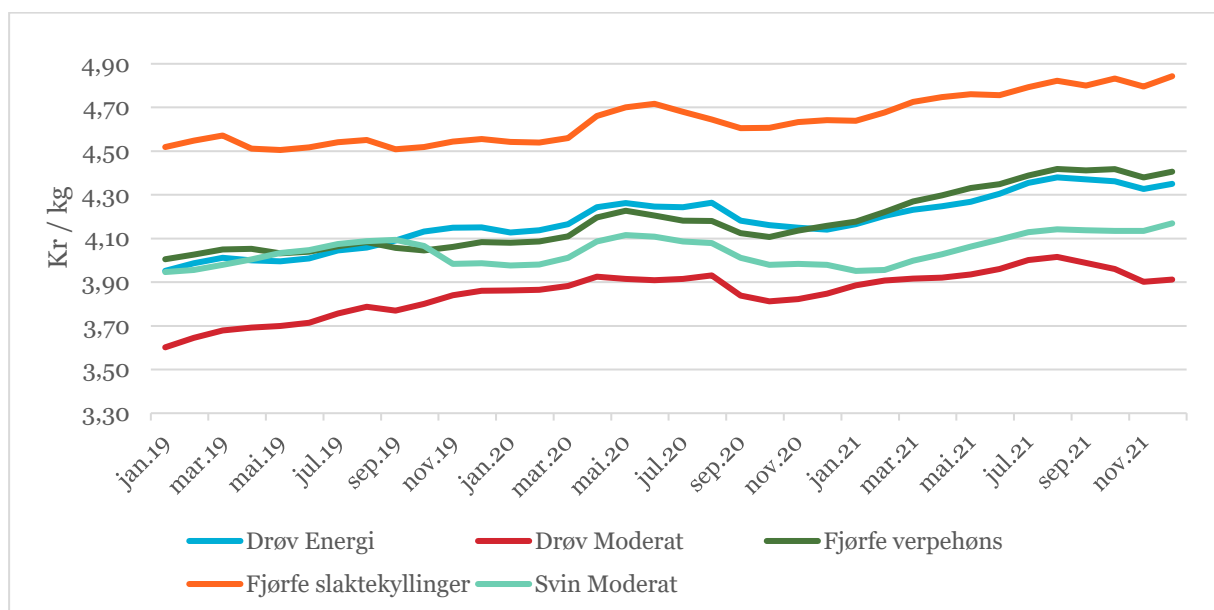

Figur 10: Forbruk av soyamel og rapsmel i norsk kraftfôr, 2005–2021. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

1.3.3 Priser

Figur 11 viser utviklingen i gjennomsnittlige vektete kraftfôrpriser fra 2019 til 2021. Tallgrunnlaget er prislister fra seks kraftfôrprodusenter fra ulike deler av landet, justert for rabatter og fraktkostnader. Kraftfôrprisene påvirkes blant annet av tilgangen på norsk råvare og størrelsen på importkvotene. Normalt øker prisene gjennom vinterhalvåret fram til ny kornsesong i takt med økende termintillegg, som dekker kostnaden ved å lagre kornet. Deretter synker prisene på slutten av sommeren, når det nye kornet fases inn.

Figur 11: Prisutvikling på ulike kraftfôrtyper, 2019–2021. Kr per kg

Kilde: Landbruksdirektoratet

I 2021 har norske kraftfôrpriser steget betydelig, etter å ha variert mer året før. I 2020 førte utbruddet av covid-19 i Europa til en rask prisøkning på våren, før prisene stabiliserte seg og gikk litt ned på høsten. I 2021 har prisene steget nesten for hver måned, med unntak av en liten nedgang med ny kornhøst i september og oktober.

I desember økte kraftfôrprisene betydelig. Felleskjøpet Agri økte prisene på sine blandinger med 6 til 20 øre per kg (Felleskjøpet Agri, 2021). De andre aktørene fulgte etter med liknende prisøkninger. I starten av 2022 har prisene fortsatt å øke mer enn i samme periode året før.

Prisveksten skyldes en kombinasjon av økte priser på råvarer, energi og logistikk. Prisene på en rekke viktige kraftfôrråvarer som hvete, mais, soyabønner, rapsmel og vegetabiliske oljer har økt kraftig. I løpet av 2021 ble tollsatsene satt til null på alle kraftfôrråvarer som importeres til Norge. Bakgrunnen for råvareboomen internasjonalt er høy etterspørsel som følge av at mange land gjenåpnet etter nedstengning. Etterspørselen steg også kraftig etter energi, noe som førte til at oljeprisen gikk oppover. Dette legger press på matvareprisene, ettersom flere viktige råvarer også kan brukes i biodrivstoff. Samtidig har reduserte lagre gitt en voldsom økning i gassprisen, som igjen har bidratt til kraftig økte gjødselpriser. På toppen av dette fikk vi en global logistikkriser i 2021, da skipsfrakten ikke klarte å holde tritt med veksten i varehandelen. Kraftig økte fraktrater og forsinkelser i alle verdenshavner førte til at kostnaden ved å transportere råvarer til Norge også skjøt i været.

Mer info om råvareboomen i 2021 finnes i Landbruksdirektoratets rapport *Omverdenen til norsk landbruk og matindustri* for 2021.

2 Melk og meieriprodukter

Melkevolumet gikk opp fra 2020 til 2021 med ca. 27,6 mill. liter til 1 544,3 mill. liter. Reguleringslagrene av hvitost økte med omtrent 2 700 tonn, til nesten av 9 700 tonn ved utgangen av 2021. I 2021 var det rikelig tilgang på melk og et behov for å øke lageret for smør. Lageret for skummetmelkpulver økte, som følge av dette, med nesten 1 100 tonn til nesten 1 300 tonn ved utgangen av november 2021.

I 2021 ble det rapportert en anvendelse på 1 562,1 mill. liter ku- og geitemelk til prisutjevnsordningen for melk (PU). Dette var 40,6 mill. liter, tilsvarende 2,7 prosent, mer enn i 2020. Det var størst økning i volum i anvendelsen av melk til tørrmelk, en økning på 51,5 mill. liter. Anvendelsen av melk til ikke smaksatte melkeprodukter til dagligvare ble redusert med 18,9 mill. liter sammenlignet med i 2020.

Samtidig med redusert forbruk av drikkemelk på 2,5 prosent var reduksjonen i forbruket av norskprodusert ost på 1,4 prosent. Inkluderes importert ost var det en økning i osteforbruket på 0,5 prosent, og dermed ingen endring per capita fra 2020 til 2021. Importen av meieriprodukter økte med 4,5 prosent i mengde, tilsvarende 1467 tonn, fra 2020 til 2021. Importverdien har økt med tilsvarende 4,5 prosent. Ost, yoghurt og smaksatt søt melk er de største importvarene.

2.1 Melkeleveranser

Melkevolumet, dvs. leverte volum av ku- og geitmelk til meieri, gikk opp fra 2020 til 2021 med 27,6 mill. liter til 1 544,3 mill. liter. I hele 2021 var forholdstallet for kumelkskvoten høyere enn i 2020. Forskjellene mellom leveransene av kumelk i 2020 og 2021 var størst i første halvår. I andre halvår var leveransene omtrent like store, som følge av økningen i forholdstallet for kvote for kumelk fra 2. april og 8. juni 2020, jf. faktaboks. Det ble levert 1 525,4 mill. liter kumelk, opp fra 1 496,9 mill. liter i 2020. Leveransen av geitemelk var 18,9 mill. liter, en nedgang på nesten 0,9 mill. liter sammenlignet med i 2020.

En liten andel av den norske melken leveres ikke til meieri, men foredles lokalt. I 2021 utgjorde dette 3,6 mill. liter, opp fra 3,1 mill. liter i 2020. Dette utgjorde 2,4 promille av produsert kumelk i 2021. For geitemelk var denne andelen større.

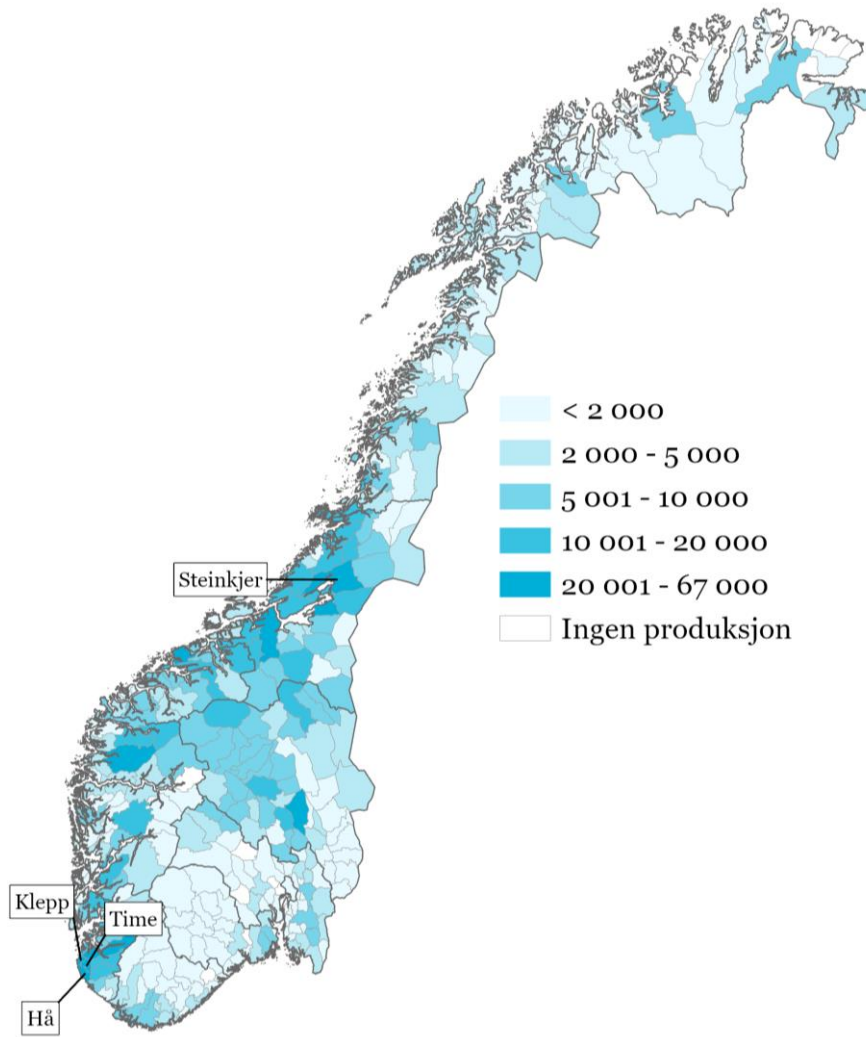
Mengden lokalt foredlet geitemelk var 1,1 mill. liter opp fra 1,0 mill. liter i 2020, som tilsvarte 5,7 prosent av all produsert geitemelk.

I figur 12 er alle norske kommuner fargelagt etter mengden kumelk levert til meieri i 2020. Kartet viser stor melkeproduksjon er i Trøndelag, Rogaland og Innlandet. Hå er den kommunen som produserte mest melk, med 66 710 tusen liter.

Forholdstall

Forholdstallet angir hvor stor andel av kvoten et foretak kan produsere i et kvoteår uten å bli ilagt overproduksjonsavgift.

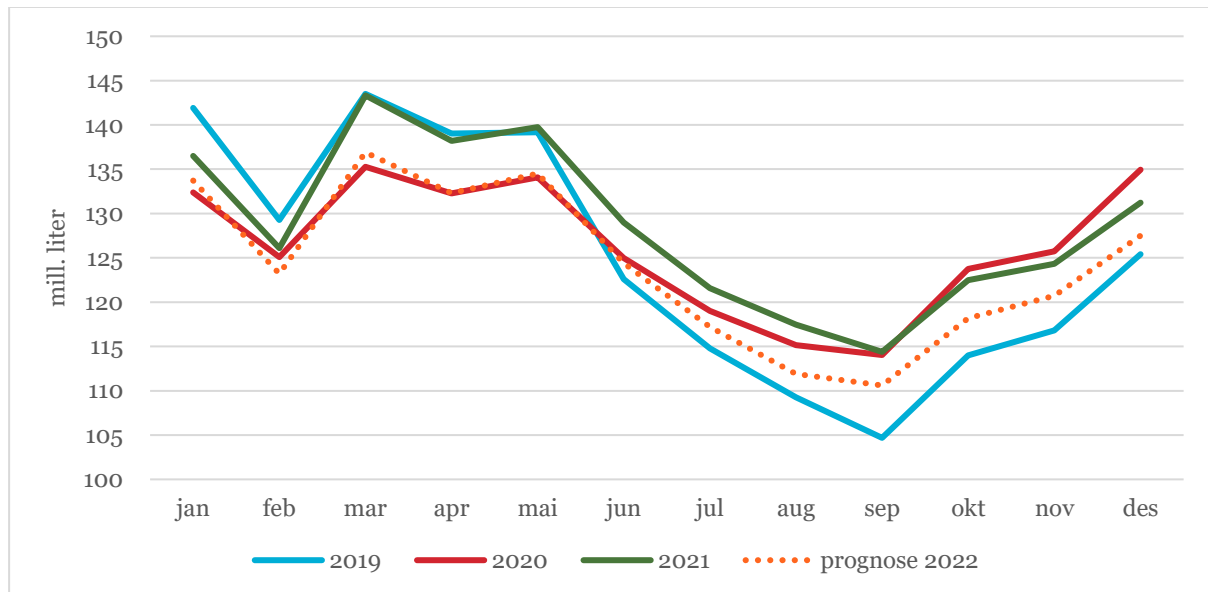
År	kumelk	geitemelk
2019	0,98	0,94
2020 fra 1. jan.	0,96	0,94
endret fra 2. april	1,01	
endret fra 8. juni	1,05	
2021	1,07	0,94
2022	0,99	0,95

Figur 12: Norsk produksjon av melk per kommune 2020, i tusen liter

Kilde: Landbruksdirektoratet

Figur 13: Månedlige leveranser av ku- og geitemelk til meieri.

Kilde: Tine, 2022

I 2021 var fettprosenten i kumelken på 4,42 prosent, opp fra 4,38 prosent i 2020. Reguleringslageret, lager utover forretningsmessig lager jf. ordliste, av smør var på nesten 1 100 tonn ved utgangen av november 2020, og i løpet av 2021 økte dette med om lag 2 000 tonn til nesten 3 100 tonn ved utgangen av november 2021. Det ble eksportert 518 tonn smør. Ifølge Opplysningskontoret for meieriprodukter sank forbruket av smør med 3,9 prosent i 2021.

Reguleringslagrene av hvitost økte med omtrent 2 700 tonn, til nesten av 9 700 tonn ved utgangen av 2021. Ved utgangen av november 2020 var reguleringslageret for skummetmelkpulver på under 200 tonn. I 2021 var det rikelig tilgang på melk og et behov for å øke lageret for skummetmelkpulver. Lageret for skummetmelkpulver økte, som følge av dette, med nesten 1 100 tonn til nesten 1 300 tonn ved utgangen av november 2021.

2.2 Melkepris

I jordbruksoppkjøret 2021 ble målprisen for melk økt med 8 øre per liter til kr 5,55 per liter. Gjennomsnittlig noteringspris for kalenderåret 2021 var kr 5,51 per liter. Sammenlignet med gjennomsnittlig noteringspris for 2020 er dette opp 4 øre per liter. Forutsatt at kostnadene per liter melk i Tine råvare er like i 2020 som i 2021, kan vi anta at utbetalt beløp fra Tine råvare til produsent per liter melk var kr 5,23 per liter. Tines børsmelding for andre tertial 2021 viste 17 prosent bedret resultat for Tine SA sammenlignet med resultatet på samme tid i 2020. Det gjør at vi forventer en høyere utbetaling per liter melk fra Tines industridel enn for 2020. Til sammen gjør dette at vi forventer at pris per liter melk utbetalt til bonden for 2021 blir høyere enn i 2020. Melkeprisen til produsent gikk opp fra 2019 til 2020 med 36 øre per liter. Til sammen fikk bonden betalt kr 5,95 per liter melk i 2020.

Tabell 3: Oversikt over målpriser/styringspriser, noteringspriser og utbetalt pris til bonde fra Tine, kr per liter

		2005	2010	2018	2019	2020	2021
Målpris/styringspris	1. halvår	3,79/3,77	4,41/ -	5,41/ -	5,44/5,42	5,47/ -	5,47/ -
	2. halvår	3,82/ -	4,54/ -	5,44/5,42	5,47/ -	5,47/ -	5,55/ -
Noteringspris	1. halvår	3,72	4,41	5,40	5,39	5,47	5,47
	2. halvår	3,82	4,56	5,44	5,47	5,47	5,56
Veid gj.sn. noteringspris		3,77	4,49	5,43	5,43	5,47	5,51
Utbetalt fra Tine råvare		3,54	4,20	5,16	5,16	5,19	5,28
Utbetalt fra Tines industridel		0,10	0,33	0,57	0,43	0,76	0,98
Totalt utbetalt		3,64	4,53	5,73	5,59	5,95	6,26

Kilde: Tine SA Årsrapporter, 2005 - 2022; Tine råvare årsrapporter, 2005 - 2022

Omsetningsavgiften betales av bonden, reduksjonen i omsetningsavgiften fra 2021 til 2022 var på 6 øre per liter. Det vil føre til økt inntjening for bonden. I 2020 var omsetningsavgiften på melk 30 øre per liter. Den høye omsetningsavgiften var knyttet til nedskaleringen av melkevolumet i 2020 etter bortfallet av eksportstøtten.

Tabell 4: Oversikt over omsetningsavgiften de siste årene, kr per liter

		2005	2010	2018	2019	2020	2021	2022
Omsetningsavgift, kr per liter	1. halvår	0,08	0,09	0,05	0,12	0,30	0,10	0,03*
	2. halvår	0,07	0,08	0,06	0,22	0,30	0,09	

*Omsetningsavgiften på melk var 8 øre per liter i januar 2022, fra 1. februar ble denne redusert til 3 øre per liter

2.3 Norsk produksjon av meieriprodukter

I 2021 ble det rapportert en anvendelse på 1 562,1 mill. liter ku- og geitemelk til prisutjevningsordningen for melk (PU). Dette var 40,6 mill. liter, tilsvarende 2,7 prosent, mer enn i 2020, jf. tabell 5. Størst økning i volum var det i anvendelsen av melk til tørrmelk, en økning på 51,5 mill. liter. Anvendelsen av melk til ikke smaksatte melkeprodukter til dagligvare ble redusert med 18,9 mill. liter sammenlignet med i 2020.

I 2021 ble det solgt oster og geitemelksprodukter til merkevareeksport. Det er ikke utbetalt eksportstøtte i prisutjevningsordningen for melk for oster og geitemelksprodukter til merkevareeksport for perioden etter 1. juli 2020.

I produktgruppen «oster og geitemelksprodukter som tidligere gikk til merkevareeksport», anvendes mest kumelk, men også noe geitemelk. Anvendt liter melk er teoretisk beregnet ved hjelp av salgshall, lagerkorreksjoner og omregningsfaktorer. Derfor er ikke nødvendigvis levert liter melk og anvendt liter melk det samme. I kategorien konsummelk inngår drikkemelk, yoghurt og smakstilsatt melk til dagligvare.

Av den norskproduserte melken ble 98 prosent anvendt i produkter for det norske markedet, mens resten ble brukt i produkter for eksport. Melk til produksjon av ost for eksportmarkedet sank med 44 prosent i 2021 sammenlignet med i 2020.

Tine SA er den største aktøren i PU. Tines andel av anvendt melk utgjorde 76,5 prosent i 2021. Andre aktører som deltar i PU er Q-meieriene, Synnøve Finden, Normilk, Rørosmeieriet, Mondelez Norge, Valdresmeieriet og Arno Landman. Q-meieriene produserer hovedsakelig drikkemelk, modnet ost, fersk ost, rømme og fløte. Synnøve Finden produserer hovedsakelig modnet ost og brunost, mens Normilk produserer melkepulver. Rørosmeieriet produserer økologisk melk, smør, fløte og rømme, mens Mondelez

Norge produserer fersk ost. Valdresmeieriet produserer modnet ost. Arno Landman produserer hovedsakelig melk til industri.

Tabell 5: Anvendelse av norsk melk i 2019–2021, fordelt på produktgruppe og marked. Mill. liter. Tallene for 2021 er foreløpige.

Produktgruppe	2019	2020	2021	Endring 2020–2021 (mill. liter)	Endring siste år
Sure smaksatte, dagligvare (prisgruppe 1)	56,3	58,2	59,1	0,9	1,6 %
Ikke smaksatte, dagligvare (prisgruppe 2)	427,2	436,5	417,6	-18,9	-4,3%
Søte smaksatte, dagligvare (prisgruppe 1)	40,1	39,4	46,7	7,3	18,4 %
Ferske oster, dagligvare (prisgruppe 1)	51,2	52,9	53,7	0,8	1,6 %
Modnede oster, dagligvare (prisgruppe 3)	531,4	596,1	617,3	21,2	3,6 %
Geitemelksprod., dagligvare (prisgruppe 3)	10,2	12,1	11,6	-0,4	-3,7 %
Tørrmelksprodukter (prisgruppe 4)	136,5	103,9	155,5	51,5	49,6 %
Flytende produkter, industri (prisgruppe 4)	33,2	32,6	32,5	-0,1	-0,4 %
Ferske oster, industri (prisgruppe 4)	0,2	0,3	0,3	0,1	28,7 %
Modnede oster, industri (prisgruppe 4)	125,4	129,2	132,2	3,0	2,3 %
Geitemelksprod., industri (prisgruppe 4)	4,4	3,7	4,3	0,6	17,0 %
Oster og geitemelksprodukter som tidligere gikk til merkevareeksport (prisgruppe 3)	80,5	54,6	29,0	-25,4	-44,8 %
Sum	1 496,6	1 521,6	1 562,1	40,6	2,7 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

2.3.1 Mer pulver og mindre drikkemelk

Pandemien førte i 2020 til en stor økning i etterspørselen etter meieriprodukter i dagligvarehandelen. Tall fra Melk.no viser at denne utviklingen i stor grad fortsatte i 1. kvartal 2021, men at bildet er mer sammensatt, selv om det fortsatt er noen kategorier med større omsetning. Dette sammenfaller med at samfunnet åpnet mer opp utover våren og sommeren 2021.

Produksjonen av konsummelk, jf. definisjonen ovenfor, i Norge ble redusert med 2 prosent fra 2020 til 2021. Produksjonen av drikkemelk, dvs. ikke smaksatte til dagligvare, ble redusert med 4,3 prosent i volum i 2021, sammenlignet med 2020. Produksjonsutviklingen for drikkemelk har vært fallende i mange år.

Bruken av melk til sure smaksatte produkter i dagligvaremarkedet, hvor blant annet yoghurt inngår, økte med 1,6 prosent, som vist i tabell 5. Økningen i forbruket var på 0,3 prosent i mengde i 2021, sammenlignet med i 2020, mens totalt forbruk av yoghurt, inkludert import gikk opp med 1,1 prosent i mengde.

Anvendelsen av melk til produksjon av søt smaksatt melk økte med 18,4 prosent. Forbruket av norskprodusert, smaksatt melk økte med 17 prosent fra 2020 til 2021.

Melk brukt til å produsere fersk ost økte med 1,6 prosent, mens anvendt melk til produksjon av modnet ost til dagligvaremarkedet økte med 3,6 prosent. Reduksjonen i forbruket av norskprodusert ost var på 1,4 prosent i mengde og 1,9 prosent per capita, sammenlignet med i 2020. Stor tilgang på melk ga en stor oppbygning av reguleringslageret for hvitost.

Inkluderes importert ost var det en økning i forbruket i mengde på 0,5 prosent, mens det var ingen endring per capita fra 2020 til 2021. Bruken av melk til produksjon av modnet ost til industrimarkedet økte med 2,3 prosent, mens bruken av melk til produksjon av ost til merkevareeksport ble redusert med 44,8 prosent.

Anvendelsen av melk til produksjon av tørrmelksprodukter økte med 49,6 prosent i 2021, sammenlignet med i 2020. Produksjonen av tørrmelksprodukter i 2021 var 16 109 tonn, mot 11 316 tonn året før. Behovet for et vesentlig større reguleringslager av smør og rikelig tilgang på melk, ga en stor produksjon av skummetmelkpulver i 2021. Reguleringslageret av skummetmelkspulver økte med nesten 1 100 tonn frem til utgangen av november 2021. Det har vært en stor økning av eksporten av tørrmelk, fra 568 tonn i 2020 til 2 433 tonn i 2021, jf. figur 19.

Det er en forskjell på hva som produseres av meieriprodukter og hva som omsettes. Bruken av melken som kommer inn til meieriene kan være større enn hva som etterspørres i markedet eller omvendt. I 2021 ble det levert mer melk enn etterspurt i markedet og vi har hatt lageroppbygging av noen produkter. Nedenfor vises tall fra melk.no som viser omsetningen av grupper av meieriprodukter (Melk.no Opplysningskontoret for Meieriprodukter, 2022). Disse er litt forskjellig fra produksjonstallene vi får ut av PU som vises i tabell 5, jf. melkeanvendelse i ordlisten.

Tabell 6: Omsatte mengder norske meieriprodukter

		2018	2019	2020	2021	Endring siste år
Melk ¹	1 000 liter	435 566	428 164	436 905	425 992	- 2,5 %
Ost ²	Tonn	85 018	84 549	91 309	90 057	- 1,4 %
Yoghurt ¹	Tonn	48 429	49 489	51 932	52 100	0,3 %
Rømme ²	Tonn	19 333	19 621	20 723	20 436	- 1,4 %
Fløte ²	1 000 liter	30 196	30 035	30 794	30 842	0,1 %
Smør ^{2 3}	Tonn	19 075	19 238	19 821	19 043	- 3,9 %

Kilde: Melk.no, Opplysningskontoret for Meieriprodukter, 2022

¹ inkluderer dagligvare og storhusholdning (ikke industri)

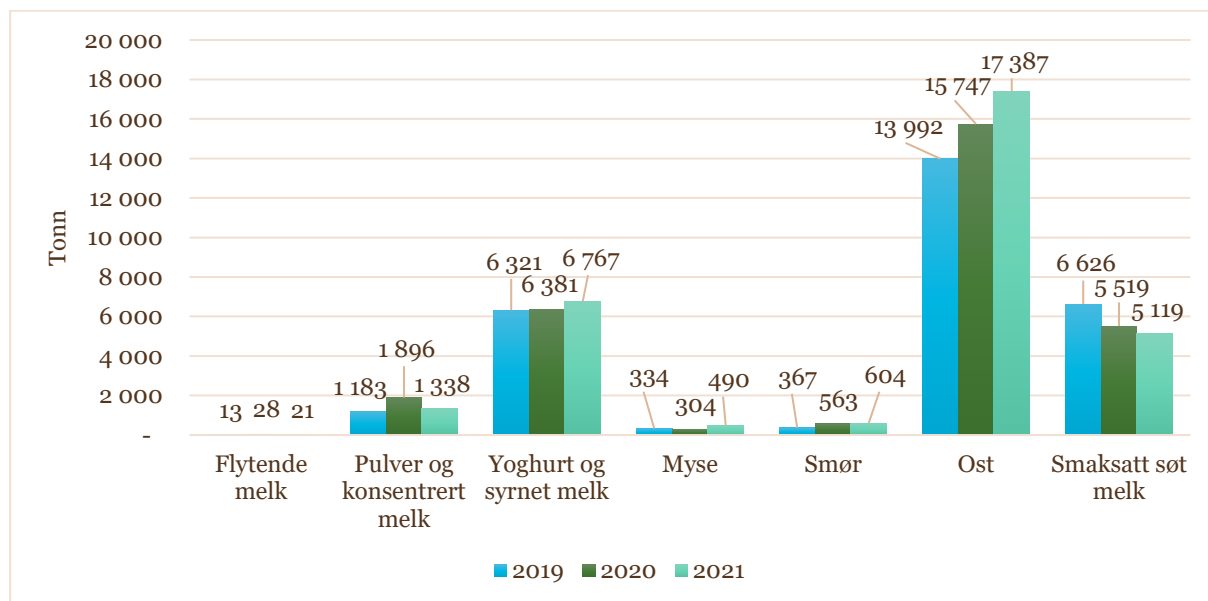
² inkluderer dagligvare, storhusholdning og industri

³ inkluderer blandingsprodukt med min. 60 prosent smørandel

2.4 Import og eksport av meieriprodukter

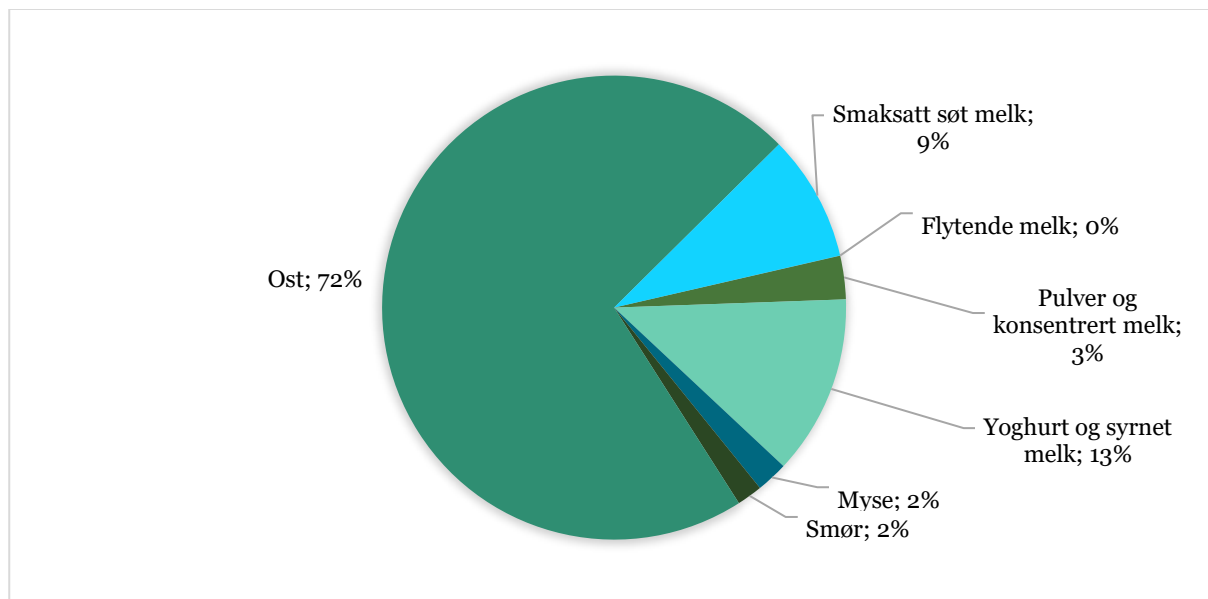
2.4.1 Økt import av meieriprodukter

Importen av meieriprodukter økte med 4,5 prosent i mengde, tilsvarende 1467 tonn, fra 2020 til 2021. Importverdien har økt med tilsvarende 4,5 prosent. Etterspørselsøkning i markedet førte blant annet til økt import av ost i 2021. Figur 14 og figur 15 viser at ost, yoghurt/syrnet melk og smaksatt søt melk står for det meste av importen, ca. 93 prosent av både den totale importmengden og -verdien.

Figur 14: Importmengde av meieriprodukt i perioden 2019 til 2021 på tolltariffens kapittel 4 og 22 (import under UB-ordningen utgjorde 2 292 tonn i 2019, 2 180 tonn ost i 2020 og 2 359 tonn i 2021. Dette er ikke inkludert i tallene i figuren)

Kilde: SSB, 2022

Figur 15: Andel importverdi av meieriprodukt 2021 på tolltariffens kapittel 4 og 22 (import under UB-ordningen er ikke inkludert i tallene)

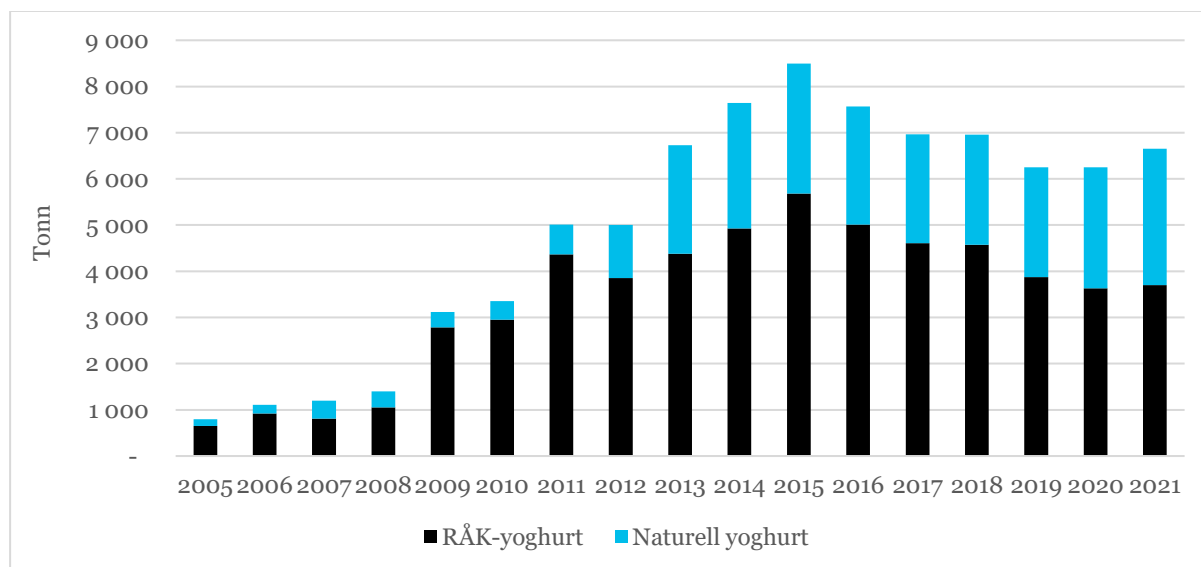
Kilde: SSB, 2022

2.4.2 Økt import av yoghurt

Importen av yoghurt har stort sett gått ned de siste årene, men i 2020 var importen på nivå med 2019 og i 2021 så vi for første gang en økning på flere år. Dette skyldtes både en økning i importen av naturell yoghurt og en økning i importen av smaksatt yoghurt (RÅK-yoghurt).

Importen av naturell yoghurt økte med nær 350 tonn, eller nesten 13 prosent, fra 2020 til 2021. Tall fra Opplysningskontoret for meieriprodukter viser at omsetningen av norskprodusert naturell yoghurt gikk ned med 4,9 prosent i 2021, og utgjorde i 6 841 tonn. Importen var på 2 958 tonn, og utgjorde dermed 30 prosent av omsatt mengde naturell yoghurt.

Naturell yoghurt har siden 2012 utgjort en vesentlig del av importen. Spesielt forbrukertrenden med yoghurter med høyere konsentrasjon av melk har bidratt til at importen av naturell yoghurt har fått større andel av yoghurtimporten.

Figur 16: Import av yoghurt.

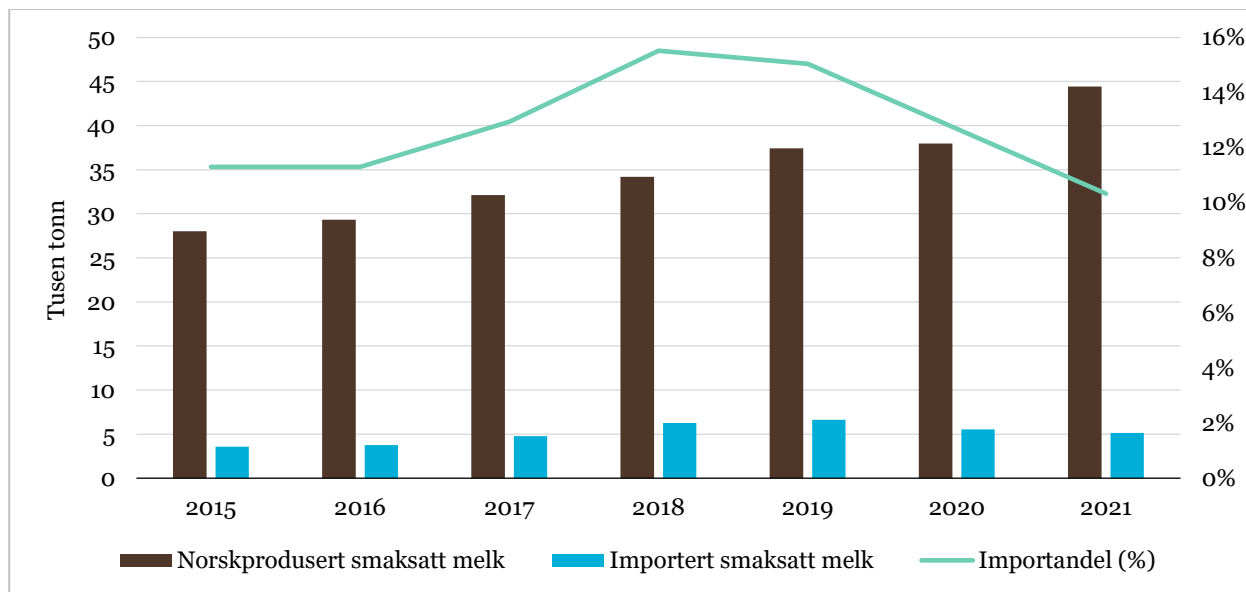
Kilde: SSB, 2022

Som vist i figur 16 økte importen av smaksatt yoghurt for første gang på mange år i 2021. Importen av smaksatt yoghurt var i fjor på om lag 3 700 tonn. Dette var en økning på litt under 2 prosent fra 2020, mens importen sank med 6 prosent fra 2019 til 2020. Sammenlignet med 2015, som var det året importen av smaksatt yoghurt var størst, har importen sunket med 35 prosent. Verdien av importen har imidlertid steget med 28 prosent i samme periode. Det har vært økt import av yoghurter med høyere konsentrasjon av melk, ofte kalt gresk yoghurt, de siste årene. Dette er en del av forklaringen på verdiøkningen. Vi kan ikke skille vanlig smaksatt yoghurt fra melkeintensiv yoghurt i importstatistikken, siden begge typer importeres på de samme varenumrene. Det er derfor vanskelig å si noe presist om importutviklingen for melkeintensiv yoghurt. I 2021 stod de tre største importørene for til sammen 96 prosent av importen av smaksatt yoghurt.

Fruktyoghurt utgjør den største andelen av norsk yoghurtproduksjon, og utgjorde 78 prosent av all norsk yoghurt omsatt i 2021. Solgt mengde norsk fruktyoghurt økte med 2,7 prosent i 2021, sammenlignet med 2020 (Melk.no Opplysningskontoret for Meieriprodukter, 2022).

2.4.3 Økt salg av norskprodusert smaksatt melk

Omsetningen av norsk smaksatt søtmeik økte med hele 17 prosent fra 2020 til 2021. Totalt ble det omsatt 44,4 mill. liter norsk smaksatt søtmeik i 2021 (Melk.no Opplysningskontoret for Meieriprodukter, 2022). Importandelen var på 10 prosent i 2021, og har ikke vært lavere siden 2014. Inkludert import var omsetningen av smaksatt søtmeik på 49,5 mill. liter i 2021.

Figur 17: Utvikling i importert og norskprodusert smaksatt søtmeik solgt i Norge.

Kilde: Melk.no, Opplysningskontoret for Meieriprodukter, 2022; SSB, 2022

I perioden 2013 til 2019 var det en årlig økning i import av smaksatt melk, mens det var en nedgang i importen de to siste årene. I 2021 ble det importert i overkant av 5 100 tonn smaksatt melk. Importen av smaksatt melk består blant annet av sjokolademelk, iskaffe, ernærings- og proteindrikker. Norsk produksjon består primært av sjokolademelk, og deretter iskaffe og annen smaksatt melk. Av det totale volumet norsk drikkemelk omsatt i 2021 utgjorde salget av søt melk med smak 10 prosent (Melk.no Opplysningskontoret for Meieriprodukter, 2022). Smaksatt søtmeik er altså en viktig avtaker av norsk melk.

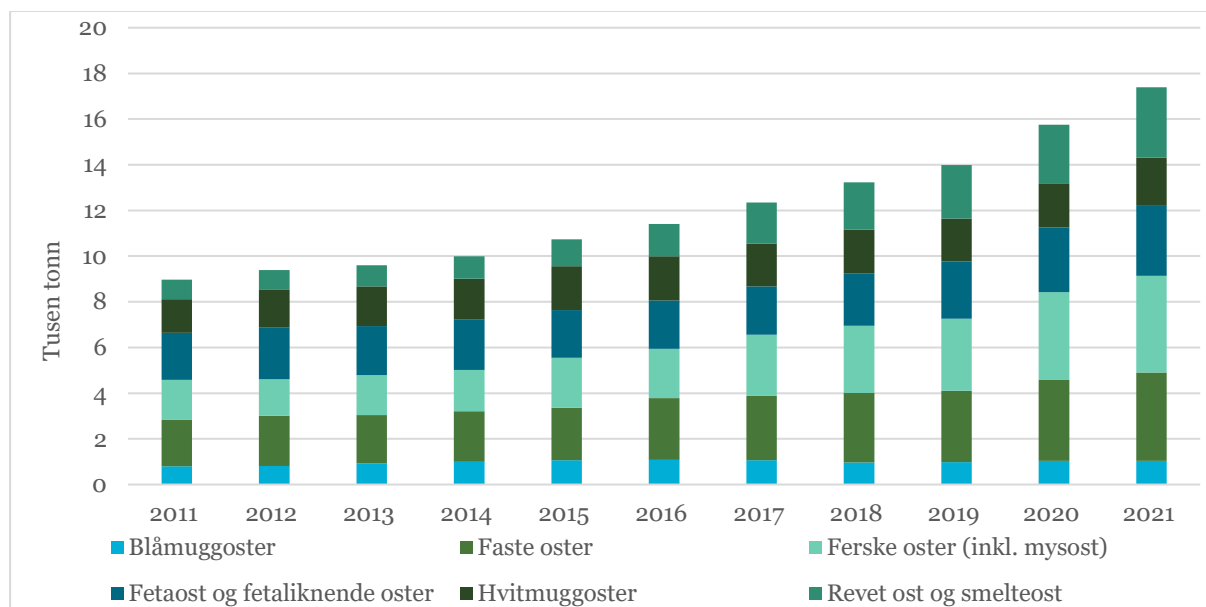
2.4.4 Importen av ost økte

Ost er det meieriproduktet som det importeres mest av, både i mengde og verdi. På årene fra 2011 til 2021 har importmengden, jf. Figur 18, bortimot doblet seg. I 2021 var importen 17 387 tonn til en verdi av 1245 mill. kroner. Importen økte med rundt 1640 tonn og 104 mill. kroner fra 2020. 49 prosent av osteimporten i 2021 var innenfor tollkvoter.

Det meste av importøkningen fra 2020 til 2021 kom på varenumrene for revet ost og smelteost, ferske oster og faste oster. Ferske oster var den største ostegruppen med en andel av importmengden på 24 prosent. Faste oster utgjorde den nest største gruppen med en andel på 22 prosent. Revet ost og smelteost var den gruppen som økte mest i mengde med en økning på 30 prosent, til rundt 3 076 tonn i 2021. Importen av ferske oster og faste oster økte med henholdsvis 26 og 18 prosent. Importen av fetaost økte med 15 prosent, importen av hvitmuggoster økte med 11 prosent, mens importen av blåmuggoster holdt seg på tilsvarende nivå.

Pandemien førte også i 2021 til en stor økning i etterspørselen etter meieriprodukter i dagligvarehandelen og med reiserestriksjoner som gav redusert grensehandel bidro dette til den økte osteimporten.

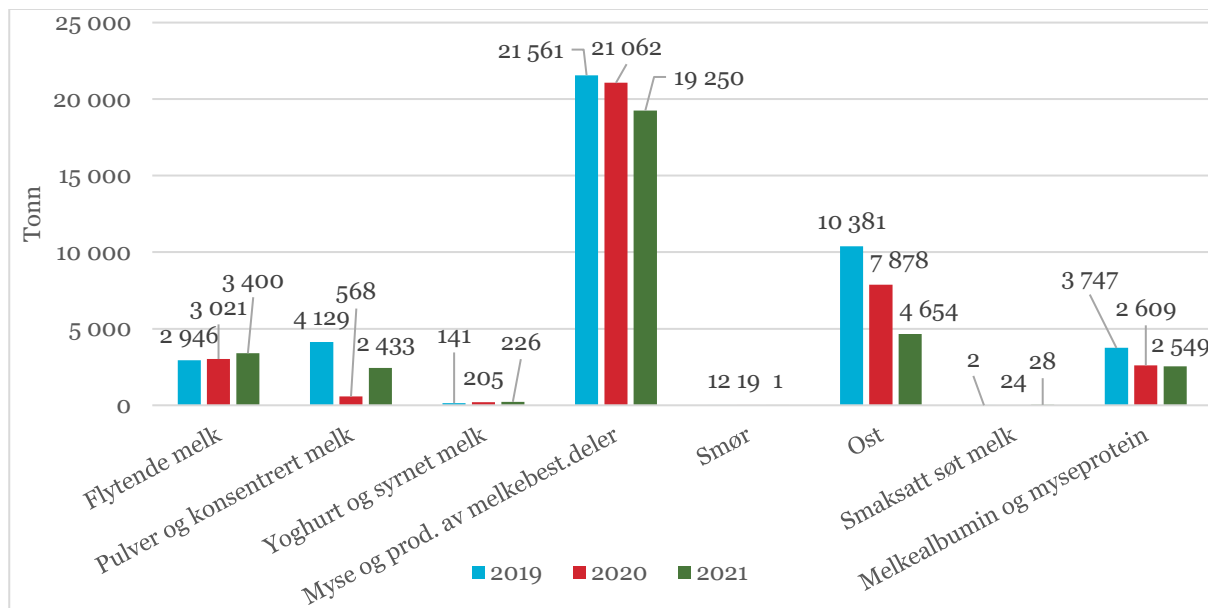
Figur 18: Import av ost. Import av ost under UB er ikke inkludert, dette utgjorde i 2021 2 359 tonn.

Kilde: SSB, 2022

2.4.5 Eksporten av ost og myseproteinkonsentrat betyr mest

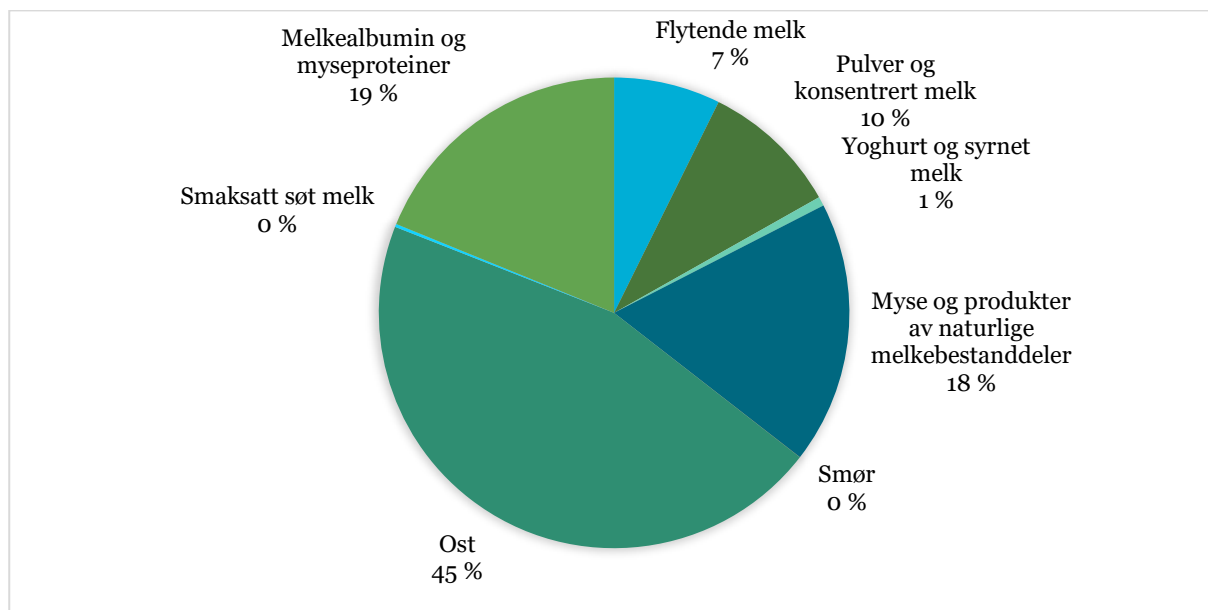
Norsk eksport av meieriprodukter er relativt beskjeden. Ost var det meieriproduktet som utgjorde mest i eksportverdi også i 2020 med 56 prosent, mens mysepulver som hadde nest størst eksportverdi hadde 22 prosent. Eksporten av myseproteinkonsentrat har siden 2013 utgjort en betydelig andel av mengden eksporterte meieriprodukter fra Norge. Eksporten av mysepulver var i 2021 19 250 tonn mot ost som i 2021 var på et historisk lavt nivå med 4 654 tonn. Av en total eksportnedgang på 3 223 tonn ost, har eksporten til USA gått ned med 1800 tonn. Fra 1. juli 2020 fikk ikke lenger norsk ost eksportstøtte. Dette kombinert med økt etterspørsel nasjonalt er trolig hovedforklaringen på den lavere eksporten.

En del av eksporten av meieriprodukter går til utlandet under ordningen for UB, og ikke som ordinær eksport, men er ikke trukket ut i figur 19 og figur 20.

Figur 19: Eksportmengde av meieriprodukt i perioden 2019 til 2021 på tolltariffens kapittel 4, 22 og 35.

Kilde: SSB, 2022

Figur 20: Andel eksportverdi av meieriprodukt 2021 på tolltariffens kapittel 4, 22 og 35

Kilde: SSB, 2022

3 Kjøtt

Salgsveksten for kjøtt fortsatte i 2021, som følge av fortsatt delvis nedstengte grenser, redusert reising og lavere etterspørsel fra serveringsmarkedene.

Etter en nedgang i storfeproduksjonen i 2019, økte kjøttproduksjonen med rundt 2,9 prosent i 2021.

Produksjonen av svinekjøtt endte på rundt 134 800 tonn i 2021, opp 2,4 prosent fra året før. Salgsveksten bidro imidlertid til et betydelig underskudd i markedet, noe som førte til rekordhøy import av svinekjøtt i 2021.

Etter en liten vekst i produksjonen året før, gikk produksjonen av saue- og lammekjøtt ned med 0,8 prosent i 2021. Den totale produksjonen av sau- og lammekjøtt i 2021 endte på nærmere 24 370 tonn.

Produksjonen av slaktekylling økte med rundt 9 prosent i 2021, og endte på nesten 105 900 tonn. Kyllingproduksjonen utgjorde omtrent 92 prosent av den samlede produksjonen av fjørfe i 2021.

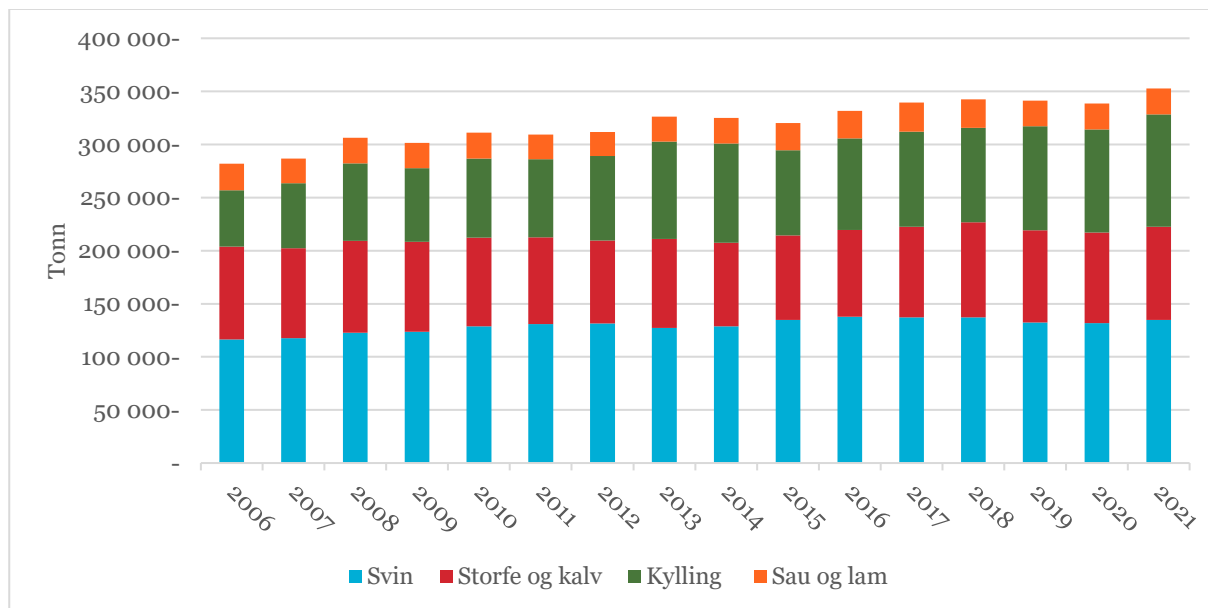
Den samlede produksjonen av reinkjøtt, både privat og på slakteri, endte på rundt 1 800 tonn i 2021. Dette er en sterk økning fra beitekrise-året 2020, men ligger på nivå med snittet for 2016-2019.

3.1 Kjøttmarkedet totalt

Den samlede norske produksjonen av kjøtt fra gris, storfe, kylling, sau og lam har økt med 25 prosent de siste femten årene. Produksjonsøkningen har først og fremst skjedd i de kraftfôrbaserte produksjonene svin og fjørfe, mens produksjonen for storfe nå ligger omtrent på samme nivå som i 2006.

Produksjonsutviklingen for de ulike kjøttslagene er vist i figur 21. En betydelig vekst i etterspørselen etter kyllingkjøtt har drevet produksjonen oppover, og den var i 2021 dobbelt så stor som for femten år siden. Det ble i årene før 2020 tatt grep for å dempe overskuddet av svin i markedet, noe som førte til en nedgang i produksjonen. Etterspørselsveksten de to siste årene har imidlertid bidratt til et underskudd i markedet. Produksjonen av svinekjøtt gikk opp med 2,4 prosent i 2021.

Produksjonen av de grovfôrbaserte kjøttslagene har vært relativt stabil i perioden sett under ett, men med en del variasjoner mellom år. Produksjonen av saue- og lammekjøtt økte i perioden 2012 til 2017, men gikk kraftig ned i 2019, og har ligget på dette nivået siden. Storfekjøttproduksjonen er i dag omtrent på nivå med produksjonen i 2006, men har variert mye. I 2018 førte tørken til en stor mengde slakt, noe som drev produksjonen opp. De to påfølgende årene var produksjonen derimot nedadgående, for deretter å øke med 2,9 prosent i 2021.

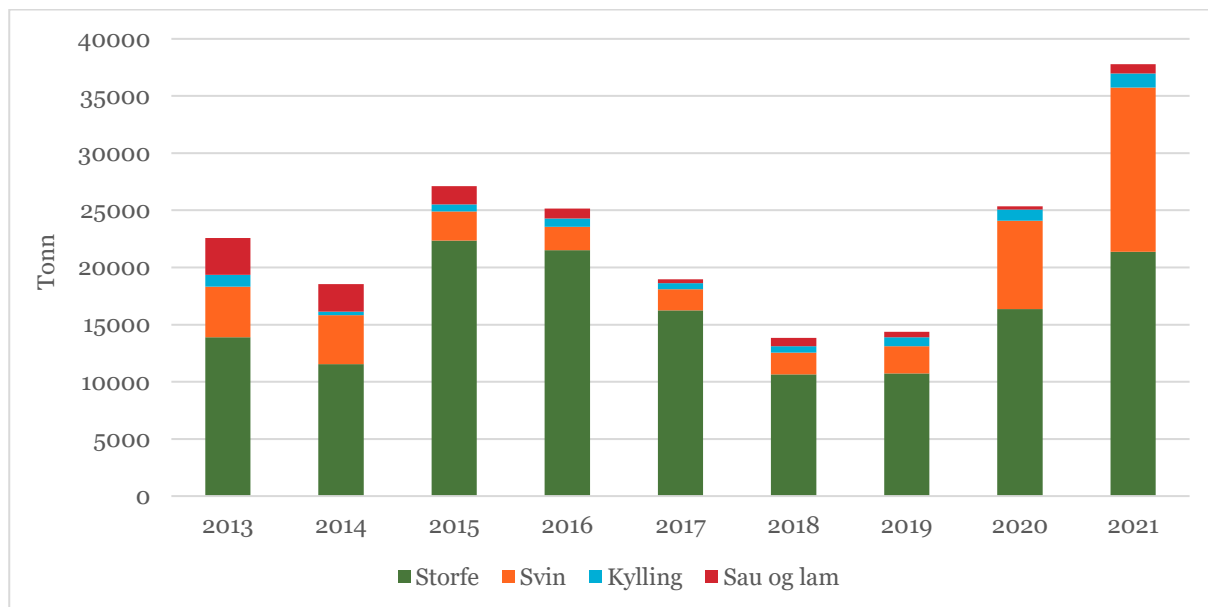

Figur 21: Norsk produksjon av kjøtt fra svin, storfe, kylling og sau/lam, 2006–2021. Tonn.

Kilde: Landbruksdirektoratet

3.1.1 Rekordhøy import av kjøtt

Pandemien har ført til endrede forbruksvaner, forskyvninger i produksjonskjeden, og mindre muligheter for grensehandel, og som et resultat av dette har det oppstått et underskudd i det norske markedet for kjøtt. Både i 2020 og i 2021 økte derfor importen av kjøtt betydelig, spesielt for storfe og svin. Figur 22 viser importen av de største kjøttslagene tilbake til 2013.

Figur 22: Import av kjøtt, 2013 -2021, 1000 tonn

Kilde: SSB, 2022

Som figur 22 viser, var det en kraftig vekst i importen både i 2020 og i 2021. Importen gikk opp for alle kjøttslag, med en spesiell stor vekst målt i tonn for storfe og svin. Mens storfeimporten i 2021 var rundt dobbelt så høy som i 2019, var importen av svin mer enn seks ganger så høy. Mye av den økte importen kom under generelle tollnedsettelse, det vil si periodiske administrerte nedsatte tollsatser, oftest som følge av et underskudd i markedet. Det ble i 2021 importert over 13 000 tonn storfe og 11 000 tonn svin på de generelle tollnedsettelsene. Samtidig holder import på kvoter og til ordinær tollsats seg noenlunde stabilt.

Ved inngangen til 2020 lå det an til et underskudd på svin for året, etter flere år med overskudd. For storfe meldte markedsregulator da at det nærmet seg markedsdekning, med mindre salget kom til å øke. Med covid-19-pandemien ble situasjonen en helt annen, men prognosen fra 2020 viser hvor stor produksjon som ville gitt en markedsbalanse i en normalsituasjon. Dette gir grunn til å tro at de ekstra mengdene som er importert de siste to årene i stor grad representerer grensehandelen som har vært fraværende.

3.1.2 Grensehandel avgjørende for salget fremover

Som i 2021 vil kjøttmarkedet i 2022 i stor grad påvirkes av covid-19-pandemien, og hvor lenge denne og tiltakene den medfører varer. Begrenset grensehandel og mindre reising vil trolig fortsatt opprettholde et høyere forbruk utover også i 2022, men det er vanskelig å si hvor lenge dette vil vare.

I sine prognoser fra januar 2022 anslår markedsregulator en nedgang i salget av kjøtt i 2022 for samtlige kjøttslag. I prognosene lå det inne redusert reising og grensehandel gjennom vinteren, basert på at det fortsatt var flere koronarestriksjoner gjeldende ved inngangen til året. I løpet av januar og februar ble flere av restriksjonene i samfunnet opphevet, og det ligger an til å bli en mer normalisert markedssituasjon utover 2022.

Markedsregulator har tidligere signalisert at det økte behovet for kjøtt som følge av pandemien ikke bør møtes av utvidet produksjonskapasitet. Om produksjonen økes til et nivå som er høyere enn forbruket når dette normaliserer seg, kan det gå ut over norske priser. Andre tiltak som import og økte vektgrenser for høyeste pris kan være bedre egnet til å løse midlertidig underskudd. Tallene for 2021 viser tydelig økte slaktevekter for storfe og gris de siste to årene, og også en betydelig vekst i importen.

En mer normalisert situasjon i løpet av 2022, og årene fremover, vil trolig føre til noe lavere kjøttproduksjon og en kraftig nedgang i import. Dette vil på sikt bedre markedsbalansen markant, og gi en markedssituasjon mer lik den som var prognosert for 2020 før pandemien. Dette vil også begrense behovet for åpning av import gjennom generelle nedsatte tollsatser.

3.2 Storfe: etterspørselsvekst hovedsakelig dekket av import

3.2.1 Økt produksjon av storfe

Etter å ha gått ned to år på rad, gikk storfeproduksjonen opp igjen med 2,9 prosent i 2021. Landbruksdirektoratets tall viser en produksjon av storfekjøtt i 2021 på 87 731 tonn. Fratrasket eksport og medregnet import, både under kvoter, administrativ toll og annen import, endte de totale tilførslene i 2021 på 108 326 tonn, opp 7,3 prosent fra 2020. Som i fjor skyldes økningen hovedsakelig vekst i importen, på hele 30,8 prosent. Sammenlignet med 2019 har importen av storfekjøtt doblet seg.

Markedsregulator forventet ved inngangen til 2021 at salget skulle gå ned med 3,9 prosent, men på grunn av at pandemien varte lengre enn prognosene forutså, har utviklingen fortsatt i motsatt retning. Siden det fortsatt i 2022 er knyttet en del usikkerhet til når man kan forvente et mer normalisert marked, er det også i år usikkert hvor sikkert en prognose kan treffe. På grunn av at salget i 2021 skiller seg enda mer fra det som var normalsituasjonen før pandemien, forventer Nortura nå en salgsnedgang på 9,9 prosent i 2022. Norsk produksjon er forventet å holde seg noenlunde stabil, med kun en nedgang på 0,7 prosent.

Tabell 7: Produksjon og handel av storfekjøtt 2010 og 2019–2021. Tonn

	2010	2019	2020	2021	Endring siste år
Norsk produksjon*	83 507	87 003	85 293	87 731	2,9 %
+ Import	5 381	10 737	16 349	21 379	30,8 %
- Eksport	222	712	719	783	8,9 %
=Totalt tilført	88 666	97 028	100 923	108 326	7,3 %
Norskprodusert andel**	94 %	89 %	84 %	80 %	

Kilde: Landbruksdirektoratet; SSB, 2022.

Handelstallene omfatter alt spiselig kjøtt og slakteavfall av storfe under tolltariffens kapittel 2 (kjøttåvfall samt saltet/tørket røkt kjøtt) unntatt lever. I tillegg blir det importert bearbejdede kjøttvarer av storfe under tolltariffens kapittel 16, pos. 16.01–02 (ikke inkludert i tabellen). *Tall for norsk produksjon er hentet fra leveransestatistikken, jf. innmeldt slakt til Landbruksdirektoratet. Produksjonstallene inkluderer slakt som går i retur til produsent for privat forbruk eller omsetning utenfor engrosledet. **I beregningen av andelen norskprodusert storfekjøtt er norsk produksjon justert for eksport og satt i forhold til de totale tilførselene.

Ved inngangen til 2021 var det tomt for storfekjøtt på reguleringslager, mot 1 751 tonn på samme tid året før. Ved utgangen av året var det 500 tonn storfekjøtt på reguleringslager.

De første prognosene til markedsregulator i 2021 viste en forventet økning i produksjonen på 0,5 prosent fra året før (Totalmarked kjøtt og egg, 2021). Til grunn for dette lå det en forventning om at tiltak i forbindelse med pandemien ville avta i løpet av første halvdel av året, og at markedet ville stabilisere seg. I stedet fortsatte mange tiltak store deler av året, og etterspørselen har vært stor. Norsk produksjon har i 2021 gått opp med 2,9, og den samlede tilførselen til markedet med 7,3 prosent.

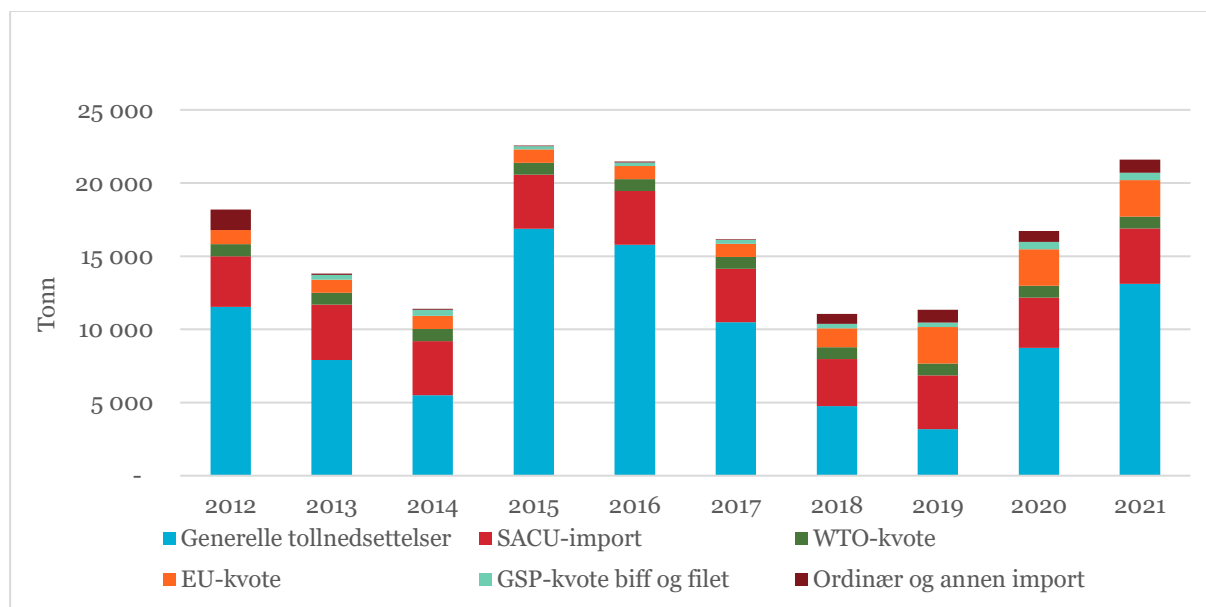
Markedsregulator har gjennom pandemien både i 2020 og i 2021 operert med en forventning om normalisering av markedet. Produksjonen har i begrenset grad tilpasset seg den høyere etterspørselen som har fulgt fra smittevernstiltak som stengte grenser. Dette har ført til stor importmengde, men bidrar også til å unngå overproduksjon når markedet til slutt normaliserer seg.

På telledato 1. oktober 2021 var den totale bestanden av storfe 17 000 flere enn på samme tid året før. Bestanden for ammekyr går opp med 6 250 dyr, en økning på 5,9 prosent fra 2020, som er omtrent lik utvikling som fjoråret. Samlet for året ble gjennomsnittlig slaktevekt for okse over 5 kg tyngre enn fjoråret, mens tilsvarende økning for både ku og kvige var nesten 4 kg (Totalmarked kjøtt og egg, 2022).

Pandemien førte, som i 2020, til store endringer i salg og forbruksmønster. Stengte grenser og mindre reising utenlands, samt endrede forbruksmønster på grunn av stengte serveringssteder, førte til stor etterspørsel etter kjøtt i Norge. Salget økte med 5,6 prosent sammenlignet med 2020, eller 10,8 prosent sammenlignet med 2019 (Totalmarked kjøtt og egg, 2022).

3.2.2 Storfeimport opp til 2016-nivå

Importen av storfekjøtt har gått opp kraftig for andre år på rad, til 21 604 tonn i 2021. Importen er i all hovedsak ikke-bearbejdede kjøttåvfall som kommer inn under tolltariffens posisjon 02.01 og 02.02. Fordelingen av importen innenfor kvoter og tollnedsettelse er vist i figur 23.

Figur 23: Importen av storfekjøtt i årene 2011–2021 fordelt på ulike kvoter og importordninger. Tonn.

Kilde: SSB, 2022 og Landbruksdirektoratet

Den store importstrømmen kommer i dag under varenummeret for kvarte skrotter av samme dyr («compensated quarters»). Siden 2016 har importen av andre stykningsdeler lagt relativt stabilt på mellom 4 600 og 5 600 tonn, og har stort sett kommet inn gjennom kvoteimport. Import på varenummeret for kvarte skrotter av samme dyr har variert langt mer, fra over 16 000 tonn i 2015 og 2016 til under 6 000 tonn i 2018 og 2019. De siste to årene har importen gått opp igjen, hovedsakelig på grunn av mindre grensehandel.

EU-kvoten på 2 500 tonn ble omtrent fullt utnyttet, med en import på 2 497 tonn. WTO-kvoten gir adgang til import tilsvarende 1 084 tonn storfekjøtt med bein per år. Kvoten omfatter både kjøtt med bein og utbeinet kjøtt, som biff og filet. Importen under WTO-kvoten tilsvarte rundt 812 tonn storfekjøtt i 2021, og oppjustert til kjøtt med bein tilsvarte dette full utnyttelse av kvoten.

Stor etterspørsel, og for lite tilførsler i markedet til å dekke denne, førte til at Landbruksdirektoratet innvilget generelt nedsatt tollsats for storfe nesten hele 2021, med unntak av to uker i januar og tre uker i desember. Det ble importert til sammen 8 740 tonn storfekjøtt under generelle tollnedsettelsler i 2020.

Fra Botswana, Namibia og Eswatini ble det importert 3 765 tonn benfritt storfekjøtt tollfritt. Eswatini har et tak på tollfri eksportkvantum av storfekjøtt til Norge på 500 tonn. Botswana og Namibia har et tak på tollfri eksport på 2 700 tonn per år, i tillegg til en tollfri kvota på 500 tonn. Norge importerte også 500 tonn biff og filet innenfor GSP-kvoten til en tollsats på kr 107,11 per kg. Av dette kom 339 tonn fra Uruguay, 155 tonn fra Brasil og de resterende 6 tonnene fra Argentina.

3.2.3 Priser

Markedsregulator fastsatte planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) til kr 64,30 per kg for første halvår 2021, opp kr 1,80 per kg fra andre halvår 2020. I andre halvår 2021 ble PGE satt opp med kr 2 per kg, til kr 66,30 per kg. Økt etterspørsel og økte kostnader til blant annet for har bidratt til prisøkningen. I 2022 ser denne ut til å fortsette, og etter først å ha satt opp PGE med kr 2,50 til kr 68,80 per kg, har markedsregulator gjort en ekstraordinær justering av PGE med ytterligere kr 2 per kg til kr 70,80 per kg fra 28. februar 2022.

3.3 Svin: Rekordhøy import

Selv om produksjonen økte fra året før, ble det også underskudd på svinemarkedet i 2021. Landbruksdirektoratets tall viser en samlet produksjon på rundt 134 800 tonn i 2021, opp 2,4 prosent fra 2020. Det var først og fremst økte slaktevekter som trakk produksjonen opp i 2021, med en gjennomsnittlig vekt for slaktegris på rundt 2,5 kg mer enn i 2020. Antall griser som ble slaktet var imidlertid omtrent uendret fra året før. Ved inngangen til 2021 økte markedsregulator vektgrensen for høyeste pris på slaktegris fra 93 kg til 95 kg (Totalmarked kjøtt og egg, 2022).

Tabell 8: Produksjon og handel av svinekjøtt 2010 og 2019–2021. Tonn

	2010	2019	2020	2021	Endring siste år
Norsk produksjon*	128 752	132 283	131 691	134 799	2,4 %
+ Import	2 148	2 366	7 730	14 359	85,7 %
- Eksport	5 386	5 867	4 927	4 289	-12,9 %
=Totalt tilført	125 515	128 781	134 494	144 868	7,7 %
Norskprodusert andel**	98 %	98 %	94 %	90 %	

Kilde: Landbruksdirektoratet og SSB, 2022

Handelstallene omfatter alt spiselig kjøtt og slakteavfall av svin under tolltariffens kapittel 2 (kjøtttråvarer samt saltet/tørket røkt kjøtt) unntatt lever. I tillegg blir det importert bearbejdede kjøttvarer av svin under tolltariffens kapittel 16, pos. 16.01–02 (ikke inkludert i tabellen). *Tall for norsk produksjon er hentet fra leveransestatistikken, jf. innmeldt slakt til Landbruksdirektoratet. Produksjonstallene inkluderer slakt som går i retur til produsent for privat forbruk eller omsetning utenfor engrosledet. **I beregningen av andelen norskprodusert svinekjøtt er norsk produksjon justert for eksport og satt i forhold til de totale tilførslene

Covid-19-pandemien fortsatte å sette sitt preg på svinemarkedet i Norge også i 2021. Svinekjøtt er et typisk grensehandelsprodukt, da spesielt for bacon og grillmat. Med stengte grenser økte derfor salget mye og førte til et underskudd i markedet både i 2020 og i 2021. Ifølge markedsregulator økte salget av svinekjøtt i 2021 med hele 6,6 prosent. Spesielt var veksten høy i 1. tertial, mye grunnet et til dels normalt salg 1. tertial i 2020 før samfunnet ble stengt ned. I 3. tertial gikk salget noe ned fra året før, men lå fortsatt på et svært høyt nivå sammenlignet med tidligere år.

Fra 1. januar 2021 var det ikke lenger eksportstøtte for svinekjøtt, men det har heller ikke vært behov for ordningen med den høye etterspørselen som har vært gjennom året. Av samme grunn ble det ikke lagt inn noe vare på reguleringslager gjennom 2021.

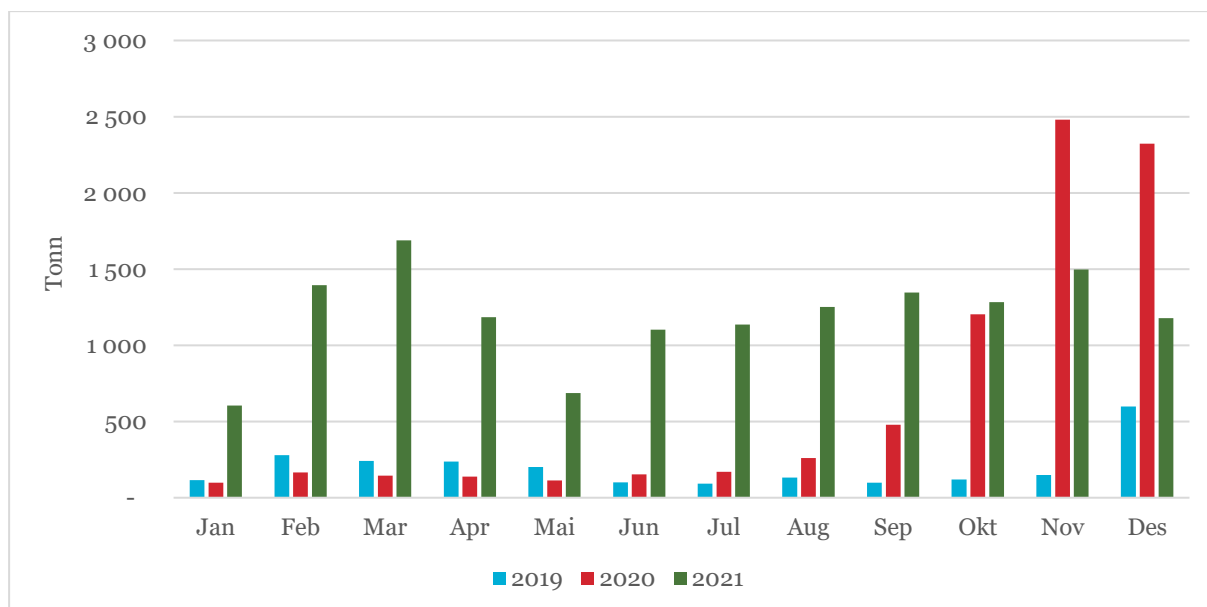
I sine prognoser fra januar 2022 legger markedsregulator til grunn en samlet nedgang i salget av svinekjøtt på 7,2 prosent. Lettelser i koronatiltak vil medføre økt reising og større grensehandel, noe som trekker ned etterspørselen etter svinekjøtt. For produksjonen anslår markedsregulator en nedgang på 0,8 prosent i 2022.

3.3.1 Importen seks ganger høyere enn i 2019

Det ble importert hele 14 359 tonn svinekjøtt i 2021. Dette var en økning på 86 prosent fra året før, og hele seks ganger så mye som importen i 2019. Økningen de siste to årene forklares først og fremst med covid-19-utbruddet, som dempet grensehandelen kraftig.

I motsetning til i 2020, var det i 2021 ikke vare på reguleringslager. Det var også åpnet for import gjennom generelle tollnedsettelse stort sett hele året. Importen var dermed vedvarende høy gjennom hele 2021. Importen fordelt per måned er vist i figur 24:

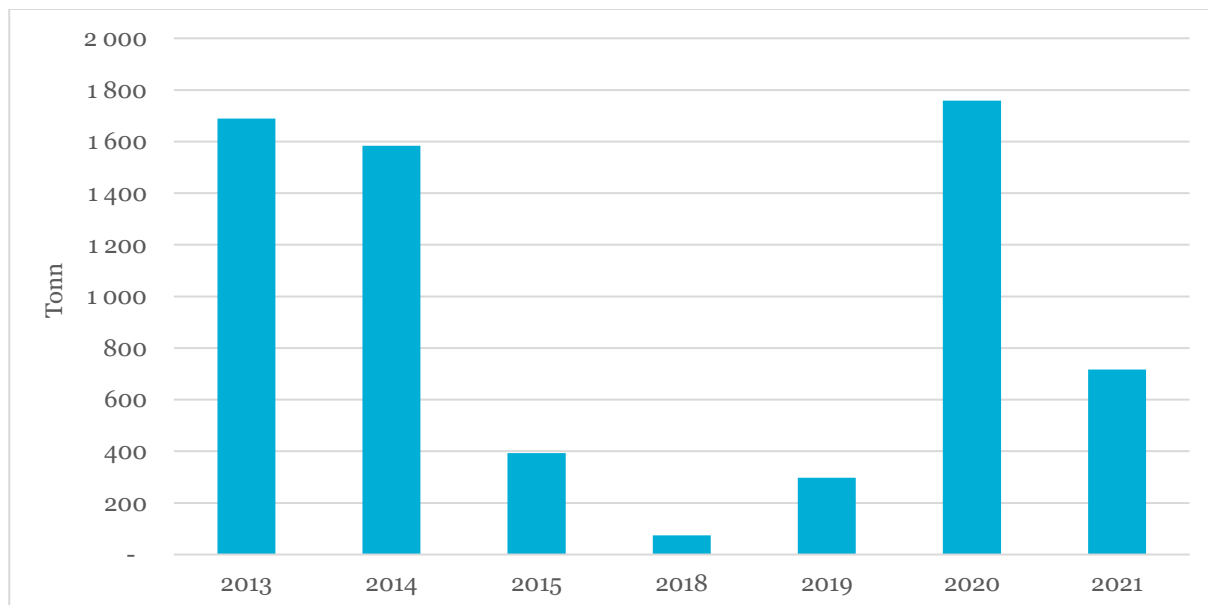
Figur 24: Import av svin, per måned. 2019–2021

Kilde: SSB, 2022

Det aller meste av importen i 2021, 88 prosent, var ubearbeidet svinekjøtt under tolltariffens posisjon 02.03. Av dette kvantumet ble nærmere 600 tonn importert innenfor den tollfrie EU-kvoten for hele/halve slakt, tilsvarende full utnyttelse av kvoten. Rett i underkant av 134 tonn ble importert innenfor WTO-kvoten på 1 381 tonn, hvorav det aller meste kom fra Tyskland. Dette var en nedgang fra året før, da denne importen var 303 tonn.

Ved inngangen til 2021 var det generell nedsatt tollsats for svin som utgikk 4. januar. Underskuddssituasjonen bidro imidlertid til et fortsatt importbehov i 2021, og fra 8. mars ble det på nytt vedtatt generell nedsatt tollsats for ferske hele og halve slakt. Denne ble forlenget i flere omganger, og med unntak av en uke i desember, var det nedsatt tollsats resten av 2021. Omtrent 11 050 tonn ble i 2021 importert under generelle tollnedsettelse for ferskt, helt slakt. Dette var mer enn tre ganger så mye som året før, da tilsvarende import under generelle tollnedsettelse endte på rundt 3 330 tonn.

Tollsatsen ble også satt ned for sideflesk av svin (ribbe) i november 2021, med en import på 363 tonn. Importen av sideflesk med bein tilbake til 2012 er vist i figur 25.

Figur 25: Import av sideflask med bein, varenummer 02.03.1904, 2013–2021

Kilde: SSB, 2022

Etter ny avtale med EU om handel med landbruksvarer (Artikkel 19), ble det fra oktober 2018 innført en egen kvote for import av svineribbe. Denne kvoten er på 300 tonn, og i 2021 ble omtrent hele denne kvoten utnyttet. Det er kun mulig å bruke kvoten til import i desember, med en tollsats på kr 15 per kg, mot kr 64,96 per kg i ordinær tollsats.

Saltet og speket svinekjøtt under tolltariffens posisjon 02.10 utgjorde om lag 12 prosent av svineimporten i 2021. Av dette ble 567 tonn importert innenfor skinkeknoten fra EU, som totalt er på 600 tonn. Av den totale importen under posisjon 02.10 var 342 tonn saltet/spekt svinekjøtt importert til ordinær toll. Dette var en betydelig økning fra året før da tilsvarende import lå på rundt 143 tonn. Landbruksdirektoratet anslår at nærmere 844 tonn av den samlede svinekjøttimporten var gjeninnførsel etter utenlands bearbeiding (UB-ordningen).

Fra 1. januar 2021 var det ikke lenger mulig med reguleringseksport av svin. Det ble eksportert omtrent 4 290 tonn svinekjøtt, en nedgang på 13 prosent fra året før. 2 520 tonn av eksporten svinekjøtteksporten var råvarer av svinekjøtt som falt innunder tolltariffens posisjon 02.03, kjøtt av svin, fersk, kjølt eller fryst. I overkant av 1 580 tonn av eksporten var spiselig slakteavfall, og størstedelen av dette ble eksportert til Hong Kong, Kongo og Elfenbenkysten. Slik eksport kan blant annet være svinelabber, -ører, -mage, -tunge og nyrer. Rundt 2 800 tonn av den totale svineeksporten (sett bort fra lever) var svinekjøtt som ble eksportert for å bearbeides i utlandet. Dette blir deretter gjeninnført til Norge som bearbeidede produkter, som for eksempel leverpostei, bacon eller pølser. Det aller meste av dette blir sendt til Sverige og Danmark.

3.3.2 Priser

Målprisen i første halvår 2021 lå på kr 33,89 per kg. Fra 1. juli 2021 ble målprisen for svin avviklet, og markedsregulator har nå ansvar for å sette planlagt gjennomsnittlig engrospris. Denne ble satt til kr 35,50 for andre halvår 2021. Den akkumulerte gjennomsnittsprisen for 2. halvår endte på kr 35,53 per kg, 3 øre over PGE. I forbindelse med overgang til volummodell for svin, det vil si fastsettelse av PGE, ble det vedtatt et øvre tak for reguleringslagring av gris på 3000 tonn årlig.

PGE for første halvår 2022 var opprinnelig satt til kr 36,50 per kg. Med bakgrunn i ekstraordinær vekst i produksjonskostnader og internasjonale råvarepriser, ga Omsetningsrådet Nortura tillatelse til å sette ny PGE for 1. halvår 2022, gjeldende fra 28. februar 2022. Ny PGE for svin ble satt til kr 38,50 per kg.

3.4 Sau- og lam: Marginal nedgang i produksjonen

Landbruksdirektoratets tall viser en produksjon av sau og lam i 2020 på nesten 24 400 tonn. Dette var en liten nedgang fra 2020, på 0,8 prosent.

Det ble i alt slaktet noen flere sauer i 2021 enn året før, med en gjennomsnittlig slaktevekt på 31,3 kg, en nedgang fra 31,4 kg fra året før. For lam holdt den gjennomsnittlige slaktevekten seg omtrent uendret fra året før, på 18,9 kg, men antallet som ble slaktet gikk ned med 1,8 prosent (Totalmarked kjøtt og egg, 2022).

Norge har vært selvforsynt med sau- og lammekjøtt siden 2015. Samtidig som produksjonen steg i årene fram mot 2018, fulgte ikke salget samme utvikling, og det var i flere år overskudd av sau og lam. I 2020 ble imidlertid reguleringslageret tømt, og det var ingenting på lager ved inngangen til 2021. I løpet av sesongen ble det lagt inn noe lam på lager, men dette var tømt ved årets slutt.

Tabell 9: Produksjon og handel av sau- og lammekjøtt i 2010 og 2019–2021. Tonn

	2010	2019	2020	2021	Endring siste år
Norsk produksjon*	24 438	24 282	24 561	24 369	-0,8 %
+ Import	1 265	492	289	814	181,2 %
- Eksport	17	647	275	13	-95,3 %
=Totalt tilført	25 686	24 126	24 576	25 169	2,4 %
Norskprodusert andel**	95 %	98 %	99 %	97 %	

Kilde: Landbruksdirektoratet og SSB, 2022

Handelstallene omfatter alt spiselig kjøtt og slakteavfall av sau/lam under tolltariffens kapittel 2 (kjøttråvarer samt saltet/tørket røkt kjøtt) unntatt lever. I tillegg blir det importert bearbejdede kjøttvarer av sau/lam under tolltariffens kapittel 16, pos. 16.01–02 (ikke inkludert i tabellen). *Tall for norsk produksjon er hentet fra leveransestatistikken, jf. innmeldt slakt til Landbruksdirektoratet. Produksjonstallene inkluderer slakt som går i retur til produsent for privat forbruk eller omsetning utenfor engrosleddet. **I beregning av andelen norskprodusert sau- og lammekjøtt er norsk produksjon justert for eksport og satt i forhold til de totale tilførslene.

Ifølge markedsregulator ble det solgt 21 500 tonn lammekjøtt i 2021, en økning på 3,7 prosent fra 2020. Dette kom etter en økning i salget på hele 13,6 prosent fra året før. Nortura har de senere år hatt stort fokus på å øke salg av lammekjøtt i dagligvare også utenfor høysesongen, blant annet gjennom innføring av serien «hverdagsslam», noe som har bidratt til en vekst i salget. I tillegg har også pandemien ført til noe større etterspørsel etter sau og lam, selv om effekten ikke har vært like stor her som for øvrige kjøttslag (Totalmarked kjøtt og egg, 2022).

Sauekjøtt utgjorde rett i underkant av 21 prosent av totalproduksjonen av sau og lammekjøtt i 2021. Størstedelen av denne produksjonen går til bearbejdede produkter, som spekemat og til industri (Totalmarked kjøtt og egg, 2022).

Mindre produksjon de senere årene, sammen med økt salg og uttak fra reguleringslager har gjort at man for lam forventer omtrent markedsbalanse i 2022. Hele reguleringslageret etter sesongen 2021 ble solgt før året var omme.

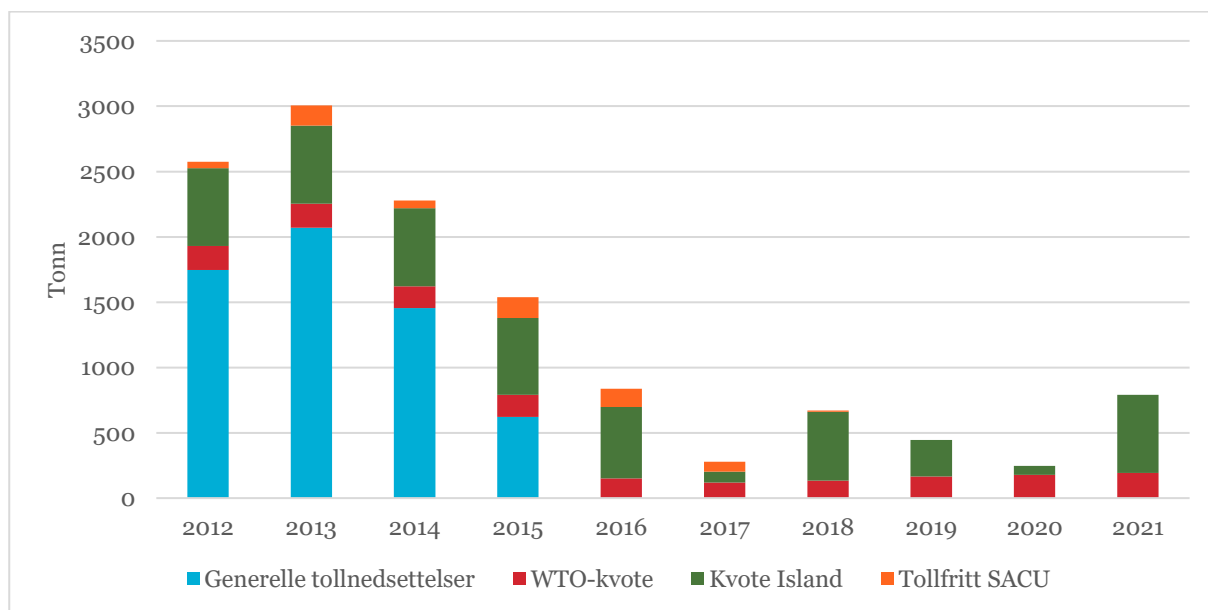
I 2022 forventer markedsregulator omtrent uendret vekst produksjonen av lammekjøtt, og en liten nedgang i produksjonen av sauekjøtt. Salget er imidlertid forventet å gå ned med 12 og 6 prosent for henholdsvis lam og sau. Deler av nedgangen for lam skyldes at deler av salget fra reguleringslageret i 2021 først kommer på markedet i 2022. I tillegg har også salget av sau og lam blir påvirket av covid-19-pandemien, noe som gjør at en normalisering i samfunnet også for disse kjøttslagene vil trekke salget nedover i løpet av året.

3.4.1 Større import og lavere eksport

Det ble importert nærmere 814 tonn sau- og lammekjøtt i 2021. Dette var en økning fra 289 tonn året før. Det aller meste av importen var fryst vare, og størstedelen sau. Av importen var rundt 678 kg speket/saltet lammekjøtt under tolltariffens posisjon 02.10. I tillegg til sau og lam ble det importert 518 kg kjøtt av geit.

Som det går frem av figur 26, har det ikke blitt importert sau- og lammekjøtt innenfor generelle tollnedsettelse siden 2015. Med stengte grenser og et økt innenlands behov utover våren 2021, ble det vedtatt generelle tollnedsettelse for sau i perioden 18. mai til og med 28 juni. Det ble imidlertid ikke importert vare under generelle tollnedsettelse for sau i denne perioden.

Norge har en importkvote på sau og lam fra Island på 600 tonn, omregnet til kjøtt med bein. Mens kvoteutnyttelsen i 2019 og i 2020 ble på henholdsvis 47 og 12 prosent, ble omtrent hele kvoten benyttet i 2021. Figuren under viser importen av sau og lam fordelt på kvoter og generelle tollnedsettelse. Merk at figuren under viser tall for Islandkvoten og WTO-kvoten omregnet til kjøtt med bein, og at sistnevnte også inkluderer kjøtt av geit.

Figur 26: Importen av sau- og lammekjøtt i årene 2012–2021 fordelt på ulike kvoter og importordninger. Tonn.

Kilde: SSB, 2022 og Landbruksdirektoratet

WTO-kvoten, som gir adgang til import tilsvarende 206 tonn kjøtt med bein per år, ble utnyttet 94 prosent. Størstedelen av importen innenfor WTO-kvoten kom fra New Zealand. Det ble i 2021 ikke importert noe småfeskjøtt fra Namibia, Botswana og Eswatini, som innenfor SACU-kvoten kan eksportere opp til 400 tonn lammekjøtt tollfritt til Norge per år.

Det har vært en betydelig nedgang i eksporten av sau- og lammekjøtt fra Norge de siste årene. Mens det ble eksportert 275 tonn i 2020, ble det kun eksportert 13 tonn i 2021. Dette tilsvarer en nedgang på hele 95 prosent. I de senere år har det vært en betydelig eksport av sau og lam til Oman, men det var ingen eksport dit i 2021. Eksporten gikk i 2021 først og fremst til andre europeiske land, med Sverige og Italia som de største mottagerne.

3.4.2 Priser

En svak bedring i markedsbalansen førte til at planlagt gjennomsnittlig engrospris ble satt opp med 0,50 per kg, til kr 66,90 per kg, i første halvår 2021. Med prognosert underdekning for året 2021, lite vare på reguleringslager og økende salg var det mulighet for å øke prisen ytterligere i 2. halvår. Nortura satte dermed opp planlagt engrospris på lam i 2. halvår 2021 med kr 2,50 per kg, til kr 69,40 per kg.

For 1. halvår 2022 ble PGE for lam satt til kr 69,40 per kg. Som for svin og storfe, ble det også for lam foretatt en ekstraordinær justering i PGE for første halvår 2022. Denne ble satt opp til kr 73,50 per kg.

3.5 Fjørfe

3.5.1 Økt produksjon i 2021

Fjørfeproduksjonen økte med hele 8,2 prosent i 2021. Slaktekylling er størst av fjørfekjøttproduksjonene, og utgjorde 92 prosent i 2021. Kalkun utgjorde 7 prosent, og i tillegg kommer mindre mengder av høns, haner, gås og and. Totalt utgjorde slaktede mengder fjørfe 115 539 tonn i 2021.

Det ble slaktet 105 900 tonn slaktekylling i 2021, en økning på hele 9 prosent fra 2020. Etter sterk vekst fra tidlig på 2000-tallet ble det overproduksjon i 2014, og produksjonen gikk ned i påfølgende år. Produksjonen har gradvis økt igjen, men gikk svakt tilbake i 2018 og igjen i 2020. Nedgangen i 2020 var knyttet til produksjonsutfordringer som følge av pandemien. I 2021 har imidlertid produksjonen økt betydelig. Gjenåpning i samfunnet i løpet av året trakk opp etterspørselen og ga gode muligheter for å øke produksjonen i løpet av året, og sammen med en økende trend i etterspørselen etter hvitt kjøtt, har dette bidratt til den sterke veksten.

Tabell 10: Produksjon og handel av kyllingkjøtt i 2010 og 2018–2021. Tonn

	2010	2019	2020	2021	Endring siste år
Produksjon	74 397	97 768	97 149	105 893	9 %
Import	50	767	981	1 221	24 %
Eksport	1 615	1 157	1 778	1 367	-23 %
Totalt tilført	72 832	97 378	96 353	105 748	10 %
Norskprodusert andel*	102 %	100 %	101 %	100 %	

Kilde: SSB, 2022; Landbruksdirektoratet.

Handelstallene omfatter alt spiselig kjøtt og slakteavfall av kylling under tolltariffens kapittel 02.07. Kjøtt og spiselig slakteavfall av fjørfe av høns av arten *Gallus domesticus* (kjøtråvarer samt saltet/tørket røkt kjøtt, med unntak av for lever). *I beregning av andelen norskprodusert kyllingkjøtt er norsk produksjon justert for eksport og sett i forhold til de totale tilførslene.

3.5.2 Markedsdekning av norsk kyllingkjøtt

Interessen for å importere fjørfekjøtt er generelt lav. Det skyldes både at den norske produksjonen av kyllingkjøtt dekker etterspørselen, og at fjørfesektoren i Norge har god dyrehelse sammenlignet med andre land.

Norge importerer og eksporterer små mengder kylling, og dette slår ut i at andel norskprodusert kylling av totale tilførsler utgjør 100 prosent, som vist i **Feil! Fant ikke referanseskilden..** Nesten all importen er a v hel, fersk eller fryst kylling. Eksporttallene ser større ut enn den i realiteten er med hensyn til ordinær eksport, da utførsel under ordningen utenlands bearbeiding (UB) inngår i tallene. Dette kjøttet blir gjeninnført som import av bearbeidede produkter som nuggets, burgere og pålegg m.m.

Det meste av importen tas inn på tollfri EU-kvotest. Denne kvoten er på 950 tonn og gjelder for fjørfe (både kylling og kalkun), og både hel fersk og fryst variant, men det har kun vært interesse av å ta inn kylling, både fersk og fryst. I 2021 ble kvoten fullt utnyttet, og året før var utnyttelsen på 99 prosent, opp fra 57 prosent i 2019. Det er i tillegg mulig å importere inntil 221 tonn kyllingkjøtt til redusert tollsats innenfor WTO-kvotest. I 2021 ble denne kvoten utnyttet med ca. 67 prosent. Til sammenligning var kvotestutnyttelsen betydelig lavere i de to forutgående årene, kun 15 prosent i 2020 og 5 prosent i 2019.

Flere ganger i løpet av året har Landbruksdirektoratet mottatt henvendelser fra aktører som har hatt vanskeligheter med å få tak i råvare i det norske markedet, og generell tollnedsettelse for kylling ble vurdert høsten 2021. Det ble imidlertid ikke vedtatt nedsatte tollsatter, da det først og fremst var mangel på vare i enkelte delmarkeder i foredlingsleddet m.m., og vurderingen av totalmarkedet konkluderte med at dette ikke utgjorde en alvorlig markedsforstyrrelse.

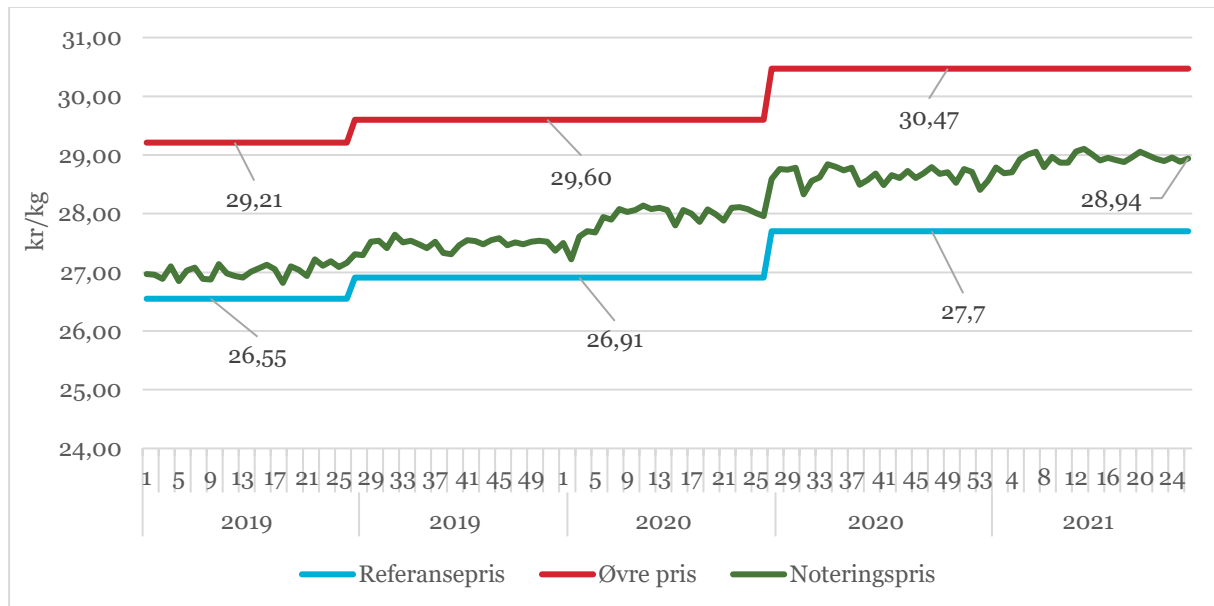
Landbruksdirektoratets prognoser viser en fortsatt, men lavere, vekst i produksjonen i 2022, på 2,3 prosent.

3.5.3 Økt referansepris på kylling

Landbruksdirektoratet noterer ukentlig engrospriser på kylling fra slakteriene, og setter årlig referansepris for nytt avtaleår basert på prisuttaket i forutgående avtaleår. Som vist i figuren har noteringsprisen og referanseprisen økt gradvis de siste årene. Referanseprisen for avtaleåret 2021-2022 er satt til kr 28,79. I forrige avtaleår var referanseprisen kr 27,70. Noteringsprisen økte i takt med økning i referanseprisen fra juli, men ut over det har prisøkningen vært mer moderat.

Det har vært betydelig økning i kraftfôrprisene i 2021 (jf. omtalen i avsnitt 1.3 Kraftfôr). Videre har energiprisene hatt en sterk økning fra høsten 2021. Dette påvirker sterkt fjørfesektorens driftskostnader. Flere av slakteribedriftene og foredlerne har gjort kjent at de øker pris til produsent rundt starten på året 2022 grunnet de økte driftskostnadene.

Nortura meldte 26. januar 2022 til sine medlemmer at de hever utbetalingsprisen på kylling og kalkun fra februar 2022, grunnet unormalt høye kostnadsøkninger de siste månedene og som presser økonomien i landbruket kraftig. Nortura øker avregningsprisen for kylling og kalkun med ytterligere 80 øre per kg, i tillegg til 20 øre som tidligere er vedtatt. «Den ekstraordinære prisøkningen på fjørfekjøtt varer fra 1. februar og frem til neste ordinære prisjustering som er 1. juli. Nortura vil videreføre prisøkningen i verdikjeden, og hele økningen vil gå uavkortet til bonden.» (Nortura, 2022)

Figur 27: Utvikling i referansepris og noteringspris på kylling 2019-2021, kr/kg

Kilde: Landbruksdirektoratet

3.5.4 Fugleinfluensautbrudd i Rogaland

Figur 28 viser hvor produksjonen av fjørfeslakt foregår (dvs. hvor produsentene er lokalisert) i Norge fordelt på kommuner, samt indikasjon på omfanget av produksjonen i 2021. Statistikken omfatter slaktede mengder slaktekyllinger, kalkuner, høns, haner, gås og and. Produksjonen er konsentrert til åtte fylker. Totalt foregår 30 prosent av fjørfekjøtt produksjonen i Rogaland, 28 prosent i Trøndelag, 22 prosent i Viken, 16 prosent i Innlandet, 4 prosent i Vestfold og Telemark og noen mindre mengder relativt sett i Agder, Vestland og Møre og Romsdal.

Slaktekyllingproduksjonen, som utgjør hoveddelen av fjørfeproduksjonen, foregår i alle de nevnte åtte fylkene med omtrent samme fordeling som for fjørfekjøtt totalt. Kalkunproduksjonen er sterkere konsentrert, og foregår i Viken, Innlandet, Vestfold og Telemark og noe i Vestland. I tillegg er det noe produksjon av høns, haner, gås og and innenfor de åtte nevnte fylkene.

I tillegg til fjørfekjøttproduksjon, som kartet viser, produseres det også mye egg i Rogaland, hele 28 prosent av all produksjon som går til eggpakkerier. Eggproduksjonen er i hovedsak konsentrert til de fire fylkene Rogaland, Trøndelag, Viken og innlandet, som samlet mottok 82 prosent av alle egg. Det er også noe produksjon i mindre skala i andre fylker.

Konsentrasjonen har både fordeler og ulemper. Fugleinfluensautbrudd i Rogaland mot slutten av 2021 viste hvordan tett konsentrasjon utgjør en risiko ved en smittsom sykdom. Det ble i november påvist høypatogen fugleinfluensa på verpehøns på to nabogårder i Klepp kommune i Rogaland, som er markert med en sirkel i kartet. Det ble samtidig påvist smitte hos ville fugler i samme område.

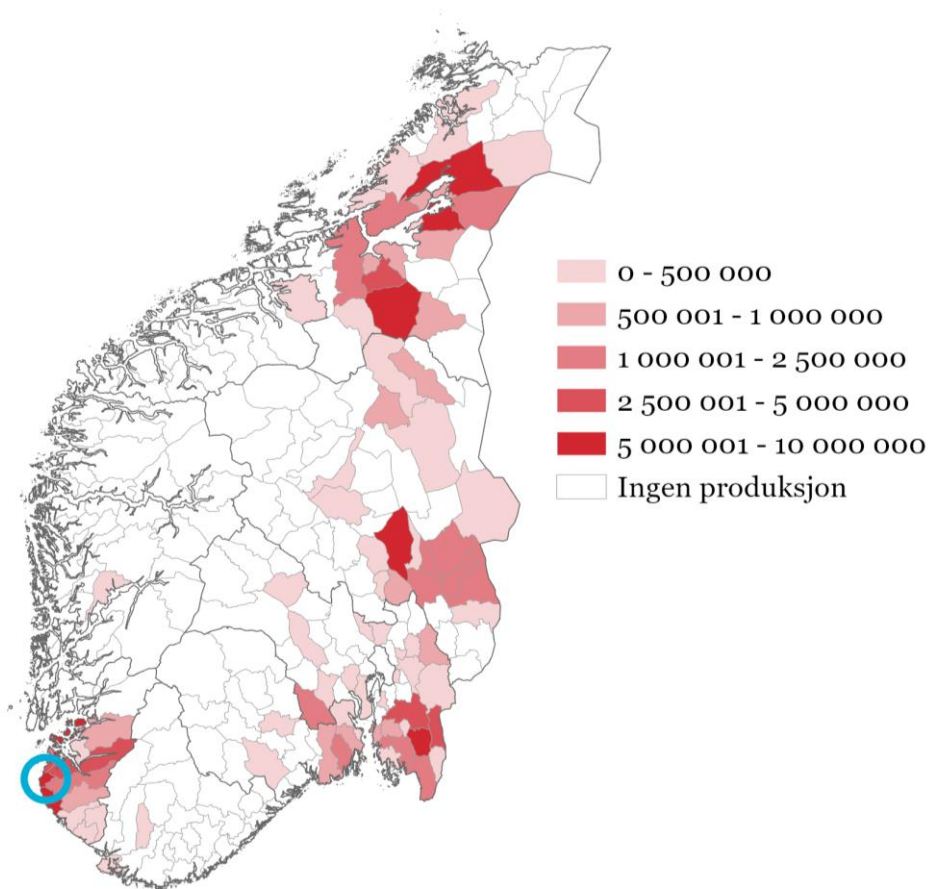
Rogaland har stor produksjon av fjørfekjøtt, med 34 283 tonn slaktekylling i 2021. Fire av de tolv kommunene i Norge som har over 2 500 tonn slaktekyllingproduksjon ligger i dette fylket. Klepp er landets fjerde største kyllingproduserende kommune med over 5 500 tonn, og nabokommunen Hå har landets høyeste produksjon med nesten 9 000 tonn produsert i 2021. Det er også betydelig produksjon av egg i Klepp, samt i nabokommunene.

Da utbruddet av fugleinfluensa førte til at Mattilsynet innførte en rekke lokale tiltak for å begrense smitte, var det derfor en stor andel av norsk forsyning av fjørfe som ble omfattet av dette. Heldigvis ble det ingen

større spredning utover det opprinnelige utbruddet i Klepp, og det fikk ingen signifikant innvirkning på den totale markedsforsyningen.

De to berørte besetningene, sammen med en slaktekyllingbesetning fra en annen nabogård, ble slaktet og destruert. Mattilsynet innførte flere tiltak for å hindre videre spredning i området, slik som portforbud og jaktforbud i deler av Rogaland (omfatter 15 kommuner). Ved smitteutbruddet innførte Mattilsynet en risikosone og en observasjonssone rundt besetningene der smitten ble påvist, med en rekke restriksjoner og bestemmelser som blant annet begrenset nye innsett og regulerte transport inn og ut av sonene, samt testing. Risikozonen ble først nedgradert til observasjonssone, og 24. desember ble observasjonssonen opphevet.

Det har vært flere utbrudd av høypatogen fugleinfluensa i Europa de siste årene, og det var derfor ikke uventet at dette også ville skje i Norge. Det er fortsatt utbrudd flere steder i Europa, og det har blitt påvist smitte blant villfugl flere steder også i Norge i løpet av høsten 2021. Så lenge det fortsatt påvises smitte blant villfugl, er det risiko for nye utbrudd hos besetninger.

Figur 28 Geografisk spredning av fjørfeproduksjonen i Norge i 2021, tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

3.6 Rein: Stor produksjon og stor etterspørsel i dagligvarehandelen

Målt i produksjonskvantum, er reindriften en beskjeden produksjon, både i nasjonal og regional forstand. Reinkjøttproduksjonen i vekt tilsvarer for eksempel om lag 1,5 prosent av produksjonen av storfekjøtt på nasjonalt nivå. Tamreindriften har imidlertid en vesentlig kulturell betydning, særlig i samiske områder, men også i andre tamreinområder. I forkant av Reindriftnforhandlingene, utarbeides Totalregnskapet for

reindriftsnæringen. Siste Totalregnskap ble publisert 9. desember 2021. Det henvises til denne publikasjonen for mer inngående informasjon om eksempelvis produksjonsøkonomi for reinkjøtt.

3.6.1 Produksjon

Reindrift er en arealkrevende produksjon. Ca. 40 prosent av det norske landarealet benyttes i en eller annen form til reindrift. Reindriften baserer seg på utmarksbeiter, og værforhold er derfor bestemmende for den totale produksjonen. Tidlig vår, høyt antall simler i vårflokk og god planteproduksjon gir grunnlag for høy slaktemengde (mange kalvinger og høye slaktevekter), mens forhold som mye snø og sen vår kan virke i motsatt retning.

De siste fem-seks årene er det årlig slaktet mellom 1 300 og 1 900 tonn norsk rein ved de 14 registrerte slakteriene. I tillegg er det noe privat slakt. For kalenderåret 2021, budsjetterer Økonomisk utvalg for reindrift at det er slaktet 81 471 dyr, inkludert et privat slakteuttak på 7 862 dyr, dvs. 73 609 dyr ved registrerte anlegg. Til sammenligning var det kun 46 095 slakt til slakteri i 2020, og 77 725 dyr året før det.

I tonn, så er estimatet for 2021 på ca. 1 627 tonn, mot 1 046 tonn i 2020, fra slakteri. Det lave tallet fra 2020 tilskrives vanskelige beiteforhold våren 2020.

Tabell 11: Utvikling i produksjon de siste fem årene og estimater for 2021.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
Slakt på slakteri – antall dyr	82 894	59 033	63 250	77 725	46 095	81 471
Slakt ved slakteri – tonn	1 882	1 328	1 392	1 702	1 046	1 627
Privat slakt – antall dyr	6 919	5 864	5 845	6 761	6 547	7 862
Produksjon i tonn totalt, slakteri og privat	2 085	1 511	1 571	1 909	1 253	1 797

Kilde: Økonomisk utvalg for reindrift, 2021a

3.6.2 Omsetning

Reinkjøttet omsettes i all hovedsak nasjonalt. Det som eksporteres av stykningsdeler eller hele skrotter er små kvanta og bærer preg av å være mer sporadisk enn etablerte varestrømmer. Det er åpnet for slakting utenlands, ved at levende dyr kan tas ut for slakting og føres tilbake i form av skrott. Dette krever en egen tillatelse, men er ikke blitt benyttet på flere år.

Omsetningen av reinkjøtt har vært påvirket av covid-19-pandemien. Etterspørselen fra restaurant- og hotellmarkedet har tidvis vært lav, men bedriftene sier samtidig at etterspørselen i dagligvarehandelen har vært stabil og til en viss grad økt. Lav tilførsel i 2020 (se avsnitt 3.6.1) har bidratt til at tilbudet ikke overskred etterspørselen i perioden med lav etterspørsel i restaurant- og hotellmarkedet.

Tabellene nedenfor viser hhv import og eksport av reinkjøtt i perioden 2016 til 2021.

Tabell 12: Import av reinkjøtt. Tonn

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Levende rein (antall)	5 000	13 610	5 650		12 000	
Hele og halve skrotter		0,02			12,42	50,36
Kjøttstykker med bein		0,8				0,04
Utbeinet kjøtt		0,96			0,02	0,12

Kilde: SSB, 2022

Det er få aktører i markedet og noen tall kan derfor være utelatt fra SSBs statistikk.

Tabell 13: Eksport av reinkjøtt, tonn

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Levende rein (antall)				2		
Hele og halve skrotter	12,31	13,42	9,81	5,08	4,59	
Kjøttstykker med bein	0,11			0,04	2,71	
Utbeinet kjøtt	0,61	0,26	0,69	1,08	29,04	3,70

Kilde: SSB, 2022

Som det framgår av tabellene over, er det små mengder som handles over landegrensene. Det som importeres er hovedsakelig fra Sverige, og noe fra Finland.

Signalene fra bransjen ved årsskiftet 2021/2022 i år tilsier at det kan bli for lav tilførsel av reinkjøtt til å dekke industriens behov og dagligvarehandelens etterspørsel i 2022. Det har vært importert mer reinkjøtt i form av hele og halve skrotter enn tidligere. Prisene, for eksempel forholdet mellom norsk og svensk pris, er i skrivende stund slik at det er mulig med lønnsom import selv uten tollnedsettelse.

3.6.3 Priser

Som det framgår av tabellen, har prisutviklingen over noen år vært positiv, sett fra reineiers ståsted.

Tabell 14: Nettopris til produsent ved salg til slakteri

	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
Nettopris til produsent ved salg til slakteri	70,20	75,46	78,13	76,94	79,97	89,13

Kilde: Økonomisk utvalg for reindrift, 2021b

Det var fortsatt noen mangler i datagrunnlaget for 2021 da beregningen ble gjort i desember 2021, men det ligger an til en rekordhøy pris i 2021, over 11 prosent økning fra forrige år. Prisøkningen kan tilskrives økt konkurranse mellom de større slakteriene om råvaren og stor etterspørsel fra dagligvarehandelen.

4 Egg

Det er overkapasitet i eggsektoren og behov for å dempe tilførslene med produksjonsdempende tiltak. Produksjonen holdt seg derfor på et relativt uendret nivå fra året før. Etter salgsnedgang i 2020 grunnet at storhusholdningsmarkeder m.m. ble sterkt berørt av tiltak pga. covid-19-pandemien, har det vært varierende utvikling i salget i 2021 og totalt sett en liten oppgang fra året før.

Norge er så godt som selvforsynt med egg, det er relativt sett lite behov for import av egg og eggprodukter.

Det ble for første gang påvist fulgleinfluensasmitte i to verpehønsbesetninger i Rogaland i november. Smitten ble håndtert, og det ble unngått større konsekvenser for egg- og annen fjørfeproduksjon i området og de totale tilførslene i Norge.

Norsk produksjon dekker i hovedsak etterspørselen etter egg i det norske markedet. Mens produksjonen er relativt jevn gjennom året, har etterspørselen flere toppe, og det legges opp til å produsere noe over etterspørselen for å ta høyde for disse variasjonene. I en del år har produksjonskapasiteten vært høyere enn etterspørselen.

For å balansere markedet har det i flere år vært gjennomført førtidsslakting av verpehøns for å dempe produksjonen, samt andre avsetningstiltak som lagring av egg og eggprodukter, priskompensasjon ved skillevirksomhet m.m. Disse tiltakene vedtas av Omsetningsrådet og finansieres over omsetningsavgiften. Produksjonen ble redusert med ca. 500 tonn egg i 2021 ved førtidsslakting. I de to forutgående årene var behovet for å dempe produksjonen større, og det ble gjennomført førtidsslakting som reduserte produksjonen med ca. 700-800 tonn.

Leverte mengder egg til pakkeriene har holdt seg relativt uendret de siste tre årene. Det ble produsert ca. 65 300 tonn i 2021, en nedgang på 0,1 prosent fra året før, jmfør tabell 15. Engrossalget av ferske skallegg gikk ned i alle tre tertial av 2020, mye grunnet nedstengt samfunnet på grunn av covid-19-pandemien. Engrossalget gikk ned med 1,1 prosent totalt for året. I 2021 gikk salget sterkt opp i første tertial målt mot samme periode året før, mens andre tertial var omtrent som året før og tredje tertial viste nedgang. Totalt var det en oppgang i salget fra året før på 0,9 prosent til 66 053 tonn, og salget er fortsatt litt under nivået i 2019.

Overskuddet av egg, beregnet som differansen mellom engrossalget og tilførsler av norsk produksjon pluss import av ferske skallegg, endte på 94 tonn i 2021. Dette er et mindre overskudd enn året før da det ble 670 tonn. Prognosen for 2022 viser en svak økning i engrossalget på 0,4 prosent, og at uten produksjonsreduserende tiltak vil overskuddet øke igjen. Omsetningsrådet har av den grunn godkjent videre førtidsslakting i 2022. (Totalmarked kjøtt og egg, 2022)

I tillegg til leveransene til eggpakkeriene omtalt over, så produseres det og selges en del egg direkte fra gårdssalg m.m. Dette har i de siste årene utgjort ca. 11 prosent av total produksjon.

Det ble for første gang oppdaget fugleinfluenza i to verpehønsbesetninger i Rogaland i november 2021. Se omtale i avsnitt 3.5.4. Grunnet den sterke konsentrerte lokaliseringen av både egg og fjørfeproduksjon i området kunne dette ha rammet forsyningene i Norge betydelig hvis det hadde spredd seg til andre produsenter, men tiltak ble innført og videre smitte unngått.

4.1 Norge selvforsynt med egg

Det er generelt liten import av ferske egg, både fordi norsk produksjon dekker behovet, og på grunn av faren for salmonellasmitte og at det er få land med salmonellagaranti. Rundt 99-100 prosent av de ferske skalleggene som er i det norske markedet er produsert i Norge, som vist i Tabell 15.

Hele eksporten av skallegg i 2021 var utførsel på ordningen utenlands bearbeiding (UB) til Sverige og Danmark, og ble gjeninnført som bearbeidede eggprodukter.

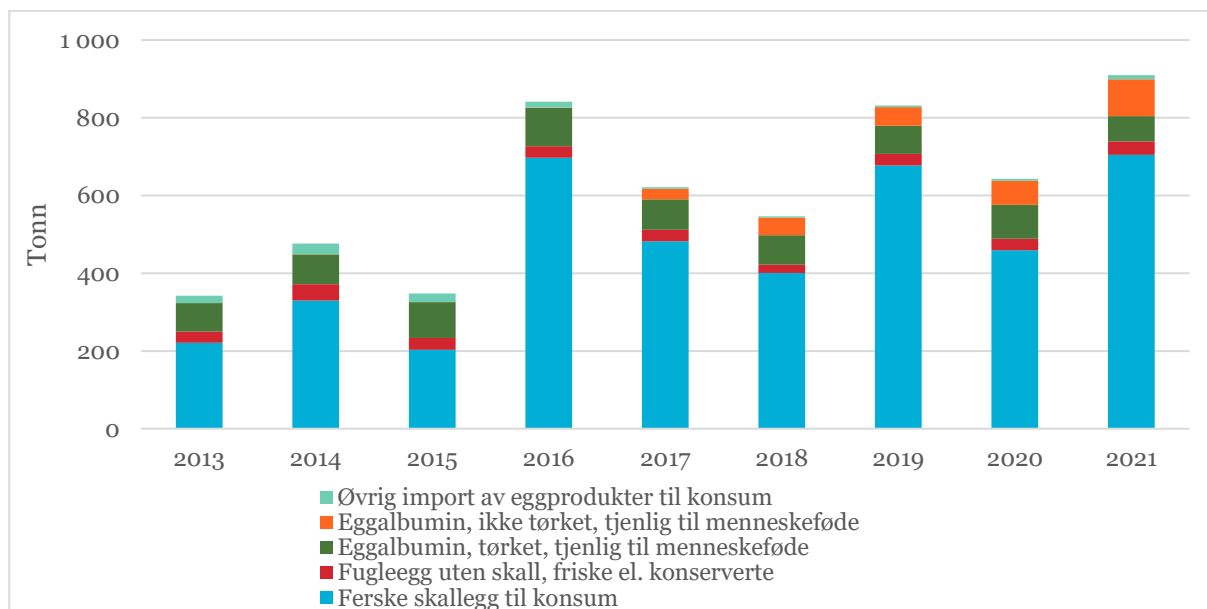
I tillegg til importen av skallegg, som var relativt høy i 2021 på 704 tonn målt mot tidligere år, importeres det noe eggprodukter. Dette er ikke tatt med i tabellen som fokuserer kun på ferske skallegg, men vises i figur 29. Størrelsen på importen varierer en del fra år til år. Det er mest import av ferske hele skallegg. Det er også noe import av egg uten skall, friske eller konserverte, samt eggalbuminer både ferske og tørkede. En betydelig andel av importen av disse eggproduktene var gjeninnførsel på ordningen UB i 2021.

Tabell 15: Tilførsler av ferske skallegg til det norske markedet og andelen norsk av totale tilførsler. Tonn

	2015	2018	2019	2020	2021	Endring siste året
Norsk produksjon	60 682	63 328	65 721	65 364	65 298	-0,1 %
Import skallegg	203	400	677	459	704	53,3 %
Eksport skallegg	159	345	359	202	221	9,8 %
Totalt tilført av skallegg	60 725	63 384	66 039	65 621	65 781	0,2 %
Norskprodusert andel	100 %	100 %	100 %	100 %	99 %	

Kilde: Landbruksdirektoratet; SSB, 2022

Norsk produksjon er leveranser til eggpakkerier, innrapportert til Landbruksdirektoratet. Import og eksporttall er kun hele ferske egg til konsum, tollvarenummer 04.07.2100 friske høns av arten Gallus domesticus.

Figur 29: Import av egg og eggprodukter 2013-2021, tonn

Kilde: SSB, 2022

Det er en tollfri EU-kvotepå 290 tonn som gjelder for både befruktede fugleegg til klekking og ferske skallegg til konsum (tollvarenummer 04.07.1100/04.07.2100/ex.04.079000). Denne kvoten ble totalt utnyttet med ca. 82 prosent i 2021, og importen var i hovedsak av ferske egg til konsum. Samlet importmengde tatt inn på denne kvoten utgjorde kun ca. 29 prosent av all import for disse tollvarenumrene i 2021.

Det er også en WTO-kvotepå 1 295 tonn til redusert tollsats som gjelder ferske skallegg til konsum (04.07.2100). Denne kvoten ble utnyttet med ca. 38 prosent i 2021. Importen som ble tatt inn på denne kvoten utgjorde ca. 70 prosent av all import av ferske egg til konsum i 2021.

4.2 Priser

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på egg var kr 20,30 første halvår 2021, uendret fra PGE for andre halvår 2020. Akkumulert pris endte på kr 20,24, 6 øre under PGE.

PGE i andre halvår 2021 økte med 40 øre til kr 20,70. Grunnet dataangrep har Nortura ikke kunnet levere endelige tall for desember. Til og med november var akkumulert pris kr 20,68, altså 2 øre under PGE.

Høye strømkostnader fra høsten 2021 har vært krevende for fjørfeproduksjonen, i tillegg til at førkostnadene øker (jf. avsnitt 1.3). Nortura meldte tidlig i januar at de øker avregningsprisen på egg fra 3. januar 2022 med kr 0,40. Økningen er på grunn av økt engrospris med kr 0,50 og samtidig økt omsetningsavgift med kr 0,10.

Som for kjøtt, ble det også for egg foretatt en ekstraordinær justering i PGE for første halvår 2022 på grunn av de ekstraordinære økte produksjonskostnadene. det var enighet mellom jordbruksavtalepartene om dette. (Regjeringen.no, 2022). For egg går prisen opp med kr 1,00 per kg. Ny PGE blir kr 22,20 per kg.

I prisgrunnlaget til PGE-systemet er engrosprisene for egg fra henholdsvis høns i frittgående driftsformer og miljøbur vektet med mengde levert Norturas anlegg av disse variantene per uke. PGE har økt de senere årene mye grunnet at andelen egg fra frittgående øker raskt og disse er dyrere å produsere enn egg fra miljøbur. Tidligere var det vanlig i kommersiell eggproduksjon å bruke tradisjonelle nettingbur, men disse måtte av dyrevelferdsgrunner fases ut innen 1. februar 2012 og ble i hovedsak erstattet med innredede bur (også kalt berikede bur, miljøinnredede bur eller bare miljøbur). Nå er også denne varianten bur i ferd med å bli helt faset ut på grunn av at markedet (dagligvarekjedene) ikke ønsker egg fra høns i bur. Andelen egg fra miljøbur levert til Nortura var nede i 1,9 prosent i uke 47 i 2021, og utgjorde 2,7 prosent samlet i perioden juli-november 2021. «Frittgående» driftsformer er i denne sammenhengen en fellesbetegnelse for de andre driftsformene enn bur. Den mest vanlige er fleretasjes (aviar) systemer, men også økologisk drift regnes med (dvs. mengdene tas med i grunnlaget for prisnoteringene).

5 Poteter, grønnsaker, frukt, bær, blomster og planter

Sommeren 2021 var preget av varmt og tørt vær i alle regioner i store deler av vekstsesongen. Dette førte blant annet til at mye modnet samtidig, og behovet for arbeidskraft eskalerte. Mengden grønnsaker på lager ved inngangen av 2021 var mindre enn normalt for noen grønnsaker, men for andre var det rikelig. Ved utgangen av 2021 er det mer på lager av de fleste grønnsaker.

Poteter hadde i 2021 pris- og omsetningsvekst i konsummarkedet. En rekke av grønnsakene på friland fikk en omsetningsvekst og en prisoppgang, men enkelte hadde en nedgang i samlet salg fordi serveringsmarkedet igjen stengte ned. Produksjonen av både blomkål, vårløk og isbergsalat led under de gjeldende arbeidskraftsutfordringene, og omsetningen gikk ned i 2021. Omsetningen av blomkål ble rammet av en etterspørselssvikt på grunn av det varme sommerværet. Omsetningen av løk var mindre i 2021 enn i 2020. Noe av nedgangen skyldes mindre mengde løk på lager ved årsskiftet 2020-2021 enn forutgående årsskifte, og lagernedgangen ble ikke kompensert med vesentlig høyere produksjon i 2021. Varmt vær førte til raskere modning enn vanlig, og store mengder salater modnet samtidig. Dette gjorde at tilgangen på de fleste specialsalatene ble stor, og at sesongen brått tok slutt. Det var en pris- og omsetningsvekst for både tomater og agurker i konsummarkedet.

Fruktavlingen i 2021 var samlet sett den største på ti år. Etter noe frost på yngre epletrær var det en stund usikkert hvordan eplehøsten ville bli. Det viste seg utover sommeren at det ble en bra høst og stor avling. Om lag 1 500 tonn epler ble regulert til fabrikk på slutten av sesongen. Også avlingene av moreller, plommer og pærer var store i 2021. Den største utfordringen var at mye modnet samtidig.

Norsk bærproduksjon var sterkt rammet av pandemiens utfordringer i 2020, der blant annet manglende, eller redusert tilgang på, arbeidskraft var et gjennomgående tema. For 2021 har utfordringene dessverre vært de samme. Store problemer med å få inn nok arbeidskraft fra både EU og andre land, samt usikkerheten rundt pandemien har vært gjennomgående tema denne sesongen.

Ved årsskiftet hadde alle grønnsakene med målpris oppnådd en pris i markedet over målpris, mens epler lå under. For poteter ble verdiuttaket i markedet 10,1 mill. kroner høyere enn hva nivået på målprisen tilsier, mens det samlede verdiuttaket for grønnsaker og frukt var 53,2 mill. kroner høyere enn målprisen legger opp til.

I 2021 var det en rekordlav leveranse av jordbær og bringebær til industrien. Årsaken var mangel på arbeidskraft som førte til at noen arealer med bær ble pløyd ned, og andre ikke plantet eller høstet. Det var også en nedgang i kontraktene på rødbeter, gulrot og sylteagurk, og ingen kontrakter på rød og gul løk.

Produksjonen av blomster foregår stort sett i veksthus. Det er en variert produksjon i Norge, og vi produserer både grønne og blomstrende pottedplanter, samt snittblomster. Målt i verdi, har denne produksjonen hatt en reduksjon fra år 2001 og frem til i dag, der andelen norsk av total omsetning var 39 prosent i 2021, mens den var 65 prosent i år 2001.

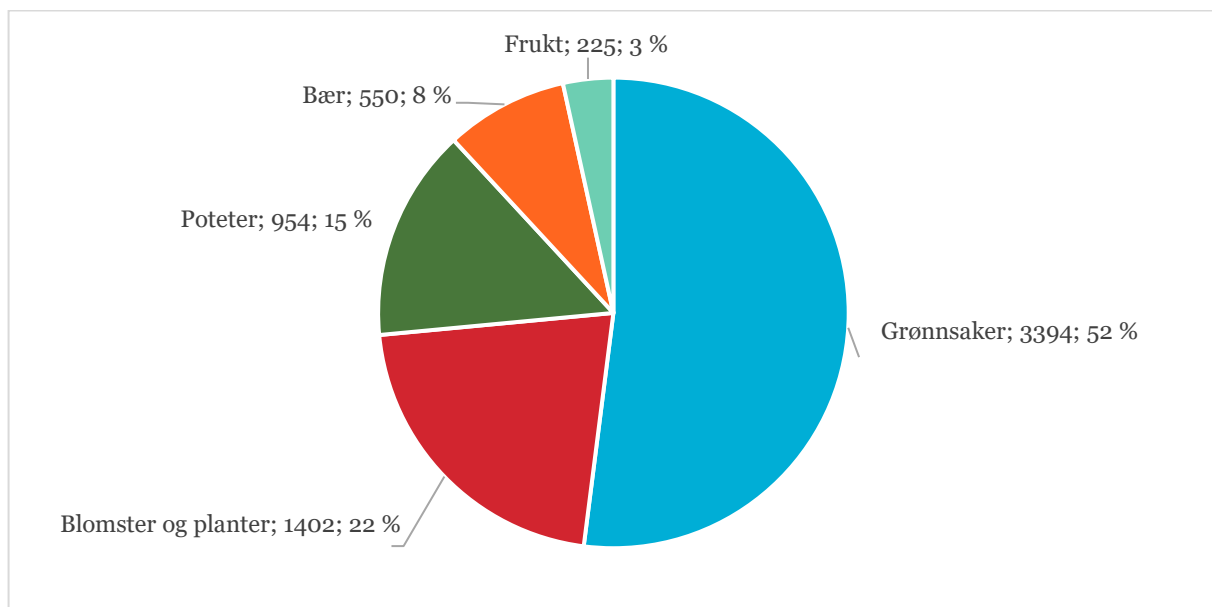
Kategorien frukt og grønnsaker innbefatter produksjon både i veksthus og på friland. Produksjonen av frukt og grønnsaker på friland er væravhengig. Flere kulturer er avhengige av gode værforhold både ved såing/planting/blomstring, gjennom vekstsesongen, og ved høsting, for at kvaliteten skal bli god. Produksjonen av grønnsaker i veksthus er avhengig av lysforholdene ute, og i deler av sesongen, av oppvarming i veksthusene.

Markedet for frukt og grønnsaker er preget av sterk konkurranse fra import, og det er ingen markedsregulator med mottakplikt, tilsvarende det som finnes for kjøtt, melk og korn. De fleste frukt- og grønnsaksprodusenter er tilknyttet en produsentforening, som leverer til én eller flere dagligvarekjeder.

For varer til konsum samarbeider produsentene, gjennom Grøntprodusentenes samarbeidsråd, om pris på sine produkter. For at produksjonen skal møte etterspørselen lages det produksjonsplaner. På tross av produksjonsplanlegging kan værforhold bidra til at tilførslene med få dagers mellomrom veksler mellom mangel på produkter og deretter overskudd. Varer til industri produseres i stor grad på kontrakt.

Blomsternæringen i Norge er en næring med mye risiko og høy omstillingstakt. Markedet er preget av blant annet teknologisk endring og sterk konkurranse fra import. Antall blomsterprodusenter er redusert over tid. Mangel på skriftlige leveringsavtaler og uklar fordeling av risiko er en utfordring for blomsterprodusentene. Mye av produksjonen foregår i veksthus, og er avhengig av lysforholdene ute og i deler av sesongen oppvarming i veksthusene.

Verdien av produksjonene i grøntsektoren er presentert i figuren nedenfor.

Figur 30: Produksjonsverdi per hagebrukssektor, mill. kroner og prosentvis andel, 2020

Kilde: Nibio, 2022

5.1 Krevende produksjon og lite arbeidskraft

En periode med unormalt høye dag- og nattetemperaturer på høsten 2020 i deler av landet førte til ny tilvekst for flere grønnsaker, og dermed en lengre sesong utover vinteren 2021. Det kom også store nedbørmengder i flere dyrkingsområder, noe som utfordret innhøsting av lagringsgrønnsaker og poteter og kvaliteten på disse.

Sommeren 2021 var preget av varmt og tørt vær i alle regioner i store deler av vekstsesongen. Dette førte blant annet til at mye modnet samtidig og behovet for arbeidskraft eskalerte. Mengden grønnsaker på lager ved inngangen av 2021 var mindre enn normalt av noen grønnsaker, men rikelig av andre. Ved inngangen til 2022 er det et større lager av de fleste grønnsakene. Det er kun rosenkål, kinakål og løk det er litt mindre av.

Utviklingen i forbrukermarkedene, for henholdsvis poteter, veksthusgrønnsaker, frilandsg grønnsaker og frukt og bær er omtalt i kapittel 5.3 – 5.7. Omtalen av forbrukermarkedet dekker omsetning gjennom store norske grossister. Omsetning til industribedrifter, samt deler av serveringsmarkedet er ikke med. I omtalen har vi vektlagt sesongen 2021–2022. Les om prisutviklingen for målprisvarene i avtaleåret 2020–2021 i

Målprisrapport 2020–2021 (Landbruksdirektoratet, 2021). Vi omtaler målprisuttaket annet halvår 2021 i kapittel 5.8. I kapittel 5.9 omtaler vi utviklingen i produksjonen av frukt og grønt til norsk bearbeidingsindustri. Utviklingen i produksjonen av blomster og planter omtaler vi i kapittel 5.10.

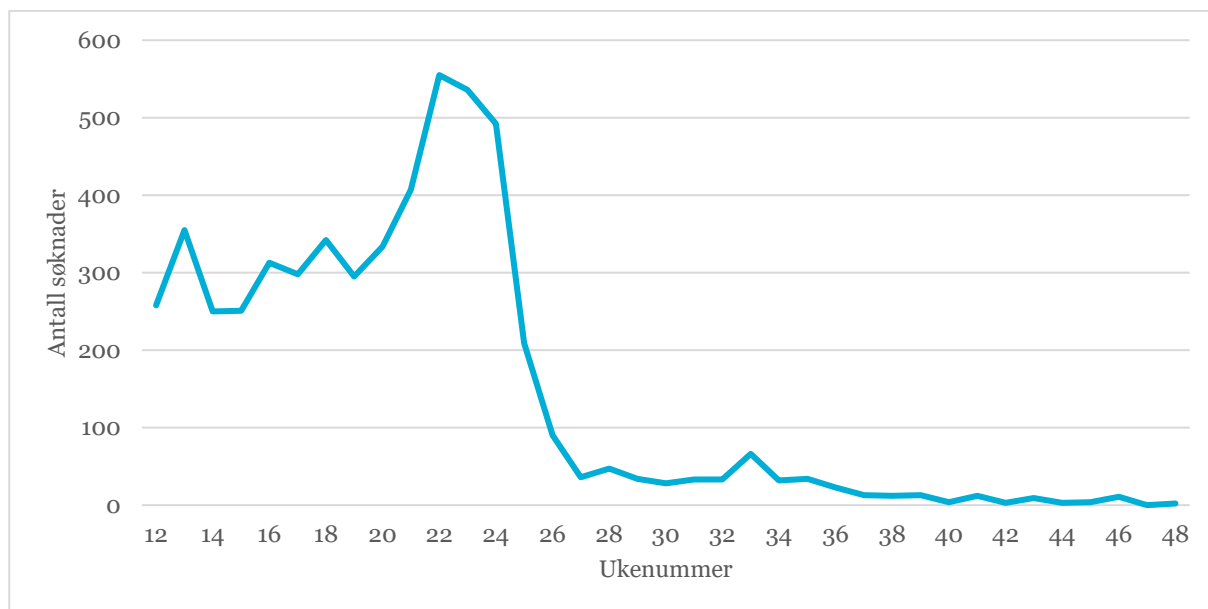
5.2 Søknad om unntak fra innreiserestriksjonene for grøntnæringen

Norge er avhengig av sesongarbeidere fra andre land for utføring av arbeid, særlig innenfor grøntsektoren. Behovet var stort i både 2020 og 2021, og stengte grenser i starten av året skapte store utfordringer for oppstart av produksjon.

For å begrense risikoen for spredning av den mer smittsomme varianten av koronaviruset, ble det med virkning fra 29. januar 2021 innført betydelige innstramminger i utlendingers adgang til innreise til Norge. De strenge restriksjonene for innreise medførte store problemer med å få inn utenlandske arbeidstakere i jordbruket og rammet særlig grøntsektoren hardt.

I sum er det årlig behov for rundt 18 000 sesongarbeidere til grøntsektoren, jf. kartlegging, nevnt i Markedsrapport 2020 (Landbruksdirektoratet, 2021b). For sesongen 2021 ble det fra bransjeorganisasjonenes side anslått et behov på minst 10 000 arbeidstakere. Ordningen som kom på plass våren 2021 ble en søknadsbasert ordning der arbeidsgiverne kunne søke om unntak fra innreiserestriksjonene for sesongarbeidere, og få inn arbeidstakere etter gitte kriterier. Denne ordningen avhjalp situasjonen i grøntsektoren på sikt, men noen av de mest arbeidskrevende produksjonene led under for lite arbeidskraft.

Totalt ble det mottatt i overkant av 5 400 søknader om unntak fra innreiserestriksjonene for utenlandske arbeidstakere og det ble innvilget innreise for 4 839 arbeidstakere gjennom ordningen. I tillegg kom det inn utenlandske arbeidstakere etter hvert som det kom lettelse i innreiserestriksjonene.

Figur 31 Oversikt over antall søknader om innreise mottatt per uke

Kilde: Landbruksdirektoratet

5.3 Poteter – omsetningsøkning og produsentpris over målpris

Året startet med en kuldeperiode som førte til utfordringer for frakt av lagringspotetene fra produsent til pakkeriene. Gjennom vintermånedene og ut mot våren holdt kvaliteten seg likevel fin, og omsetningen var stabil. I perioden før påske økte omsetningen, som normalt, men utover våren ble det omsatt stadig mindre av norske lagringspoteter etter hvert som de importerte nypotetene kom på markedet. Gjennom sesongen 2020-2021 var potetomsetningen til konsummarkedet gjennomgående høyere enn året før, og det antas å ha sammenheng med at omsetningen til storhusholdningsmarkedet forsvant.

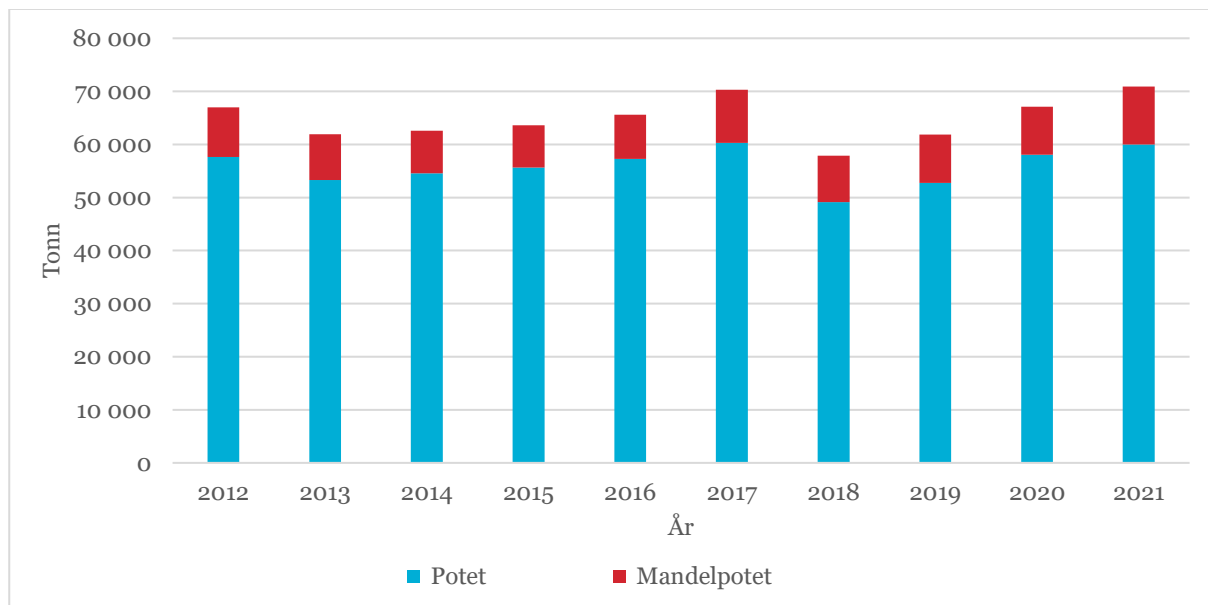
De siste lagringspotetene ble omsatt omtrent likt med at de første nypotetene ble høstet i uke 23. Tilførslene av nypoteter økte i ukene frem mot sommeren, men det varme været i slutten av juni førte til at omsetningen var mindre enn normalt. Utover i juli var det varmt i været, og med det en lavere etterspørsel etter poteter. Utover sommeren og tidlig høst gikk omsetningen av poteter opp i Trøndelag og Rogaland, men holdt seg lav på Østlandsområdet.

Potetene til lagring ble høstet jevnt og trutt utover høsten, men omsetningen holdt seg lav så lenge det var nypoteter i markedet. Da det var slutt på nypoteter skjøt omsetningen fart, og ble større enn året før. I begynnelsen av oktober sto det fremdeles mye poteter igjen på jordene. På Østlandet gikk innhøstingen på skinner, mens både Rogaland og Trøndelag hadde utfordringer med regn og våte jorder.

Avlingsundersøkelsen som gjøres i regi av Norsk landbruksrådgivning viste en forventet reduksjon i avlingene av matpoteter, men lagertellingen per 1. november viste at det var samme kvantum på lager som året før, på samme tid. Når julehøytiden nærmer seg stiger som normalt omsetningen av mandelpoteter på bekostning av vanlige lagringspoteter. Omsetningen i 2021 var tre prosent høyere enn i 2020, se utviklingen i figur 32.

Produsentprisen lå over målpris i alle uker gjennom året, med unntak av uke 25, da det var lite lagringspoteter igjen på lager, og nypotetene var på vei inn på markedet. Gjennomsnittlig noteringspris andre halvår 2021 lå om lag 6 prosent over noteringspris, se tabell 16.

Mandelpoteter ble omsatt i dagligvaremarkedet ut juni 2021. Lagertallene per 1. januar 2021 viste at det var 20 prosent mer mandelpoteter på lager enn på tilsvarende tid året før. De nye mandelpoteter var høstklare i slutten begynnelsen av august 2021. Det ble gjennomført avlingsundersøkelse på mandelpotet, og prøvene viste en større totalavling i 2021 enn i 2020, og den største siden 2016. Andelen med matkvalitet var antatt å være litt lavere, og beregningene viste at 83 prosent av kvantumet holdt 'klasse 1'-kvalitet. Omsetningen økte med 21 prosent som helhet for året, etter en nedgang året før. Prisene på mandelpoteter økte i gjennomsnitt med to prosent fra 2020 til 2021.

Figur 32: Omsetning av norske poteter i konsummarkedet siste 10 år. Tonn.

Kilde: Landbruksdirektoratet

Omsetningen av **småpotet** økte med 44 prosent i 2021, etter en økning på i underkant av 50 prosent året før. Lagerbeholdningen per 1. januar 2022 viste at det var en dobling i kvantumet småpoteter på lager sammenlignet med året før.

5.4 Veksthusgrønnsaker – omsetningsøkning og stor etterspørsel

Norske **agurker** er ettertraktet i markedet, og norske forbrukere etterspør norske agurker som aldri før. En av årsakene er god kvalitet på norsk agurk og ujevn kvalitet på importen. Med den økende vinterproduksjonen de siste årene er norske forbrukere blitt vant til å finne norske agurker i butikk gjennom hele året.

Omsetningen av norske agurker steg jevnt fra starten av 2021 og frem mot ny målprisperiode i uke 10 2021. Etterspørselen var utover våren stort sett større enn produksjonen, til tross for at produksjonen var større enn året før. Norsk produksjon dekket etterspørselen kun i enkelte uker.

Utover ettersommeren og høsten kom bekymringen hos produsentene knyttet til energipriser og totalkostnader ved produksjonen, i tillegg skapte stadige utfordringer rundt arbeidskraft bekymringer. Gjennom hele høsten var det stort sett for lite norsk vare og det måtte suppleres med import. Vinterproduksjonen startet som vanlig til avtalte priser etter at målprisperioden var over 1. november, men etterspørselen var fremdeles større enn produksjonen. På grunn av de høye strømprisene var det noen av produsentene som valgte å ikke produsere gjennom vinteren.

Med unntak av noen uker på våren har prisene på agurk ligget over noteringspris, dermed oppnådde produsentene målpris i siste halvår av 2021 (tabell 16). Totalt lå noteringsprisene i gjennomsnitt nesten ni prosent over målpris i annet halvår.

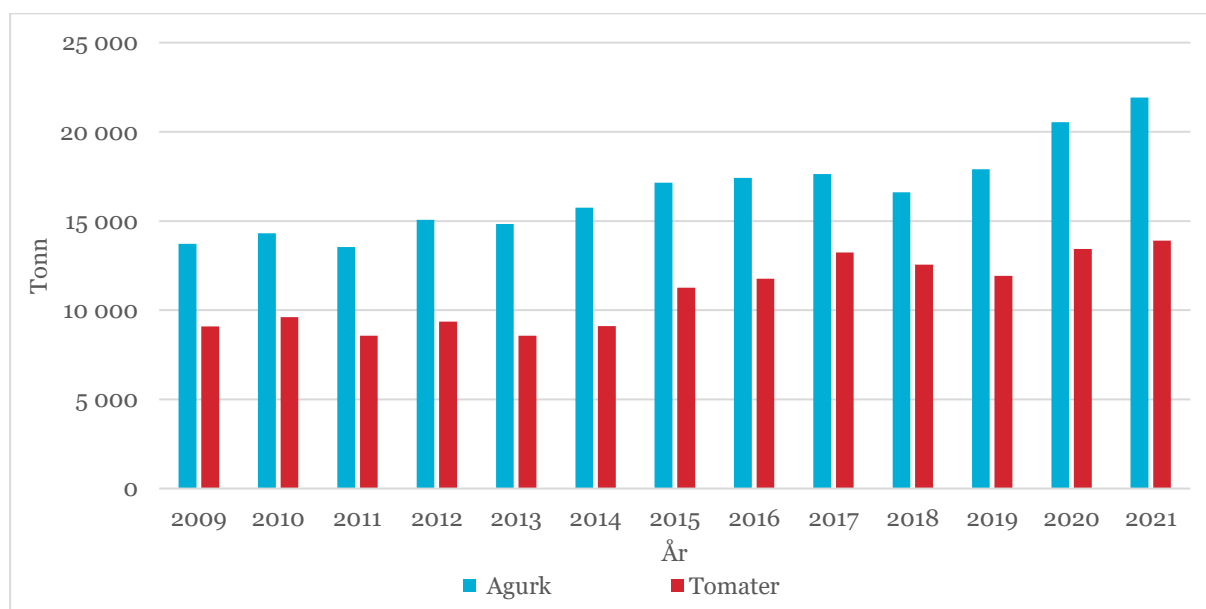
Sesongen 2021 startet tidligere for **tomater** enn året før, og prisene på runde tomater ble notert allerede fra uke 14. Fint og varmt vær i oppstarten av sesong førte til at tomatene modnet raskere enn forrige sesong. Omsetningen var på normalt nivå rundt målprisperiodens start, og importkonkurransen var mindre enn tidligere år. Dette kan ha sammenheng med at det ble importert mindre mengder til serveringsmarkedet.

Det var stor etterspørsel etter norske tomater i markedet, så stor at den ikke kunne dekkes av norsk produksjon og måtte suppleres med import.

Etterspørselen etter tomater fortsatte utover sommeren, og særlig de runde tomatene var etterspurt i markedet. Utpå sensommeren var det underdekning av alle varianter av tomater, og årsaken var sammensatt. Etterspørselen var større enn normalt, og avlingen noe mindre på grunn av redusert høstekapasitet. Utover høsten vedvarte etterspørselen etter runde og klasetomater, mens etterspørselen etter spesialvariantene gikk ned.

Det var planlagt en større vinterproduksjon av tomater i 2021-2022 enn tidligere år, men på grunn av blant annet økte strømpriser ble produksjonen ikke som planlagt. Det omsettes litt tomater til avtalte vinterpriser.

Produsentprisene lå over målpris gjennom hele sesongen, og produsentene oppnådde derfor målpris i siste halvår av 2021. Totalt lå noteringsprisene i gjennomsnitt mer enn ni prosent over målpris i annet halvår, se tabell 16.

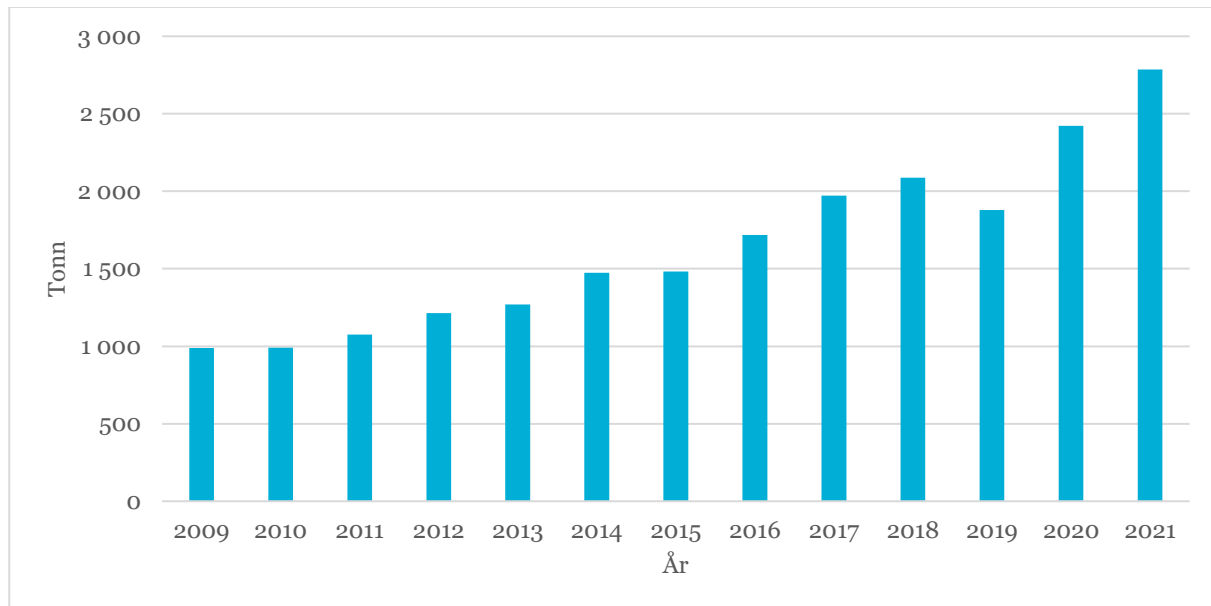

Figur 33: Utvikling i norsk omsetning av agurker og tomater siste 13 år. Tonn.

Kilde: Landbruksdirektoratet

Som figuren over viser har omsetningen av agurker steget de siste årene, og har økt med om mer enn 8 000 tonn fra 2009 og frem til i dag. Omsetningen av norske tomater har også økt i perioden med nesten 5 000 tonn. Tomatomsetningen inkluderer alle typer tomater, som cherry-, coctail og klasetomater, i tillegg til de vanlige runde løsvæktstomatene. De runde tomatene har tappt markedsandeler til spesialvariantene de siste årene, og det er spesialvariantene som har stått for økningen.

Omsetningen av crispysalat fra veksthus øker, og har gjort det de siste årene. Kvaliteten på norsk vare er stabil og god, noe som fører til at forbrukerne etterspør norsk vare. Figur 34 viser norsk omsetning fra 2009 og frem til i dag. Gjennomsnittlig pris for kalenderåret økte med nesten fem prosent fra 2020 til 2021.

Figur 34: Utvikling i norsk omsetning av crispysalat siste 13 år. Tonn.

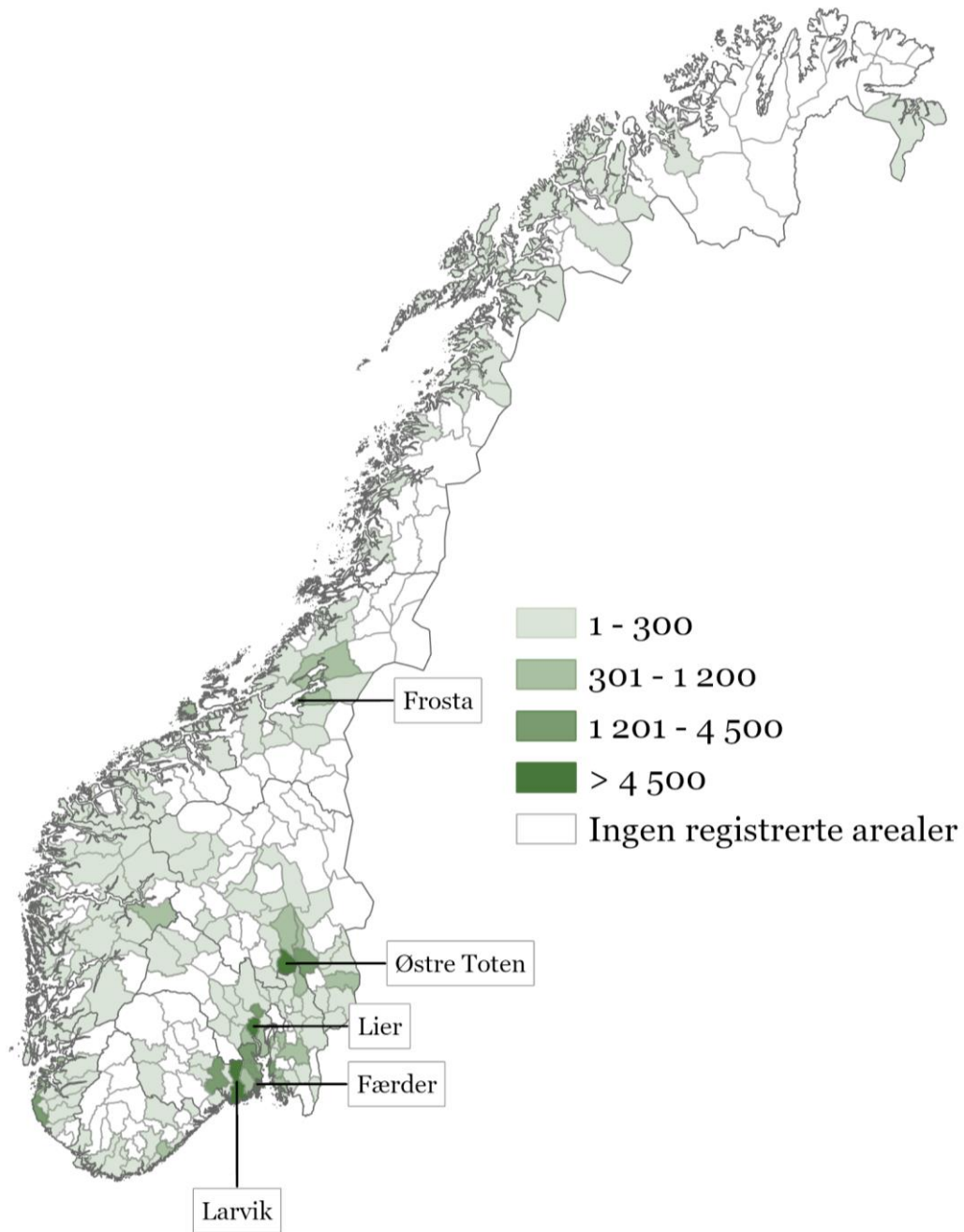
Kilde: Landbruksdirektoratet

5.5 Grønnsaker på friland

Med unntak av kålrot var det ved inngangen til 2021 mindre lagringsgrønnsaker på lager enn året før. Men kvaliteten holdt seg godt og grønnsakene ble omsatt i markedet. Et strålende sommervær i 2021 førte til lavere etterspørsel enn normalt for mange grønnsakslag gjennom sommeren. Allikevel har det vært omsetningsøkning for mange grønnsaker i 2021.

5.5.1 Dyrking av grønnsaker på friland

I Norge dyrker vi grønnsaker over store deler av landet, og i figur 35 viser vi størrelsen på dyrket dekar per kommune.

Figur 35: Antall dekar frilandsgrønnsaker per kommune

Kilde: Landbruksdirektoratet

Av alle kommuner i Norge ligger fire av de fem med størst areal til grønnsaksproduksjon på Østlandet, mens den femte ligger i Trøndelag.

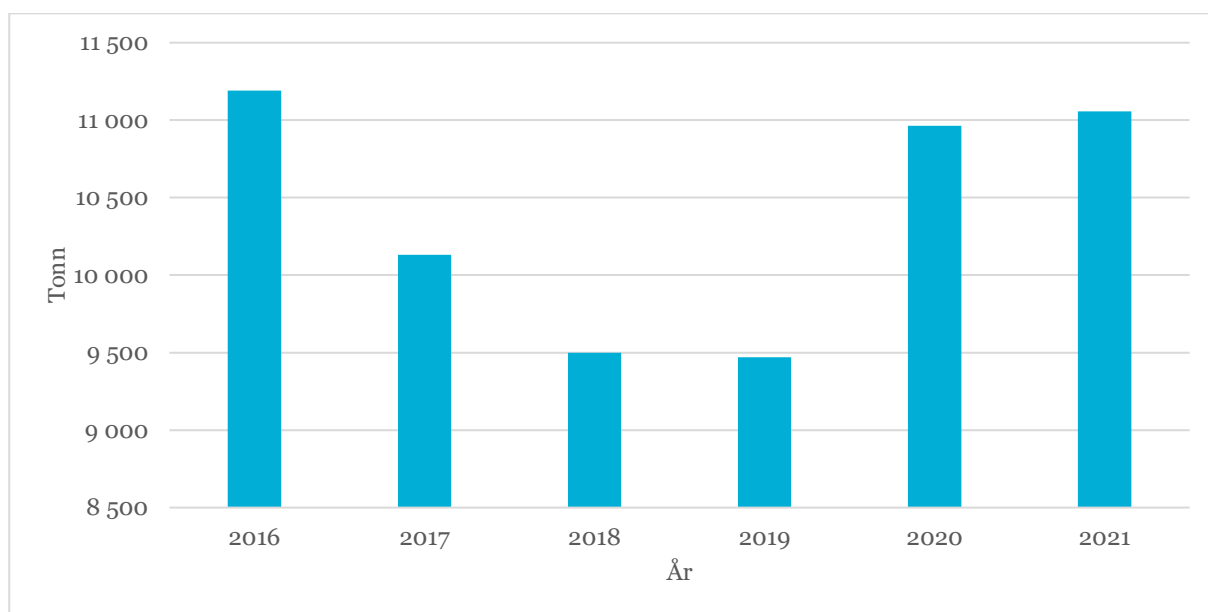
5.5.2 Kålvekster – økte priser og god omsetning

På vårparten ble det importert nykål til butikkene, og selv om overlagret **hodekål** holdt fin kvalitet var omsetningen tidvis lav i konkurransen med importert kål. Ny sesong for hodekål startet med overlapp

mellom lagringskål og ny sommerkål i uke 21, men det skapte ikke noen store problemer for omsetningen av lagringskål. Kvaliteten på sesongens sommerkål var flott, og ble merket med Nyt Norge for å promotere norsk vare i butikk i konkurranse med importert nykål. Ny norsk rødkål var i handelen fra uke 30.

Utover sommeren var det en lav, men jevn omsetning av kål. Sommervarmen gjorde at etterspørselen var lavere enn normalt for årstiden. Som normalt økte omsetningen da høsten, og fåriskålsesongen, nærmet seg. På tross av utfordringer med å få inn sesongarbeidskraft fra utlandet klarte produsentene å skjære nok kål til å dekke den økte etterspørselen disse ukene. Omsetningen i perioden etter fåriskålsesongen holdt seg høy, men var litt lavere enn året før, på samme tid. Et åpnet serveringsmarked førte til at det ble omsatt mindre kål i forbrukermarkedet, og mer i serveringsmarkedet i perioden før jul, før restaurantene atter måtte stenge dørene.

Omsetningen av norsk kål var i 2021 om lag på samme nivå som i 2020, men andelen norsk av totalen økte og den er nå på nesten 90 prosent. Bakgrunnen for det er reduksjon på 33 prosent i importert mengde fra 2020 til 2021. Det er grunn til å tro at pandemien har medvirket til redusert import og større omsetning av kål i konsummarkedet.

Figur 36: Omsetning av norsk hvitkål siste seks år. Tonn.

Kilde: Landbruksdirektoratet

Som vist i figur 36 har omsetningen av norsk hvitkål økt de siste to årene sammenlignet med årene før, og er nesten oppe på nivå med 2016.

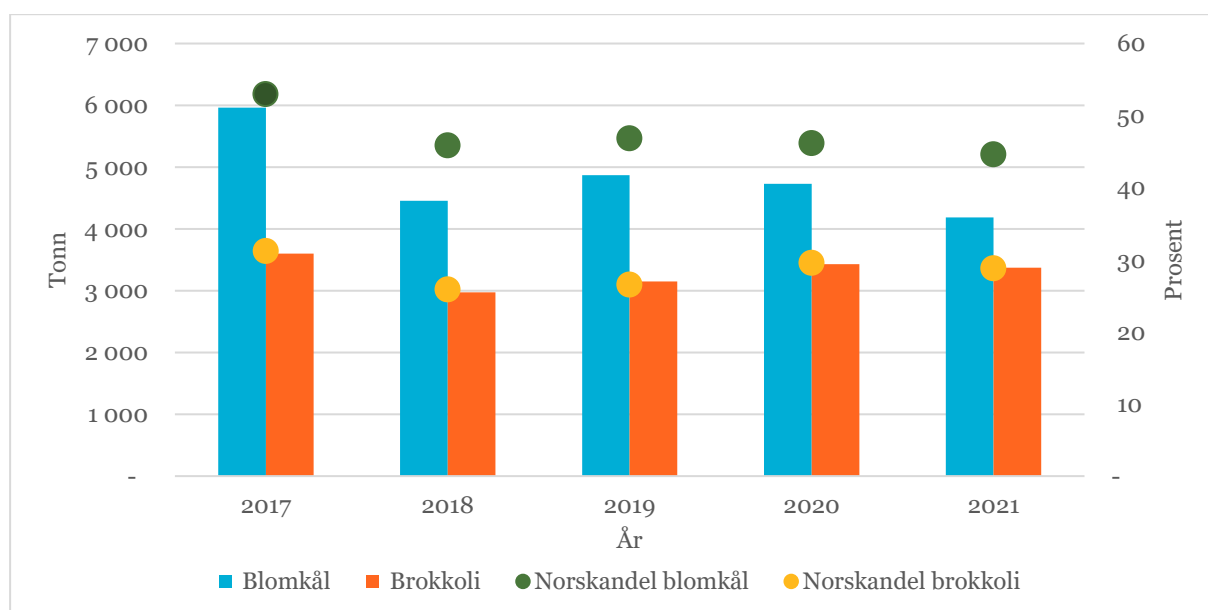
Gjennom hele 2021 har prisene på hodekål ligget over noteringspris, med unntak av to uker. Til tider har noteringsprisene ligget tett opp mot øvre prisgrense. Dermed oppnådde produsentene målpris i siste halvår av 2021 (tabell 16). Noteringsprisen lå i gjennomsnitt nesten seks prosent over målpris i annet halvår.

De første **blomkål**hodene ble høstet i Rogaland i uke 20, et par uker før starten av målprisperioden. Det var da kun begrensede mengder tilgjengelig. Blomkålen holdt god kvalitet i oppstarten av sesongen, men tilførselene var begrenset helt frem til uke 23. Omsetningen av norsk vare var lavere enn forutsatt og det ble antatt at dette skyldtes importvare. Utover sommermånedene tok etterspørselen etter norsk blomkål seg opp, men som for flere av grønnsaksvariantene varierer etterspørselen med værforholdene.

Mot skolestart var det en forventning om at etterspørselen skulle stige, men omsetningen økte mindre enn forventet. Reklamekampanjer bidro til en økning i omsetningen noen uker, men tilførslene var i stor grad større enn etterspørselen. Utover høsten bidro det varme været til at produksjonen holdt seg oppe og at mye modnet samtidig, men også til en lavere etterspørsel enn tilførsel. Sesongen var på hell i midten av oktober, men det fantes blomkål tilgjengelig i markedet helt frem til og med uke 48.

Produsentprisene holdt seg høye gjennom store deler av sesongen og lå under målpris i kun tre uker. I ni uker gjennom sesongen lå notert pris over øvre prisgrense. Dermed ble målprisen i gjennomsnitt nådd for andre halvdel av 2021, jf. tabell 16.

Høstingen av **brokkoli** startet i uke 22, og brokkoli i butikk hadde fin kvalitet. Som for blomkål var etterspørselen etter brokkoli laber i perioder med varmt vær. Omsetningen har holdt seg relativt stabil i 2021. Siste uke med omsetning av brokkoli var uke 44. På årsbasis økte prisen med 3 prosent fra 2020.

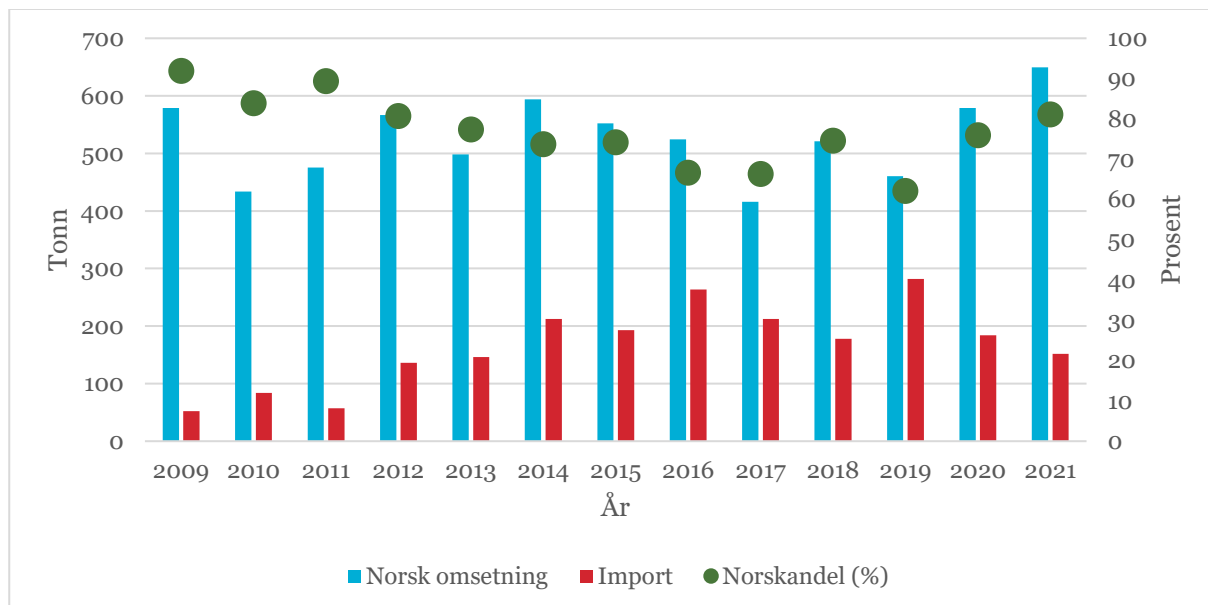

Figur 37: Omsetning av norsk blomkål og brokkoli siste 5 år og norskandel. Tonn, prosent.

Kilde: Landbruksdirektoratet

Rosenkål ble høstet fra uke 34 i 2021 og hadde fin kvalitet fra starten. Rosenkål overlagret fra 2020 ble omsatt helt frem til og med uke 13. Som normalt var omsetningen lav i starten av sesongen for å ta seg opp frem mot juletider. Lagertallene per 1. november viste en økning på 50 prosent av rosenkål på lager sammenlignet med året før.

Som vist i figur 38 var det en større norsk omsetning av fersk rosenkål i 2021 enn tidligere år, og omsetningen økte som følge av en større satsning på norsk vare fra både produsenter og grossister. Andelen norsk var på 81 prosent av total omsetning.

Figur 38: Norsk omsetning, import og norskandel av rosenkål siste 10 år. Tonn, prosent.

Kilde: Landbruksdirektoratet og SSB, 2022

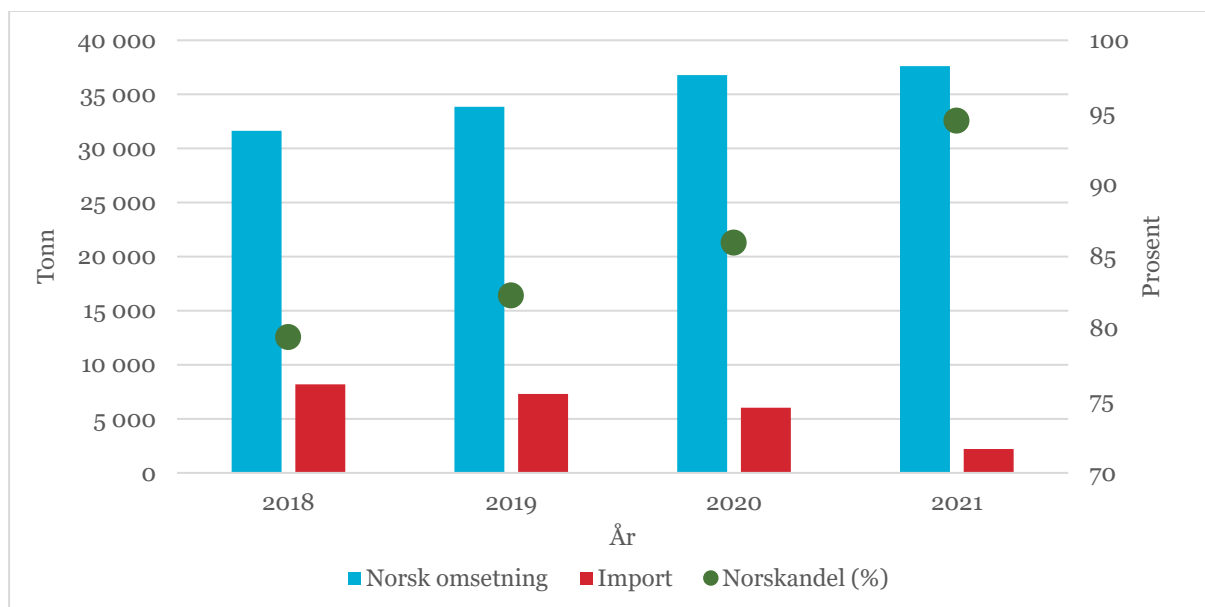
Gjennomsnittlig noteringspris på rosenkål lå mer enn 7 prosent over målprisen i annet halvår 2021 og dermed ble målprisen tatt ut som vist i tabell 16.

Landbruksdirektoratet har innhentet priser og omsetning for **spisskål** siste halvår 2021, og det har vært en forholdsvis jevn pris uke for uke. Total omsetning dette halvåret har vært i overkant av 450 tonn.

5.5.3 Rotvekster – stor etterspørsel etter gulrøtter, særlig i bunt

Omsetningen av norske **gulrøtter** øker for hvert år og den norske forbrukeren både ønsker seg norske gulrøtter og spiser stadig mer av det. Figur 39 viser omsetningen de siste 4 kalenderår. Norsk omsetning øker, importen synker og andelen norsk av totalen er på nesten 95 prosent i 2021.

Figur 39: Norsk omsetning, import og norskandel av gulrot siste 4 år. Tonn, prosent.

Kilde: Landbruksdirektoratet og SSB, 2022

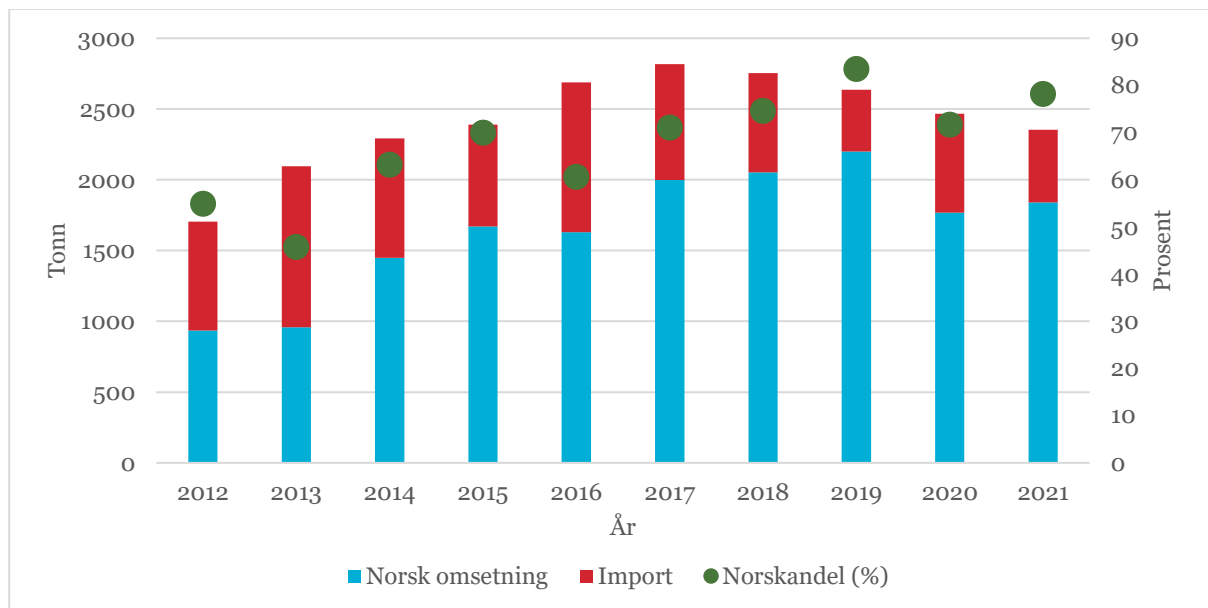
Utover etterjuls vinteren og våren 2021 var det en økt omsetning, sammenlignet med tidligere år, noe som førte til at lagerbeholdningen raskt ble redusert. Men på grunn av den gode kvaliteten, med lite utsortering, var det gulrøtter på lager helt frem til ny norsk sesong. Ny norsk buntegulrot av god kvalitet var å finne i butikkene fra uke 25.

Både kilosvare og buntevare ble pakket fra starten av sesongen. Etterspørselen etter buntegulrot var større enn det produsentene klarte å levere. Manglende arbeidskraft var en viktig årsak til det. Utover sommeren var det en varierende etterspørsel etter norske gulrøtter, men buntene var det stadig stor etterspørsel etter. Utover høsten var det en stabil omsetning av gulrøtter og kvaliteten var god. Buntegulrot ble solgt lokalt i Rogaland så lenge riset hadde fin kvalitet. Varmt vær skapte bekymringer hos produsentene, og de var redde for at røttene vokste for fort i jorden og at kvaliteten ville bli forringet. Foreløpig i lagrings sesongen ser ikke det ut til å ha skjedd.

Avlingsundersøkelsen viste en forventet reduksjon i avlingene på to prosent sammenlignet med i foregående år, men lagertellingen per 1. november viste lagertall på nivå med året før.

Noteringsprisen på gulrot har ligget over målpris gjennom hele året, og var i tre uker i løpet av året også over øvre prisgrense. Produsentene oppnådde dermed målpris i siste halvår av 2021 (tabell 16). Totalt lå noteringsprisene i gjennomsnitt åtte prosent over målpris i annet halvår.

Omsetning av **knollseleri** i dagligvarehandelen var større enn forventet i starten av 2021, men det kompenserte ikke for hele frafallet av serveringsmarkedet på grunn av covid-19-pandemien. Totalsalget var dermed litt lavere enn normalt. Som vist i figur 40 var norsk omsetning noe høyere enn året før, men importen var litt mindre. Andelen norsk av totalen var over 80 prosent.

Figur 40: Norsk omsetning, import og norskandel av knollselleri siste 10 år. Tonn, prosent.

Kilde: Landbruksdirektoratet og SSB, 2022

Utover i første halvår 2021 var det en stabil omsetning av norsk knollselleri, og kvaliteten var god. Norsk knollselleri var tilgjengelig fram til uke 28. Ny norsk knollselleri kom på markedet fra uke 32, men det var små mengder i salg de første ukene. I starten av sesongen er det ofte buntevare som selges, men som for andre arbeidskrevende produksjoner var det også for knollselleri i bunt utfordringer knyttet til arbeidskraft. Utover høsten og mot jul holdt omsetningen seg stabil, og kvaliteten var god. Det var noen utfordringer med varierte størrelser på knollene, noe som gjorde det utfordrende å prise varen i konsummarkedet. I desember var dessuten importen billigere enn norsk vare og utfordret norsk selleri på pris.

På tross av utfordringene med prisingen klarte produsentene å ta ut målpris som gjennomsnitt for andre halvår 2021, se tabell 16. Gjennomsnittlig noteringspris lå om lag 8,5 prosent over målpris.

Lagertellingen per 1. januar 2021 viste at lagerbeholdningen av **kålrot** var noe større enn året før. Omsetningen de første ukene over nyttår er normalt liten, og starten på 2021 var ikke noe unntak. Omsetningen økte utover i januar. Kvaliteten på norsk kålrot i butikk holdt seg stort sett god, og omsetningen var jevn. Det var overlageret kålrot igjen når ny norsk vare ble høstet fra uke 24. Den nye kålroten holdt god kvalitet, men omsetningen var lavere enn forventet i starten.

Det varme været gjennom sommeren førte til en lavere omsetning enn normalt for flere av «kokegrønnsakene», og deriblant også kålrot. Den nye fine rota ble liggende for lenge i butikkhyllene og kvaliteten ble forringet. Mye kålrot ble derfor ikke høstet som planlagt i begynnelsen av august. Utover høsten gjorde det tørre været sitt til at utfordringene sto i kø for produsentene. Særlig i Trøndelag var det et dilemma om de skulle vanne eller ikke. Ved vanning kan det fort oppstå sprekkdannelse, og uten vanning kan roten bli treen. Utover høsten var det også en utfordring at produksjonen var større enn etterspørselen. Etter det tørre været i Trøndelag ble det veldig vått, og så vått at det fremdeles sto en del kålrot igjen på jordene rundt 1. november.

Omsetningen tok seg litt opp utover senhøsten, og var på nivå med året før. Kvaliteten på det som kom til butikk var fin. Lagertallene per 1. november viste at det var noe mer kålrot på lager enn året før, på tross av at ikke alt var høstet. Det er forventet at lagret kålrot dekker markedet frem til ny norsk sesong i 2022. Omsetningen av kålrot økte som vanlig frem mot jul. På årsbasis økte prisen med 3,6 prosent fra 2020.

Neper og **rødbeter** i bunt var å finne i butikkene fra midt i juli, og kvaliteten var god. Omsetningen av rødbeter holdt seg stabil gjennom etterjulsvinteren og tok seg først opp da buntevaren kom i butikk. Både bunt og kilo ble solgt en stund utover sensommeren, men fra uke 40 var det slutt på buntevare. En økt interesse for rødbeter førte til en noe høyere omsetning i dagligvarehandelen, men den totale omsetningen gikk ned fra 2020 til 2021.

I uke 39 var neper ferdighøstet på Jæren og i Trøndelag, men det var fremdeles uhøstede neper på jordene på Toten. Tilgangen varte derfor i noen uker til.

Reddiker ble høstet fra uke 20, og buntevaren var den fremtredende salgsvaren ganske lenge før posepakket vare tok over markedet. I uke 39 nærmet det seg tomt for norske reddiker, men det var fremdeles reddik igjen på markedet frem til uke 48.

5.5.4 Løk – omsetningsnedgang som følge av lavere etterspørsel

Overlagret **kepaløk** holdt seg godt på lager, og omsetningen i starten av 2021 lå på et lavt, men normalt nivå. Rett før påsketider økte omsetningen og lagrene ble tømt fortere enn tidligere antatt. Det ble meldt inn omsetning av små mengder helt frem til begynnelsen av juni. Lagrene av rød løk ble tømt noe tidligere enn for gul løk, men også omsetningen av rød løk holdt seg stabil frem til det var tomt. Kvaliteten på både rød og gul løk holdt seg god gjennom lagringssesongen.

Ny tørket løk, i beskjedne mengder, ble distribuert til butikkene i begynnelsen av august. Kvaliteten var veldig god, og omsetningen steg utover høsten. God sommervarme og strålende være førte til gode opptaks- og tørkingsforhold over det meste av landet. I Trøndelag var det derimot en periode med vått og dårlig vær som førte til noen forsinkelser i innhøstingen. Kvaliteten på løken som kom til butikk holdt seg godt gjennom høsten, men det var noen råteutfordringer på enkelte partier som ble utsortert på pakkeriene.

Da Norge åpnet opp grensene sine på høsten førte det til en lavere omsetning av løk til dagligvare. To årsaker kan være mer restaurantspising, og mer reising. Omsetningen økte, som normalt, før jul. Totalt gikk omsetningen av norsk løk i dagligvaremarkedet ned med 11 prosent fra 2020 til 2021.

Produsentprisene har holdt seg over målpris gjennom hele året, med unntak av to uker på forsommeren. Dermed har målprisen blitt oppnådd annet halvår 2021, som vist i tabell 16, og pris til produsent lå i gjennomsnitt mer enn 7 prosent over målprisen.

Overlagret **purre** ble sluttet solgt i uke 7 i 2021. Ny purre var klar for høsting fra uke 29. Omsetningen var stabil gjennom sensommeren, og buntet purre solgte bedre enn kilosvaren. Kvaliteten på purren holdt seg veldig godt, og da buntet solget var over økte omsetningen av kilosvaren. Allikevel var det som for en del andre produkter en lav omsetning gjennom sommermånedene på grunn av det varme, fine sommerværet. Utover høsten ble purre høstet for lager, og ved utgangen av året var det mer purre på lager enn ved utgangen av 2020.

Produsentprisene var høyere enn målpris gjennom hele året, og lå nesten 10 prosent over målpris som gjennomsnitt for siste halvår.

Vårløk kom på markedet midt i juni. Vårløk er et av de produktene som ble hardest rammet av arbeidskraftsutfordringene. Innhøstingen gikk litt tregere enn normalt, og omsetningen ble lavere utover høsten. Totalt for året er det en omsetningsnedgang på 16 prosent sammenlignet med året før.

Produsentprisen på vårløk økte med 19 prosent på årsbasis.

5.5.5 Salater – for lite isbergsalat og utfordringer med arbeidskraft

Starten på sesongen 2021 var preget av en kald vår, men **isbergsalaten** ble høstet fra uke 20 i Rogaland. Det var utfordringer knyttet til høstekapasiteten, på grunn av for lite arbeidskraft, og noen av hodene som ble høstet var litt små. Mot slutten av juni var det god tilgang på isbergsalat, men størrelsesforskjeller på hodene i åkeren gjorde det utfordrende å høste. Etter værskifte i begynnelsen av august, da regnet satte inn, knyttet det seg spenning til om kvaliteten ville holde seg fremover.

Utover høsten var det stadig for lite norsk vare tilgjengelig i markedet og det ble supplert med import. Årsaken var sammensatt og skyldtes blant annet at det ikke var sådd like mye som tidligere år på grunn av usikkerhet rundt tilgang på arbeidskraft, og at værforhold førte til at noen hoder var litt løse. Etterspørselen fortsatte å holde seg høyere enn produksjonen utover høsten, og spesielt til industrien ble det supplert med importert vare.

Omsetningen av isbergsalat var 12 prosent lavere i 2021 enn i 2020. Produsentprisene på isbergsalat til konsummarkedet holdt seg over målpris gjennom hele sesongen og førte til at målprisen ble tatt ut, jf. tabell 16.

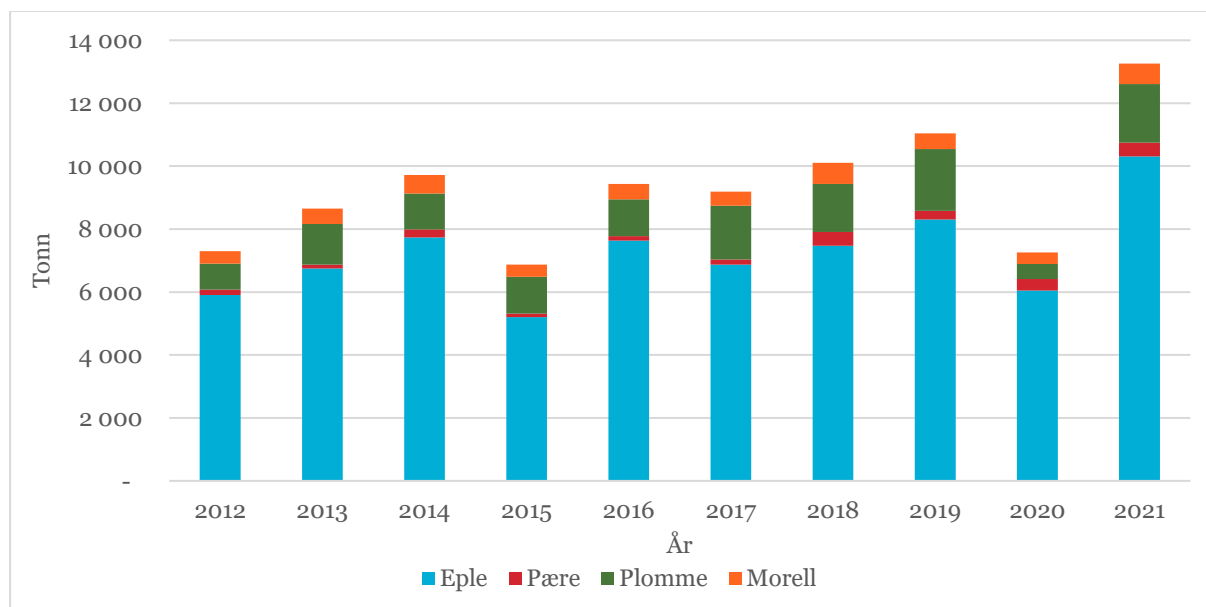
Forsommeren 2021 ble de fleste salattypene høstklare samtidig, og både hjertesalat og romanosalat var å finne i butikkene omtrent samtidig som isbergsalaten. Utfordringer, som blant annet arbeidskraft og varmt vær, fikk også utslag for salatene, og ut på sommeren var det en større etterspørsel enn produksjon av blant annet hjertesalat. Da høsten nærmet seg økte produksjonen av hjertesalat, og dekket markedet med norsk vare, mens produksjonen av rød og grønn lollosalat var for liten til å dekke etterspørselen.

Varmt vær utover høsten førte til raskere modning enn vanlig utover høsten, og at store mengder salater modnet samtidig. Dette gjorde at tilgangen på de fleste spsialsalatene ble stor, og at sesongen brått tok slutt.

Gode vekstforhold på Vestlandet førte til at norsk hjertesalat ble omsatt lokalt til og med uke 45. Den gjennomsnittlige prisen på hjertesalat økte med 7 prosent fra 2020 til 2021.

5.6 Rekordår for norsk frukt

Avlingene vi referer til er i henhold til Fruktlagerinspektøren. Fruktavlingen i 2020 var liten, og den nest minste på 10 år. I 2021 var det igjen en økt avling og den største samlede fruktavlingen på 10 år, om lag 20 prosent over avlingen i 2019. Det har vært mye nyplanting de siste fem årene som man begynner å se effekten av nå.

Figur 41: Omsetning av norsk frukt siste 10 år. Tonn.

Kilde: Fruktlagerinspektøren, 2022

Arbeidskraftsutfordringene slo inn også for fruktdyrkerne, og med begrenset arbeidsstokk og en sommervarme som varte, var det mye som modnet samtidig. Enkelte produsenter måtte velge mellom å høste plommer, epler eller pærer.

5.6.1 Epler – mye epler av fin kvalitet, men mye kvalitetsepler regulert til fabrikk

Den totale epleavlingen til konsum, var på over 10 300 tonn denne sesongen, og det var fortsatt norske epler i salg ved årsskiftet og utover i januar 2022. Nesten 1 500 tonn ble regulert til fabrikk på slutten av sesongen.

Etter en noe vanskelig start, spesielt på Østlandet, med frost under blomstring var det en stund usikkert hvordan eplehøsten ville bli. Det ble skader på en del yngre trær i eplehagene. Allikevel viste det seg utover sommeren at det i andre distrikter lå an til å bli en stor avling. Prognosen fra Fruktlagerinspektøren i begynnelsen av august viste at frostskadene som kom på epletrær på Østlandet ikke så ut til å gjøre et stort utslag. Fruktlagerinspektøren prognoserte et rekordår for epler med en avling opp mot 10 000 tonn. Blant annet hadde produsenter i Telemark oppjustert sine prognoser.

De første norske eplene var å finne allerede fra midten av august, men kun i begrensede mengder. I løpet av de siste ukene i august var det mye og fine epler i butikkene. Kvaliteten holdt seg god gjennom høsten, men det var utfordrende å få plukket alt, da mange sorter modnet samtidig.

Ved tollperiodens slutt, 1. desember, var det fremdeles nesten 1 600 tonn norske epler igjen på lager. Planen var å få solgt disse gjennom julehøytiden, men økt eksponering av importeppler i butikkene gjorde det utfordrende å få solgt alt.

Den gjennomsnittlige målprisen for siste halvår 2021 ble ikke oppnådd for epler, se tabell 16, og prisen lå i gjennomsnitt 12 øre under målpris.

5.6.2 Store avlinger av plommer, moreller og pærer

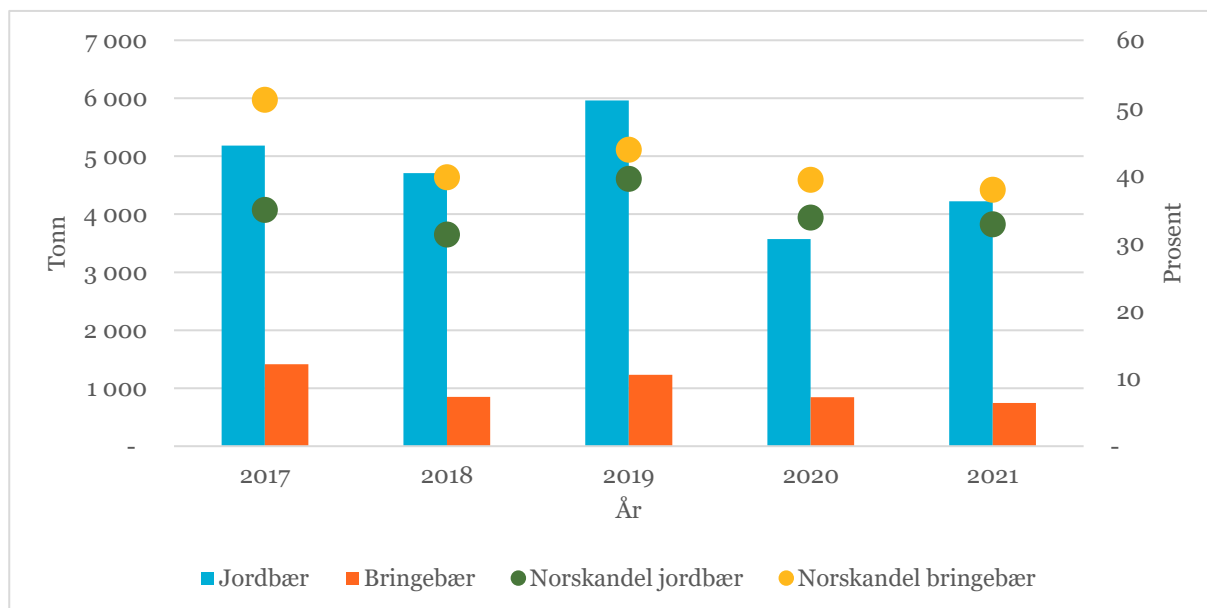
De første **morellene** ble høstet i begynnelsen av juli, og holdt veldig fin kvalitet. Det var stor etterspørsel etter norske moreller, og totalt ble det levert 20 prosent mer enn det prognoserte kvantumet. Morellene modnet raskt og noen fikk litt mye farge ved høsting. Kvaliteten holdt seg allikevel veldig godt gjennom sesongen, og størrelsen på morellene var størst på 10 år. Omsetningen holdt seg stor gjennom sesongen, og mot slutten ble noe lagret for å supplere markedet noen uker ekstra.

Samtidig med den gode morellhøsten begynte også **plommene** å modnes, og de første plommene kom på markedet i begynnelsen av august. Produsentene på Vestlandet var ca. 5 til 10 dager tidligere ute enn produsentene på Østlandet. Mengdene var litt begrensede i starten. Prognosen fra Fruktlagerinspektøren viste en produksjon på om lag 2 100 tonn plommer, men resultatet ble 230 tonn lavere enn prognosen. Flere sorter modnet samtidig, noe som gjorde det utfordrende å høste og omsette.

Pærehøstingen var kort og intens, og varte kun et par uker. Etter høstestart i begynnelsen av september, var alt høstet og lagt på lager for salg i midten av september. Det er liten produksjon av norske pærer, men oppbyggingen av frukthager er godt i gang, og produksjonen har økt med 250 tonn siden 2015.

5.7 Bær – bedre enn fryktet, verre enn normalen

Norsk bærproduksjon var sterkt rammet av pandemiens utfordringer i 2020, der blant annet manglende arbeidskraft var et gjennomgående tema. For 2021 har utfordringene vært de samme. Det har vært store problemer med å få inn nok arbeidskraft fra både EU og andre land, samt usikkerhet rundt pandemien.

Figur 42 Omsetning av norske jordbær og bringebær og andel av totalen. Tonn og prosent.

Kilde: Landbruksdirektoratet og SSB, 2022

Som vist i figuren over har andelene norsk produksjon av totalen sunket det siste året.

Omsetningstallene inkluderer kun konsumomsetning til butikk. Veisalg og lignende er ikke inkludert i tallmaterialet.

Små mengder med **jordbær** ble høstet allerede fra slutten av mai, men den store mengden ble høstet først et par uker senere. Det var utfordrende å finne nok mannskap til innhøstingen. Stor konkurranse fra billig import var også en utfordring. Andre land i EU, som Norge tradisjonelt importerer mye jordbær fra, hadde klart å rekruttere mer arbeidskraft enn Norge og klarte dermed å produsere og selge billigere.

I begynnelsen av august nærmet det seg slutten på den norske jordbærsesongen selv om enkelte produsenter hadde jordbær flere uker til. Etterspørselen var stor gjennom hele sesongen, og det var behov for å supplere med import.

Produsentprisene økte med i gjennomsnitt 15 prosent fra året før.

Høstingen av bringebær var godt i gang fra midten av juli, og i tillegg til arbeidskraftsutfordringene var det her også en utfordring at mye bringebær modnet samtidig i flere regioner. Omsetningen gikk ned fra 2020. Produsentprisene økte med tre prosent i gjennomsnitt fra 2020 til 2021.

5.8 Målprisuttak

I første halvdel av avtaleåret 2021–2022 ble målpris oppnådd for elleve av tolv produkter, jf. tabell 16. Unntaket var epler. Landbruksdirektoratet har beregnet hvor mye av jordbruksavtalens midler som er tatt ut i markedet ved årsskiftet i avtaleåret 2021–2022. For poteter var verdien av produksjonen (verdiuttaket) 10,1 mill. kroner høyere enn hva nivået på målprisen tilsier. Samlet for grønnsaker og frukt var verdien av produksjonen 53,2 mill. kroner mer enn hva målprisene legger opp til, og for grønnsakene alene 54,1 mill. kroner høyere.

Prisuttak og verdiuttak

Faktisk prisuttak i markedet er noteringspris, men blir også omtalt som oppnådd pris. Noteringspris og målpris blir sammenlignet på ukebasis. Når de sammenlignes for avtaleår, er det som vektete og akkumulerte priser. Verdiuttaket er et produkt av omsatt mengde og pris. Et verdiuttak basert på akkumulert målpris blir kalt verdiuttak målpris. Et verdiuttak basert på akkumulert noteringspris blir omtalt som verdiuttak i markedet. Differansen mellom disse viser avstand mellom verdien som målprisen legger til rette for og oppnådd verdi i markedet.

Tabell 16: Oppnådde priser for potet, grønnsaker og epler avtaleåret 2021–2022, per 31. desember 2021. Øre per kg eller per angitt enhet

Vareslag	Målpris	Noteringspris	Avvik	Verdiuttak markedet minus verdiuttak målpris, 1 000 kr
Potet	536	568	32	10 119,7
Kepaløk	783	841	58	3 453,9
Purre	1938	2126	188	2 163,9
Hvitkål	755	802	47	1 327,8
Rosenkål	1691	1815	124	1 667,8
Blomkål, stk.	972	1063	91	4 102,3
Gulrot	1021	1103	82	12 942,9
Knollselleri	1932	2096	164	1 287,4
Isbergssalat, stk.	994	1078	84	4 377,2
Agurk, stk.	862	938	76	16 312,6
Tomat	2002	2189	187	6 494,5
Epler	1826	1814	-12	-934,0

Kilde: Landbruksdirektoratet

5.9 Konserver

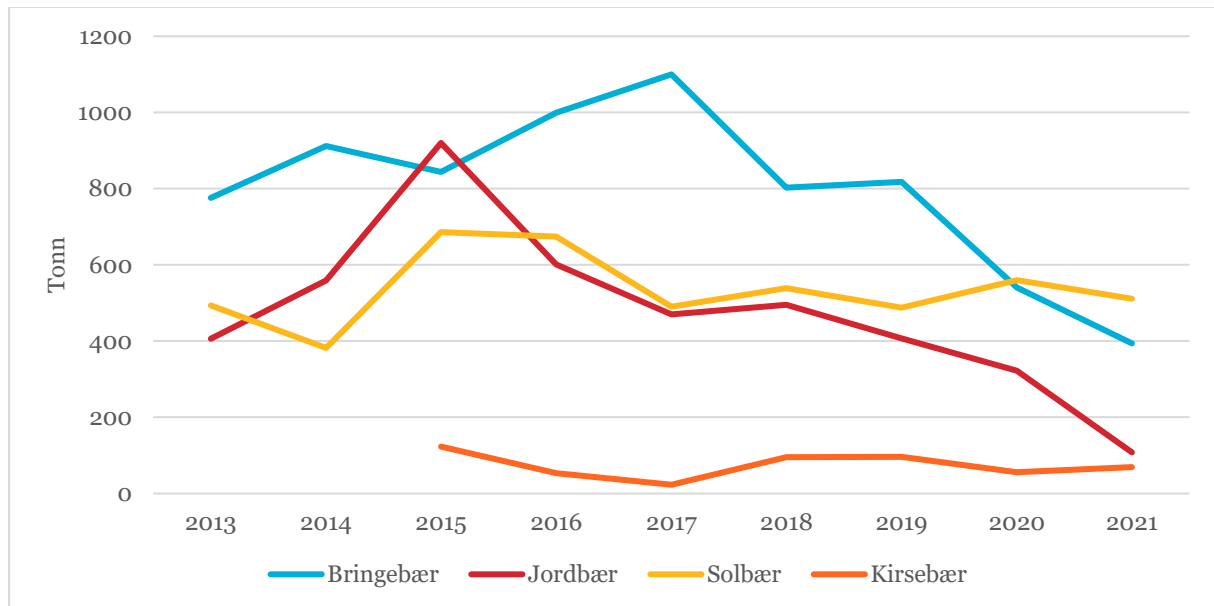
5.9.1 Produksjon av frukt og grønt til bearbeidingsindustrien

Bearbeidingsindustrien i Norge har kontrakter med produsenter av grønnsaker, bær og poteter. Grønnsaker blir brukt i frosne grønnsaksblandinger, ferdigretter og eddikkonservering, bær blir brukt til syltetøy, frosne bærblandinger og saft, mens poteter, produsert på kontrakt, blant annet brukes i pommes frites og potetchips. Råvarene som produseres på kontrakt er i stor grad spesialisert til industriformål, og med særlige krav til kvalitet og egenskaper. Råvarene kan derfor i liten grad bli erstattet eller erstatte tilsvarende råvarer til konsum. Epler av samme sorter som til konsum kan bli levert til pressing av saft, men det er også en egen industriproduksjon for epler. Epler blir også brukt i produksjon av konsentrat etter at de er presset. Omfanget av konsentratproduksjon er vesentlig redusert siden årtusenskiftet.

5.9.2 Rekordlav produksjon av bringebær og jordbær

I 2021 ble det levert 108 tonn jordbær til industri. Dette var det minste kvantumet noen gang, og 294 tonn lavere enn prognosen. Usikkerhet rundt tilgang på arbeidskraft fra utlandet grunnet covid-19 er hovedårsaken til det lave kvantumet. Mangel på arbeidskraft førte til at bærplanter aldri kom i jorda og at noe ble nedpløyd. Landbruksdirektoratet har fått meldinger om at noen produsenter har gitt seg og fremover er usikre. Norskandelen for jordbær til industri i 2021 var på 2 prosent mot 6 prosent i 2020. For norske produsenter av bringebær til industri ble 2021 et krevende år, noe grunnet frost i blomstringen, men hovedsakelig grunnet mangel på arbeidskraft. Det ble levert 216 tonn mindre bringebær enn prognosen, med en total leveranse på 394 tonn. Dette var en drastisk reduksjon fra 2019, og skilte seg klart fra den ellers positive trenden norsk produksjon av bringebær har vært inne i. Norskandelen i 2021 var 6 prosent for bringebær, dette var en reduksjon på 15 prosentpoeng sammenlignet med 2020. 2021 ble mer normalt for solbærproduksjon, og med et levert kvantum på 511 tonn holder mengden seg mer stabil enn for jordbær og bringebær. Grunnen til dette er nok at solbær blir høstet maskinelt, og at solbærproduksjonen dermed ikke er like sårbar for mangel på arbeidskraft. Norskandelen for solbær til industriproduksjon var 21 prosent i 2021. Det ble levert 59 tonn kirsebær i 2021, 26 tonn mindre enn prognosen. Også for kirsebær var den kalde våren et problem og det ble lite bær på trærne. Norskandelen for kirsebær til industri ble 12 prosent i 2021.

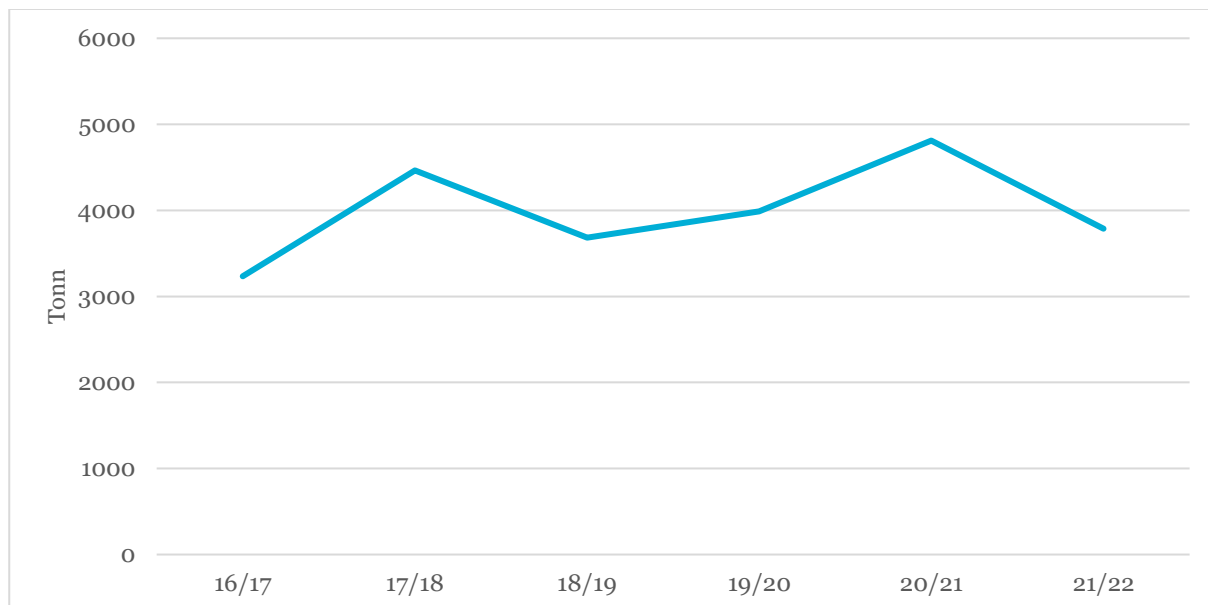

Figur 43: Utviklingen i leverte bær til industriproduksjon. Tonn.

Kilde: Landbruksdirektoratet

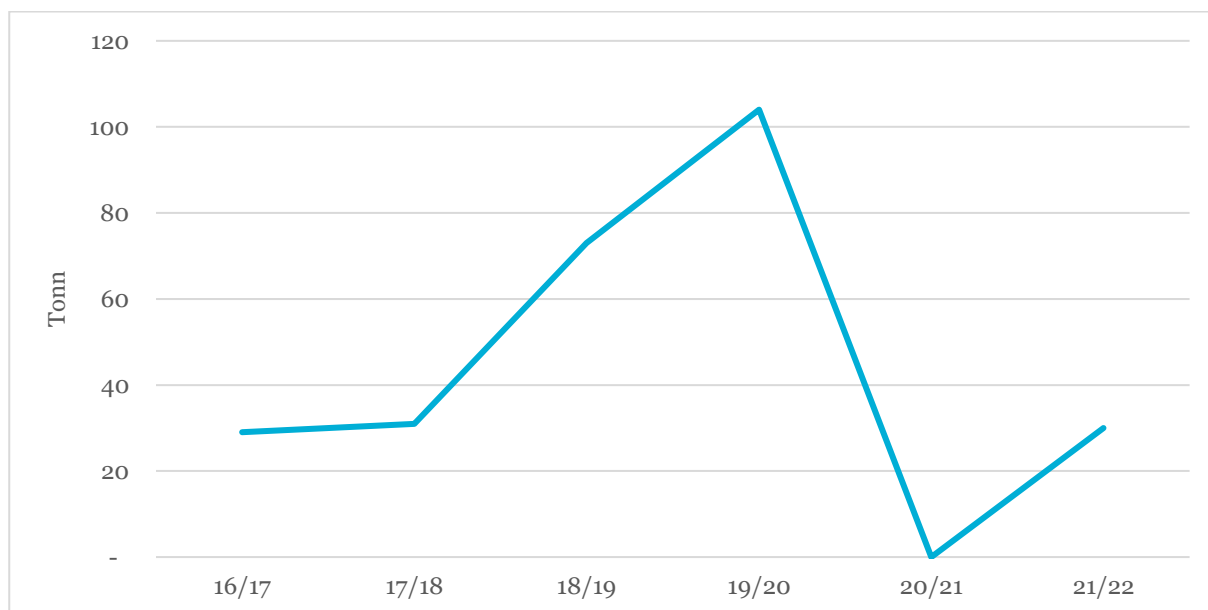
5.9.3 Lav produksjon av eplekonsentrat for videresalg i 2021 til tross for godt epleår

Det blir årlig produsert omkring 11 000 tonn epler i Norge og omtrent 4 000 tonn blir benyttet til press. I 2021 ble det produsert 30 tonn eplekonsentrat til videresalg. Grunnen til den lave konsentratproduksjonen er blant annet at eplene har holdt svært høy kvalitet i år. Mer enn normalt har derfor kunnet benyttes i konsummarkedet, fremfor å bli sendt til press. I tillegg er det stadig mer populært med sider og jusproduksjon, og eplene blir heller brukt i denne produksjonen fremfor konsentrering. Norsk eplekonsentrat utgjør vanligvis kun en minimal andel av industriens totale forbruk, men det er flere aktører som kun benytter norske epler i sine produkter. Som vi kan se av figur 38 ble den totale mengden med epler til press i 2021 å regne som normal, men noe redusert sammenlignet med 2020. Dette var en ventet nedgang, da det ikke ble produsert eplekonsentrat i 2020. Noe som førte til at det ikke kunne settes en minimumsmengde for bruk av norsk epleråstoff og avtaket blir derfor noe lavere enn om det settes minimumsmengde.

Figur 44: Utvikling i leverte epler til press. Tonn.

Kilde: Landbruksdirektoratet

Figur 45: Utvikling i leverte epler til eplekonsentratproduksjon. Tonn.

Kilde: Landbruksdirektoratet

5.9.4 Et godt år for produksjon av grønnsaker til industri

I 2021 ble det rapportert inn i overkant av 28 600 tonn leverte grønnsaker til konservering, dette var 4 prosent mer enn kontaktsmengdene. Det var en reduksjon i kontraktstørrelsene på 12 prosent sammenlignet med 2020, og det var særlig for agurk, gulrot og rødbeter at kontraktene ble redusert. For rødbeter skyldes nedgangen overlagering fra 2020. For agurk var det ikke var mulig for industrien å få

produsenter til å tegne kontrakter på de ønskede kvantaene grunnet mangel på arbeidskraft. Nedgangen for gulrot skyldes etablering av en ny aktør som ikke rapporterer mengder til Landbruksdirektoratet. Den nye aktøren har overtatt noe av kontraktsproduksjonen fra ett av de etablerte firmaene og den totale nedgangen i tegnede kontrakter skyldes nok dette. I tillegg var det ikke kontrakter på kepaløk eller rødlok i 2021. Det var ingen store kulturer som fikk avlingsvikt i 2021, med unntak av agurker.

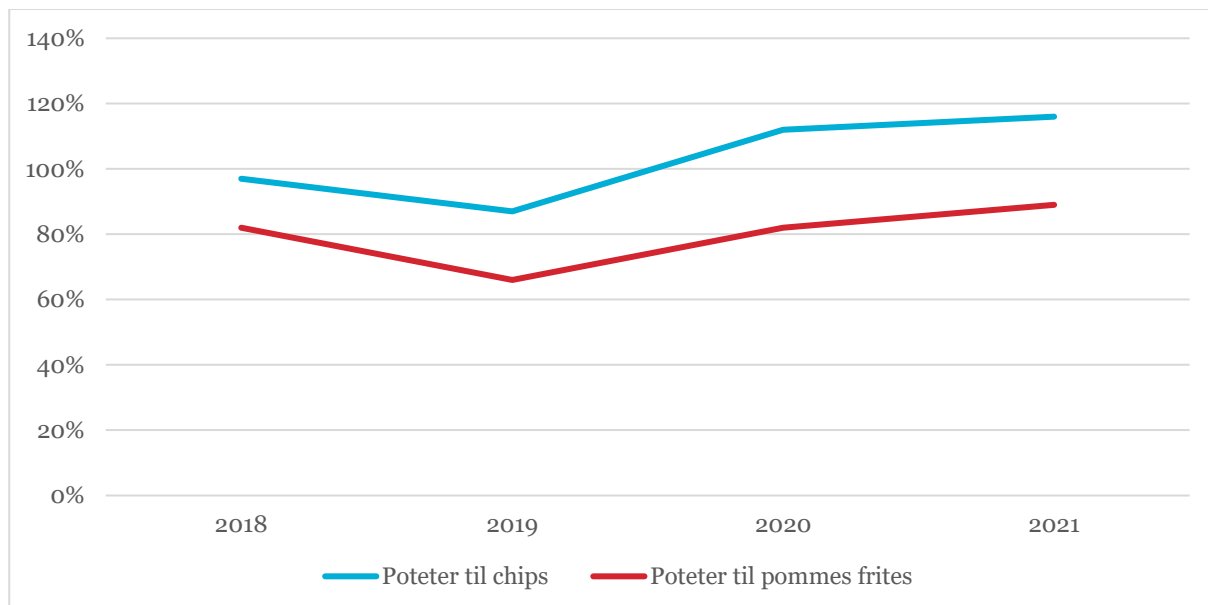
Tabell 17: Endring av kontraktstørrelser samt oppfylingsgrad for grønnsaker til industri. Tonn.

Kultur	Avtalt kvantum 2020	Oppfylings- grad 2020	Avtalt kvantum 2020	Oppfylings- grad 2020	Endring avtalt kvantum
Agurker	1 743	99 %	1 441	92 %	-17 %
Aspargesbønner	1 300	92 %	1 380	121 %	6 %
Blomkål	2 560	103 %	2 560	110 %	0 %
Erter	3 600	123 %	3 830	90 %	6 %
Gulrot gul skive	636	96 %	295	61 %	-54 %
Gulrot oransj skive	3 800	90 %	3 500	98 %	-8 %
Gulrot oransj stor	5 200	120 %	4 550	110 %	-13 %
Gulrot gul stor	0		55	-50 %	100 %
Hodekål	3 358	92 %	3 374	101 %	0,5 %
Kålrot	1 430	107 %	1 195	116 %	-16 %
Pastinakk	90	127 %	180	110 %	100 %
Purre	580	101 %	410	101 %	-29 %
Rosenkål	640	95 %	940	118 %	47 %
Rødbeter	2 322	110 %	1 843	102 %	-21 %
Rødkål	1 093	114 %	1 049	96 %	-4 %
Sellerirot	850	104 %	970	97 %	14 %
Kepaløk	1 960	115 %			-100 %
Rødløk	90	56 %			-100 %
Totalt	31 252	103 %	27 572	104 %	

Kilde Landbruksdirektoratet

5.9.5 Poteter til industri

Tallene for poteter til chips, pommes frites er basert på lagertellingen 1. november 2021. Produksjonen av poteter til chips gikk godt i 2021, og levert mengde sammenlignet med kontraktsmengde er 116 prosent, jf. figur 46. Oppfylingsgraden på kontrakter for poteter til pommes frites var 89 prosent, og produsentene har de siste tre årene hatt større problemer med leveringen sammenlignet med poteter til chips. Endring i tillatte plantevernmidler oppgis som årsak for økt råte for poteter til pommes frites.

Figur 46: Utvikling av oppfylingsgrad poteter til industri. Prosent.

Kilde: Landbruksdirektoratet

5.10 Blomster og planter

Produksjonen av blomster og planter i Norge foregår for det aller meste i veksthus. Kun en liten andel av blomsterproduksjonen foregår på friland. Det kan være sesongvariasjoner som følge av variasjoner i vekstsesongen på tross av veksthus teknologien. Varme og sollys ute kan gi forskjeller i produksjonen.

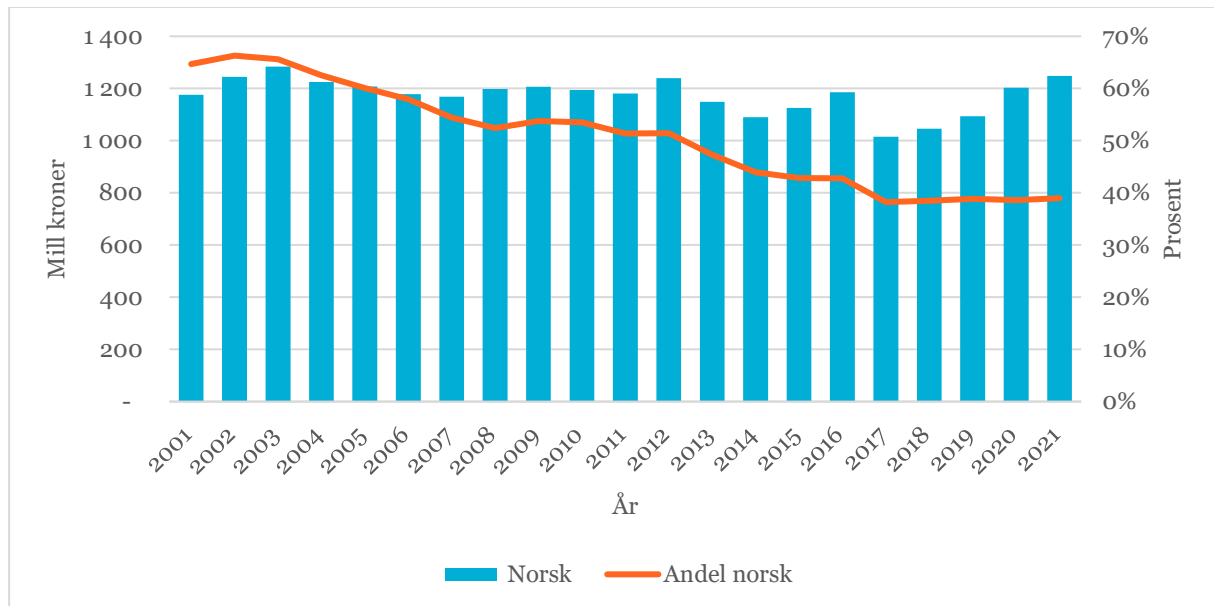
Som for andre grøntprodukter ble blomsternæringen rammet av arbeidskraftsutfordringene. Blomsternæringen var ikke omfattet av unntakene fra innreiserestriksjonene, som den matproduserende delen av grøntnæringen hadde, noe som gjorde at blomsterproduksjon ble særlig hardt rammet. Og som for andre veksthusprodusenter er det utfordrende med høye strømpriser.

5.10.1 Produksjonen av planter tilpasses til etterspørselen gjennom året

På grunn av varierende etterspørsel i markedet er det viktig med god produksjonsplanlegging. I forskjellige perioder i året blir det produsert ulike blomster, og som det er viktig å få avsetning for innenfor perioden. For eksempel er det avsetning av julestjerner kun i perioden frem mot jul, og når julehøytiden er i gang er det ikke lenger avsetning for det som måtte være igjen. Tilsvarende gjelder blant annet i påsken og til 17. mai.

Det er en variert produksjon i Norge. Eføy og pletter i luften er to av de grønne potteplantene det ble produsert mest av i 2020. Eføy alene utgjør mer enn 50 prosent av produksjonen av grønne potteplanter. Av blomstrende potteplanter er påskelilje, julestjerne og ildtopp blant de største produksjonene. Når sommersesongen nærmer seg og forbrukerne ønsker seg hageblomster, produserer norske gartnere blant annet stemorsblomster, margeritter, petunia og lobelia.

Produksjonen av blomster i gartnerier i Norge, målt i verdi, har hatt en reduksjon fra år 2001 og frem til i dag som vist i figur 47. Andelen norsk av total omsetning er 39 prosent, og denne har vært uendret de siste tre årene. Til sammenligning var andelen på 65 prosent i år 2001.

Figur 47: Norsk produksjon (blomster i gartnerier) målt i verdi og andel norsk av total omsetning. Mill. kroner og prosent.

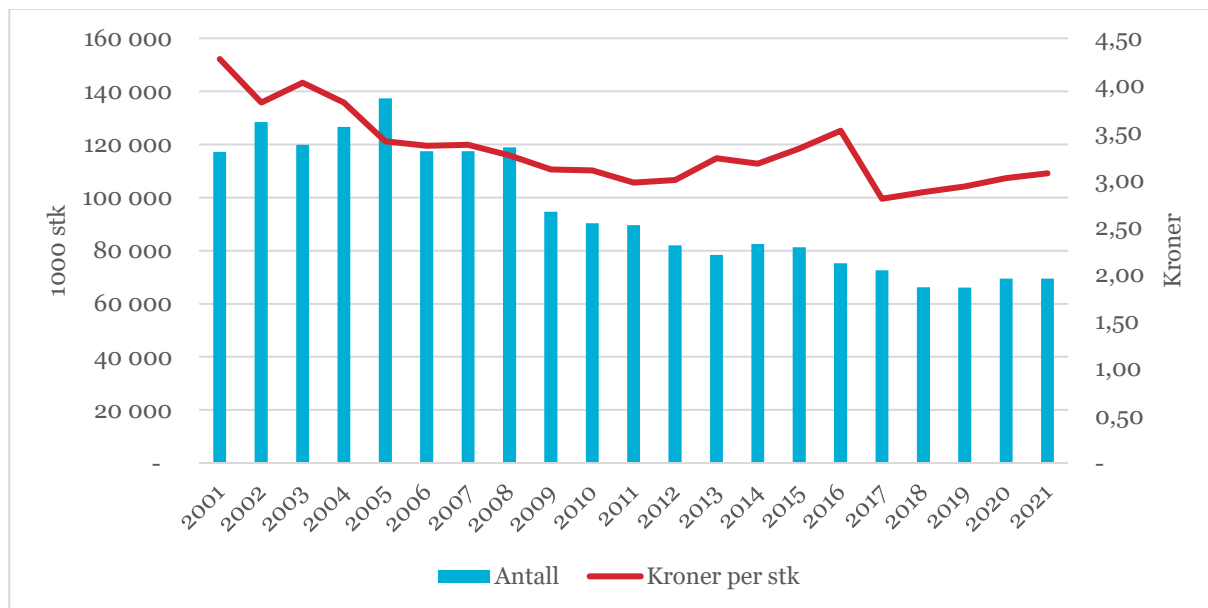
Kilde: Nibio, 2022; SSB, 2022

Foreløpige tall for 2020 og anslaget for 2021 viser en oppadgående trend med en økende norsk produksjon, målt i verdi, men foreløpig gjør ikke dette utslag på andel av totalomsetning.

5.10.2 Lavere produksjon og reduserte priser på snittblomster

Produksjonen av snittblomster har gått jevnt nedover fra 2005 og frem til i dag. Prisene per stykk er også på vei nedover som vist i figur 48. I perioden 2001–2021 var den høyeste prisen per stykk i 2001, og da var den oppe i kr 4,28. I 2019 var prisen per stykk på kr 2,93. For 2020 og 2021 er prisen per stykk på henholdsvis kr 3,02 og kr 3,07, men tallene er ikke endelige ennå.

Tulipaner utgjorde 96 prosent av den totale norske produksjonen av snittblomster i 2020, målt i antall blomster.

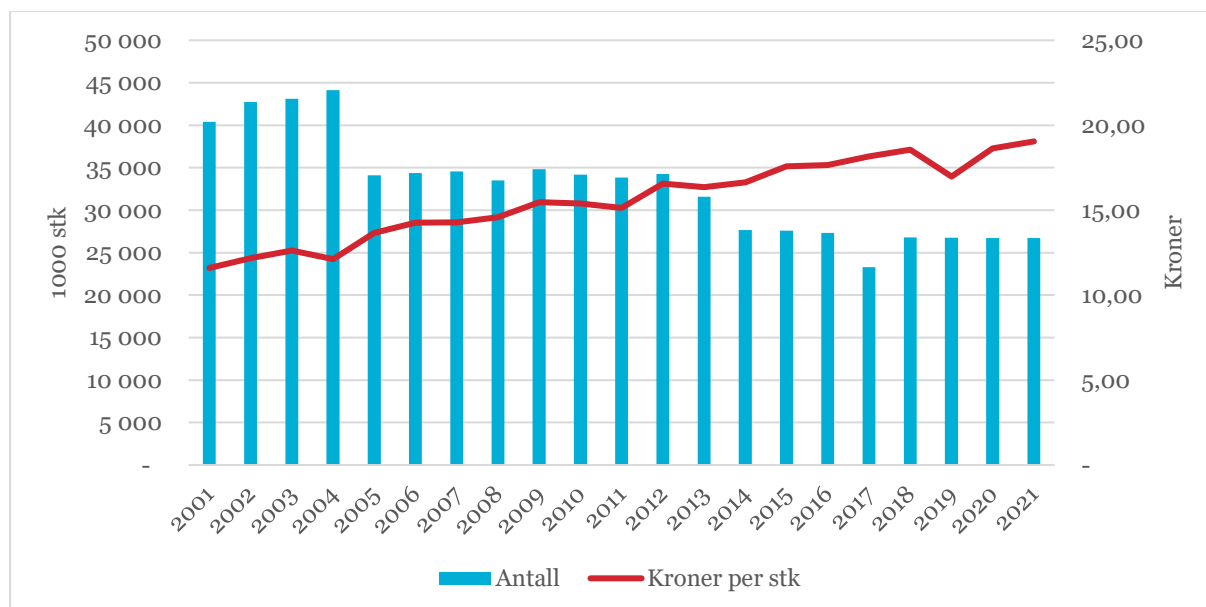
Figur 48: Norsk produksjon og pris på snittblomster. 1000 stykk og kroner.

Kilde: Nibio, 2022; SSB, 2022

5.10.3 Stabil produksjon og høyere verdi på blomstrende potteplanter

Fra år 2001 og frem til 2017 er produksjonen av blomstrende potteplanter nærmest halvert. I 2004 ble det produsert i overkant av 44 mill. blomstrende potteplanter her i landet, mens det i 2017 ble produsert om lag 23 mill. planter. Trenden peker svakt oppover igjen etter at endelige tall for 2018 og 2019 viser en økning i produksjon fra 2017. Foreløpige tall for 2020 og anslag for 2021 viser en stabil produksjon. Stykkprisen på plantene økte fra i underkant av kr 12 per stykk i 2001 til omtrent kr 17 per stykk i 2019, og for 2020 og 2021 er det antatt en pris på mellom kr 18 og 19 per stykk.

Påskeliljer og andre planter av slekten *Narcissus* utgjorde 14 prosent av den totale norske produksjonen i 2020, målt i antall planter.

Figur 49: Norsk produksjon og pris på blomstrende potteplanter. 1000 stykk og kroner.

Kilde: Nibio, 2022; SSB, 2022

5.10.4 Verdikvoter for import av blomster og planter fra EU

Norge har gitt kvoter i verdi for import av en rekke planter og blomster. Kvotene betegnes som førstemann-til-mølla kvoter og administreres av tollvesenet. Kvotene fordeles fortløpende til importører som fyller retningslinjene på importtidspunktet.

Tabell 18: Oversikt over kvoter, kvotestørrelser og varenummer i tolltariffen

Kvote	Kvotestørrelse	Varenummer	Kommentarer
Blomstrende potteplanter	20 mill. kroner	06.02.9043 06.02.9044	En del planter er unntatt
Grønne potteplanter	7 mill. kroner	06.02.9031	
Gress på rull	4 mill. kroner	06.02.9091	

Kilde: Tolldirektoratet, 2022

Tildeling av kvotene skjer hos tollvesenet og automatisk ved fortolling i tollvesenets systemer. Når kvotene er oppbrukt, må det igjen betales ordinær toll ved innførsel. I 2021 ble kvoten for blomstrende potteplanter fullt benyttet, mens kvoten for grønne potteplanter ble utnyttet med 27 prosent. Det ble ikke importert noe på kvoten for gress på rull.

6 Bearbeidede jordbruksvarer

Den norske RÅK-industrien er en vesentlig avtaker av norskproduserte jordbruksråvarer. I 2021 ble det utbetalt ca. 196 mill. kroner i prisnedskrivning (PNS) for salg av 93 311 tonn RÅK-varer. I denne produksjonen har det blitt forbrukt 23 048 tonn tilskuddsberettigede råvarer. Dette var relativt likt som i de to foregående årene.

En stadig økning i import av RÅK-varer medfører økt konkurranse for RÅK-industrien i Norge. I 2021 ble det importert 696 060 tonn RÅK-varer til en verdi av 17,2 mrd. kroner. Importmengden økte med 10 prosent og verdien med 5 prosent, sammenlignet med 2020. Importøkningen skyldes blant annet økt import av drikkevarer, øl og mineralvann, sukkervarer, kake og iskrem. En av få varegrupper hvor importen falt var smaksatt søt og syrnet melk.

Eksporten økte samtidig for de fleste RÅK-varer. Ser man bort fra mineralvann og øl, økte eksportmengden med 12 prosent og -verdien økte med 5 prosent fra 2020 til 2021. Økning skyldes blant annet økt eksport av brødvarer, sjokolademasse og sauser.

6.1 RÅK-ordningen skal jevne ut forskjeller i råvarepris

RÅK er en forkortelse for råvarepriskompensasjon. RÅK-ordningen skal utjevne konkurransevilkårene for produsenter av bearbeidede landbruksvarer og gi grunnlag for økt handel. Tollsats og prisnedskrivning kan benyttes for å utjevne prisforskjeller mellom Norge og utlandet på jordbruksvarer som inngår i produksjonen av RÅK-varer

Den økte konkurransen viser seg blant annet i en økning i import av RÅK-varer på over 30 prosent de siste ti årene, eller en økning på over 100 000 tonn i import utenom mineralvann og øl. Bildet er likevel sammensatt og ser ulikt ut for ulike varegrupper. Sjokolade og pizza er de to varegruppene som det utbetales mest PNS til. Importen av sjokolade har vært stabil og har variert mellom 17 000 og 22 000 tonn de siste ti årene, men importen av pizza har økt fra ca. 7 500 tonn til 13 500 tonn i samme periode. Mengden ferdigvarer av pizza og sjokolade som har mottatt PNS i denne perioden har vært stabil, noe som antyder at særlig konkurransen i pizzamarkedet har blitt større. Andre varegrupper hvor importen har økt betydelig, der ferdigvarene inneholder jordbruksråvarer som konkurrerer mot norskproduserte råvarer, er sukker- og brødvarer, hvor importen har økt med henholdsvis 36 og 20 prosent de siste ti årene.

Det er ikke nødvendigvis bare kostnadseffektivitet og produktivitet som påvirker importkonkurransen av RÅK-varer, men også samfunnstrender og innovasjon. Mange av RÅK-varene som importeres er høyt bearbeidede varer som er lette å tilberede eller klare til å spises. Dersom arbeidsgivere legger mer til rette for hjemmekontor og det blir færre som pendler, kan dette påvirke hvilke eller i hvor stor grad RÅK-varer blir importert. Det er også flere som satser på bruk av norske råvarer. En ny satsing fra 2021 med navn Partnerskap for matkorn og planteproteiner samler aktører fra dagligvarebransjen, næringsaktører og forskningsinstitusjoner. Ett av deres mål er å øke norskandelen i matmel til 90 prosent og hvis forbrukerne foretrekker produkter med norskbaserte jordbruksråvarer, kan dette påvirke importen av bakverk og deiger.

Utviklingen i import og eksport gjelder for et utvalg RÅK-varer. Utvalget består av de mest sentrale RÅK-varene for RÅK-industrien i Norge. Dette betyr at RÅK-varenumre for «non-food artikler», som for eksempel skinn, hår, dyrefôr og tobakk, er ekskludert fra utvalget. I tillegg ser vi bort fra de varenumrene i tolltariffen hvor det utelukkende klassifiseres RÅK-varer vi ikke produserer i Norge, som for eksempel kaffe, te og soyasaus. Varenumrene som er inkludert i utvalget fremkommer i tabell 24. Videre i kapitlet er «utvalget av RÅK-varer» betegnet som RÅK-varer.

6.2 Tilskudd til norsk produksjon av RÅK-varer

På bakgrunn av søknader om tilskudd har Landbruksdirektoratet oversikt over norsk produksjon og råvareforbruk for den delen av RÅK-industrien som søker om tilskudd. Dette innebærer at Landbruksdirektoratets oversikt ikke viser fullstendig norsk produksjon, men søkertallene gir et bilde av utviklingen i produksjonen. Mengden ferdigvarer det er søkt om prisnedskrivning (PNS) for, som presenteres i dette kapittelet, gjelder for ferdigvarer det har blitt utbetalt tilskudd til i 2021. Tallene er sammenstilt med utbetalinger i 2019 og 2020.

6.2.1 Stabil norsk produksjon av RÅK-varer

I 2021 ble det utbetalt ca. 196 mill. kroner i prisnedskrivning (PNS) for salg av 93 311 tonn RÅK-varer. Dette var relativt likt som i de to foregående årene, med en svak nedgang i utbetalingen som følge av mindre prisforskjell mellom norske og internasjonale råvarer som man utbetaler tilskudd for bruk av, i RÅK-ordningen. Mindre prisforskjell innebærer lavere tilskuddssatser. Tabell 19 viser utviklingen i utbetalt PNS og mengde ferdigvarer i perioden 2019-2021 for de ulike varegruppene, unntatt iskrem. Det er kun en liten del av iskremproduksjonen som mottar tilskudd, og derfor er ikke tallene representative for norsk iskremproduksjon.

Pizza og sjokolade er de største varegruppene i både mengde og verdi av utbetalt tilskudd. Salget av norskprodusert pizza gikk opp med 3 prosent fra 2020 til 2021, mens utbetalt tilskudd har gått ned med 3 prosent. Salget av norskprodusert sjokolade gikk opp med 10 prosent, mens utbetalt tilskudd har gått ned med 9 prosent.

Tabell 19: Utbetalt prisnedskrivning (PNS) til et utvalg mengde ferdigvarer i 2019-2021. Tonn og 1000 kroner.

Varegruppe	Mengde (1 000 kg)				Beløp (1 000 kr)			
	2019	2020	2021	Endring siste år	2019	2020	2021	Endring siste år
Sukkervarer	2 175	2 126	2 215	4 %	1 982	2 005	1 873	-7 %
Sjokolade	28 970	30 319	33 329	10 %	33 334	39 597	36 071	-9 %
Næringsm. av mel, stivelse eller meierivarer	9 382	8 011	8 244	3 %	17 368	15 543	15 456	-1 %
Pasta	3 596	3 678	3 161	-14 %	3 550	5 401	6 689	24 %
Brød, kaker og annet bakverk	15 227	14 624	15 376	5 %	18 246	17 521	18 013	3 %
Pizza	22 684	22 748	23 364	3 %	105 134	104 115	101 100	-3 %
Sauser og preparater for tillaging av sauser	5 500	3 658	3 390	-7 %	4 733	5 751	5 516	-4 %
Supper og buljonger	3 809	4 135	3 996	-3 %	8 868	9 973	11 362	14 %
Tilberedte næringsmidler for øvrig	0	89	237	165 %	0	163	329	103 %
Sum	91 344	89 389	93 311	4 %	193 215	200 069	196 409	-2 %

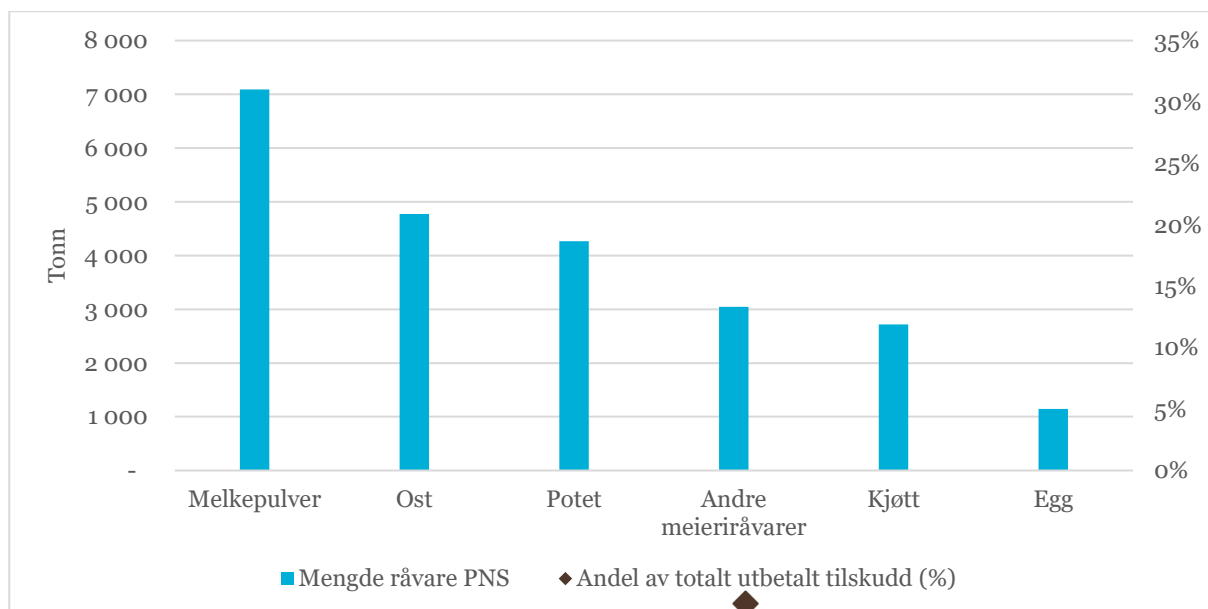
Kilde: Landbruksdirektoratet

6.2.2 Bruk av norske jordbruksråvarer i RÅK-varer

Den norske RÅK-industrien er en vesentlig avtaker av norskproduserte jordbruksvarer. Meieriråvarer er den største råvaregruppen i både mengde og beløp. I 2021 ble det utbetalt 115,3 mill. kroner i tilskudd til vel 14 915 tonn meieriråvarer. Av dette var 7 116 tonn melkepulver og 4 774 tonn ost. Dette gikk primært til produksjon av sjokolade og pizza. Mesteparten av kjøttet som mottar RÅK-tilskudd inngår i produksjon av

pizza, og deretter sauser. Poteter går i stor grad til produksjon av lomper og lefser. Egg benyttes primært til produksjon av kaker, annet bakverk og andre næringsmidler.

Figur 50 viser mengde norske tilskuddsberettigede råvarer som har inngått i produksjonen av ferdigvarer (unntatt iskrem) som det ble utbetalt tilskudd til i 2021. Videre viser figuren prosentandelen som hver råvaregruppe utgjør i totalt utbetalt tilskudd.

Figur 50: Norske tilskuddsberettigede råvarer brukt i produksjon av RÅK-varer det ble utbetalt tilskudd til i 2021, samt andel av totalt utbetalt tilskudd. Tonn og prosent.

Kilde: Landbruksdirektoratet

6.3 Økt import av RÅK-varer

I 2021 ble det importert 701 000 tonn RÅK-varer til en verdi av nesten 17,5 mrd. kroner. Mengden økte med 10 prosent og verdien økte med 6 prosent sammenlignet med 2020. Dersom vi trekker fra mineralvann og øl økte importmengden med 3 prosent og importverdien med 4 prosent.

Utover mineralvann og øl, skyldes importøkningen fra 2020 til 2021 blant annet økning i import av sukkervarer og sjokolade. Deler av denne importøkningen kan ses i sammenheng med at folk har vært hjemme og ikke reist på ferie under covid-19-pandemien, i tillegg til at dette er typiske grensehandelsvarer. Videre var det en økning i importen av iskrem og kake. Importen av andre næringsmidler, som blant annet består av kosttilskudd og næringsmidler til fremstilling av drikkevarer var også stor. Importen av fiskefôr har falt fordi flere av disse varene importeres på andre varenumre.

Tabell 20 og tabell 21 presenterer importstatistikk for et utvalg av RÅK-varer. Tabell 24 viser hvilke varenummer i tolltariffen importstatistikken har tatt med. Grensehandel er ikke inkludert i importstatistikken.

Tabell 20: Importert mengde av utvalgte RÅK-varer i perioden 2019-2021. Tonn.

Varegruppe	2019	2020	2021	Endring siste år
Smaksatt yoghurt	3 875	3 629	3 692	2 %
Smaksatt søt og syrnet melk	6 675	5 609	5 184	-8 %
Osteerstatninger	1 545	1 573	1 691	8 %
Barnemat og morsmelkerstatning	3 522	3 558	3 547	0 %
Sukkervarer	22 479	24 660	30 482	24 %
Sjokolade	17 678	18 366	19 791	8 %
Sjokolademasse	5 672	6 732	6 750	0 %
Iskrem	2 997	3 710	4 845	31 %
Deiger	13 497	13 433	14 229	6 %
Pasta og lignende	29 113	33 516	32 908	-2 %
Frokostblandinger, müsli og andre kornprodukter	13 656	14 093	14 340	2 %
Knekkebrød	11 011	11 791	11 308	-4 %
Kjeks	13 182	14 648	13 678	-7 %
Kake	9 434	9 212	10 643	16 %
Pizza	12 572	12 828	13 516	5 %
Brødvarer	57 408	56 679	55 213	-3 %
Øvrig bakverk	33 676	37 809	38 557	2 %
Syltetøy/pulp	2 723	2 751	2 953	7 %
Sauser	34 515	37 172	37 880	2 %
Supper	1 412	1 784	1 756	-2 %
Andre næringsmidler	37 855	40 759	44 491	9 %
Modifisert stivelse	4 869	4 545	4 886	7 %
Mineralvann	131 655	173 929	211 726	22 %
Øl	40 354	47 709	63 122	32 %
Andre RÅK-varer	51 975	54 924	53 802	-2 %
Total utvalg, RÅK-varer	563 353	635 421	700 989	10 %
Total utvalg, unntatt mineralvann og øl	391 344	413 783	426 141	3 %
Fiskefôr*	684	127	10	-100 %

Kilde: SSB, 2022

* Fiskefôr består av følgende varenummer i tolltariffen: 21.06.1001 og 21.06.9093. Fiskefôr er ikke inkludert i utvalget av RÅK-varer i rapporten.

Tabell 21: Importverdien av utvalgte RÅK-varer i perioden 2019-2021. 1000 kr.

Varegruppe	2019	2020	2021	Endring siste år
Smaksatt yoghurt	102 922	136 909	137 703	1 %
Smaksatt søt og syrnet melk	206 457	185 014	154 717	-16 %
Osteerstatninger	57 944	57 940	64 090	11 %
Barnemat og morsmelkerstatning	168 149	183 474	176 336	-4 %
Sukkervarer	1 301 806	1 502 461	1 693 492	13 %
Sjokolade	1 179 303	1 377 627	1 530 562	11 %
Sjokolademasse	173 983	238 442	224 630	-6 %
Iskrem	132 206	220 083	308 170	40 %
Deiger	302 285	316 229	324 483	3 %
Pasta og lignende	497 583	630 045	643 321	2 %
Frokostblandinger, müsli og andre kornprodukter	436 386	464 880	478 552	3 %
Knekkebrød	281 522	301 111	290 938	-3 %
Kjeks	380 486	468 153	443 201	-5 %
Kake	368 617	376 844	444 383	18 %
Pizza	401 016	454 120	450 597	-1 %
Brødvarer	1 008 926	1 096 340	1 048 212	-4 %
Øvrig bakverk	1 004 862	1 216 024	1 255 645	3 %
Syltetøy/pulp	82 114	89 104	97 289	9 %
Sauser	1 020 265	1 190 771	1 235 469	4 %
Supper	55 432	68 586	66 469	-3 %
Andre næringsmidler	1 547 444	1 836 835	1 934 094	5 %
Modifisert stivelse	42 516	45 273	49 987	10 %
Mineralvann	1 631 291	2 206 474	2 619 742	19 %
Øl	443 928	470 162	495 290	5 %
Andre RÅK-varer	1 057 418	1 313 780	1 297 815	-1 %
Sum utvalg, RÅK-varer	13 884 860	16 446 682	17 465 186	6 %
Sum utvalg, untatt mineralvann og øl	11 809 642	13 770 046	14 350 154	4 %
Fiskefôr*	10 224	3 577	2 964	-100 %

Kilde: SSB, 2022

* Fiskefôr består av følgende varenummer i tolltariffen: 21.06.1001 og 21.06.9093. Fiskefôr er ikke inkludert i utvalget av RÅK-varer i rapporten.

I det følgende ser vi nærmere på importkonkurransen som norskprodusert sjokolade, pizza og spise-is står ovenfor. Dette er varegrupper der det er betydelig norsk produksjon, og hvor produksjonen avtar store mengder norskproduserte jordbruksråvarer. I tillegg omtaler vi sukkervarer og bakervarer, siden slike varer utgjør en stor og økende andel av den totale importen. Importen av smaksatt yoghurt og smaksatt søt melk kommenteres i kapittel 2.4.2 og 2.4.3.

6.3.1 Økt import av sukkervarer

I 2021 ble det importert 30 482 tonn sukkervarer, en økning på 24 prosent fra 2020. 75 prosent av sukkervarene ble importert på varenummer 17.04.9099. Dette varenummeret omfatter smågodt, og her økte importen med om lag 5 393 tonn eller 31 prosent fra 2020 til 2021. Importøkningen kan ses i

sammenheng med at folk flest har vært i Norge under covid-19-pandemien, noe som har økt privat konsum av smågodt. I tillegg er dette typiske grensehandelsvarer.

6.3.2 Økende importandel i sjokolademarkedet

Importmengden og -verdien av sjokolade økte fra 2020 til 2021, med henholdsvis 8 og 11 prosent. Den største økningen finner vi for småsjokolader og sukkervarer med innhold av kakao, som f.eks. konfekt, med en økning på 15 prosent. Det var en liten nedgang i importen av sjokoladeplater uten fyll. Nesten halvparten av importen kom fra Sverige, Litauen og Tyskland.

Både norsk produksjon av sjokolade som mottok prisnedskrivning gjennom RÅK-ordningen og importen har økt fra 2020 til 2021. Produksjonen av norsk sjokolade økte derimot mer enn importen og vant dermed markedsandeler. Norskprodusert sjokolade utgjør over halvparten av det norske sjokolademarkedet. Melkepulver er en viktig innsatsfaktor i produksjon av sjokolade, og norsk sjokoladeproduksjon er derfor en stor avtaker av norsk melk.

Markedsandelen til norsk produksjon varierer mellom de ulike sjokoladeproduktene. I 2021 utgjorde norsk produksjon 34 prosent av segmentet sjokoladeplater med fyll, mens norsk produksjon utgjorde hele 83 prosent av segmentet sjokoladeplater uten fyll. Det største segmentet for sjokolade i Norge i 2021 bestod av diverse småsjokolader og sukkervarer med kakao, som konfekt, hvorav 36 prosent var produsert i Norge.

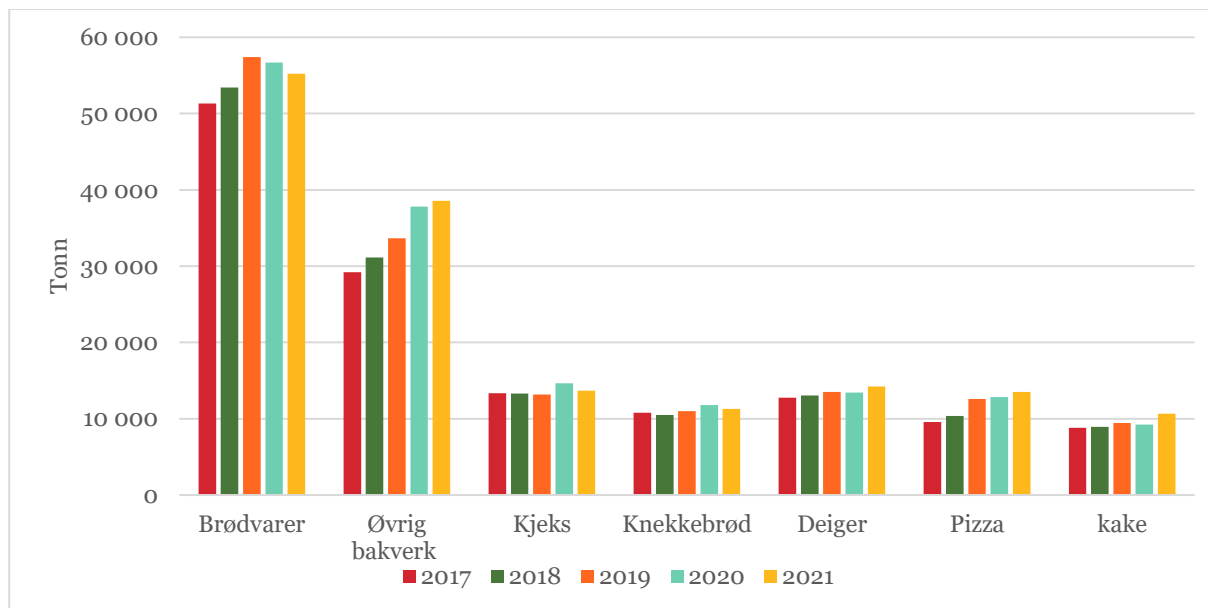
I 2021 ble det importert 6 750 tonn sjokolademasse til en verdi av 225 mill. kroner. Mengden var på samme nivå som i 2020, men verdien har gått ned med 6 prosent. 78 prosent av importen kom fra Sverige og Belgia.

Som for sukkervarer er sjokolade en varegruppe som er utsatt for grensehandel. På grunn av covid-19-pandemien har grensehandel vært svært begrenset, og dette kan ha bidratt til større produksjon og salg i Norge, samtidig som det kan ha bidratt til økt import.

6.3.3 Stabil import av bakervarer

Det importeres mest av brødvarer og av varer i kategorien øvrig bakverk. Øvrig bakeverk inkluderer blant annet vafler og vaffelkjeks, snacks fremstilt av deig (f.eks. tortilla chips og potetsnacks i diverse former), wienerbrød og flatbrød. Det var størst økning i importen for varenummer 19.05.9031 (kaker) med 16 prosent fra 2020, mens det var nedgang på varenummer 19.05.3100 (kjeks) med 7 prosent fra 2020. Varenumrene som er inkludert i betegnelsen øvrig bakverk fremgår av figur 23. Figuren gir en oversikt over importutviklingen de siste fem årene. Brødvarer inkluderer blant annet brød, halvsteke rundstykker og baguetter som inneholder store mengder mel, og dette er varer som også produseres i Norge.

I RÅK-ordningen utbetales det ikke prisnedskrivning til korn og kornprodukter i ferdigvarer. Vi har derfor ikke oversikt over total norsk produksjon av slike varer, men matkornforbruket som presenteres i kapittel 1.2.1 viser at totalforbruket av matkorn har økt noe i 2020 og 2021. Melet som brukes i produksjon av bakervarer i Norge er i hovedsak en blanding av norsk og importert korn. Norskandelen i melet varierer med de norske kornavlingene, jf. omtale i kapittel 1. Kaker, kjeks og øvrig bakverk er andre bakervarer som det importeres mye av. Slike varer inneholder ofte egg og meieriprodukter, som er i konkurranse med norske råvarer.

Figur 51: Utvikling i importmengde av bakvarer i perioden 2017–2021. Tonn.

Kilde: SSB, 2022

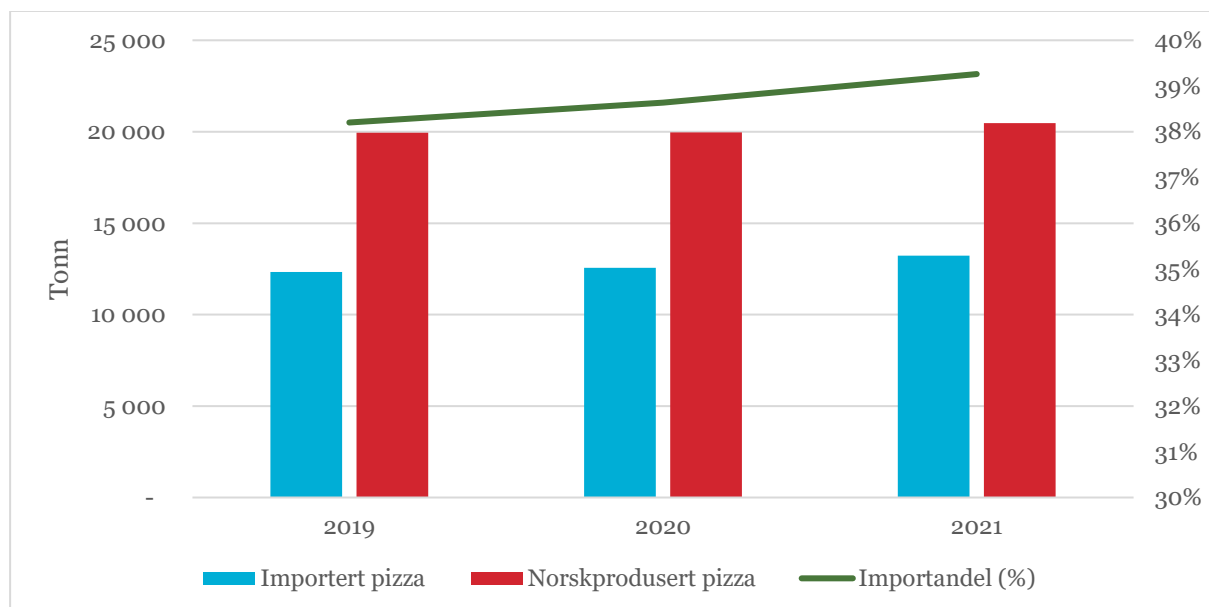
6.3.4 Stadig økende import av pizza

I 2021 importerte vi 13 516 tonn pizza til en verdi av 451 mill. kroner. Det er en økning på 5 prosent i mengde og 1 prosent nedgang i verdi sammenlignet med året 2020.

Det produseres både ustekt og forstekt pizza med kjøtt og vegetarpizza i Norge. Mengden pizza som mottok prisnedskrivning økte med 3 prosent fra 2020 til 2021, samtidig som totalmarkedet økte med 4 prosent i samme periode. Det produseres mest av forstekt pizza med kjøtt i Norge, og det er også størst import av denne type pizza. Importen økte med 10 prosent fra 2020 til 2021.

Salget av norskprodusert pizza økte også, men ikke like mye som importen, og norskprodusert pizza tapte dermed markedsandeler i 2021. Importkvantumet av vegetarpizza falt fra 2020 til 2021. Samtidig økte norsk produksjon av vegetarpizza, slik at markedsandelen til norskprodusert vegetarpizza økte. Norsk produksjon av pizza, som har mottatt prisnedskrivning gjennom RÅK-ordningen, har økt med 3 prosent fra 2020.

Figur 52 viser utviklingen i salg av norskprodusert og importert pizza i det norske markedet i perioden 2017 til 2021.

Figur 52: Utvikling i norsk produksjon og import av pizza solgt i Norge. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet; SSB, 2022

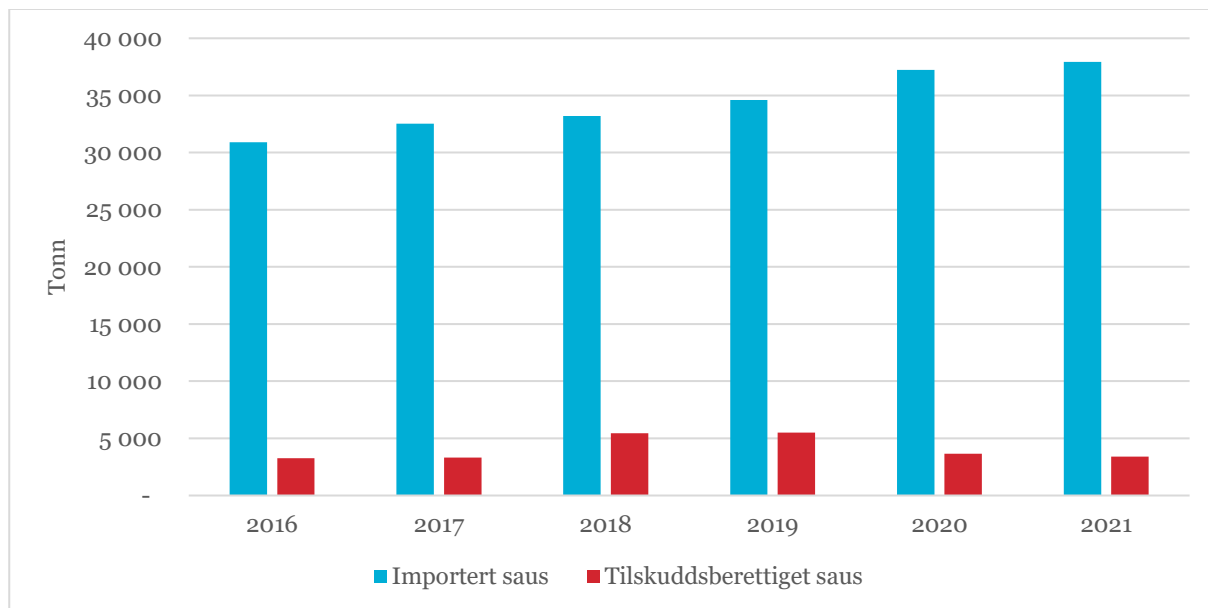
6.3.5 Økt import av saus

Det har vært en økning i importen av saus og preparater for tillaging av sauser over tid. Importen gjelder hele posisjon 21.03. med unntak av soyasaus. Medregnet i importen er tomatketchup og tomatsaus, sennep og sennepsmel, majones, remulade og mango chutney i tillegg til andre sauser.

Importen i 2021 økte med 2 prosent fra 2020 til 2021, og var på omtrent 37 880 tonn, og med verdi på vel 1 235 mill. kroner. Det var de to største importørene i 2021 som i hovedsak stod for økningen i importen fra 2020 til 2021. Disse to aktørene står for ca. 30 prosent av importen til det norske markedet. Det er over 200 firma som har importert saus til det norske markedet. Det var størst økning i importen for majones og remulade, i tillegg til økning for tomatsaus med innhold av kjøtt. Det er reduksjon i importen av mango chutney og tomatsaus uten innhold av kjøtt.

Produksjonen av majones, remulade og andre sauser som det utbetales prisnedskrivnings-tilskudd til, har imidlertid blitt redusert fra 5 500 tonn i 2018 og 2019 til 3 400 i år 2021.

Figur 53 viser utviklingen i samlet import av saus til det norske markedet i perioden 2016 til 2021. Norsk produksjon av saus, som har mottatt prisnedskrivning gjennom RÅK-ordningen, har gått ned til 3 350 tonn i 2021 fra 5 500 tonn i 2019.

Figur 53: Utvikling av samlet import av saus og mengde tilskuddsberettiget saus. Tonn.

Kilde: Landbruksdirektoratet; SSB, 2022

6.3.6 Økt salg av iskrem

Det har vært en økning i importen av iskrem over tid, men det er store variasjoner fra år til år. Spesielt gjelder dette import av is med innhold av kakao. I 2019 var det en våt og kald forsommer som bidro til relativt liten import. I 2020 var det igjen en kraftig økning i importen, noe som i stor grad kan tilskrives effekten av covid-19-pandemien og generelt høyere etterspørsel etter dagligvarer. Vi ser den samme effekten i 2021.

Det var to store importører som i hovedsak stod for økningen i importen fra 2020 til 2021. De fire største aktørene stod for ca. 74 prosent av importen av is til det norske markedet. Enhetsverdien av importen har økt de siste årene, og det var en spesielt stor økning fra 2019 til 2020. Noe av denne økningen skyldes svakere valutakurs, men i hovedsak er forklaringen at det importeres dyrere is. Den norske produksjonen av iskrem er generelt mer stabil fra år til år enn importen. Fra 2020 til 2021 falt produksjonen av fløte til iskrem som blir rapportert i prisutjevningsordningen for melk tilbake til samme nivå som i 2019.

6.4 Økt eksport av RÅK-varer

I 2021 ble det eksportert mer RÅK-varer enn året før. Totalt ble det eksportert 62 539 tonn RÅK-varer til en verdi av 3,4 mrd. kroner. Eksportert mengde av RÅK-varer økte med 16 prosent, samtidig som verdien steg med 8 prosent dersom man ser bort i fra mineralvann og øl.

Øl og mineralvann står for 40 prosent av eksporten, noe som er en økning på 17 prosent fra 2020. Utover mineralvann og øl har eksporten også økt for store varegrupper som sauser, andre næringsmidler, sukkervarer, sjokolademasse, brødvarer og øvrig bakverk. Eksporten av sjokolade og knekkebrød har gått ned med i henholdsvis 10 og 7 prosent.

Eksporten av fiskefôr falt fordi produktene blir eksporterte på andre varenumre. Eksportverdien har ikke falt like mye fordi 3 prosent av eksportmengden i 2020 utgjorde 90 prosent av eksportverdien.

Tabell 22 og tabell 23 presenterer eksportstatistikk for utvalget av RÅK-varer. I det følgende kommenteres eksportutviklingen for sjokolade og bakervarer.

Tabell 22: Eksportert mengde av utvalgte RÅK-varer 2019-2021. Tonn.

Varegruppe	2019	2020	2021	Endring siste år
Smaksatt yoghurt	0	0	0	-95 %
Smaksatt sør og syrnet melk	2	24	29	20 %
Osteerstatninger	1	0	1	>200 %
Barnemat og morsmelkerstatning	23	15	24	63 %
Sukkervarer	893	699	824	18 %
Sjokolade	5 732	4 711	4 262	-10 %
Sjokolademasse	769	852	1 149	35 %
Iskrem	273	407	526	29 %
Deiger	36	25	28	12 %
Pasta og lignende	49	54	70	30 %
Frokostblandinger, müsli og andre kornprodukter	148	127	142	12 %
Knekkebrød	2 809	2 541	2 360	-7 %
Kjeks	220	104	136	31 %
Kake	597	579	658	14 %
Pizza	3 009	3 169	3 329	5 %
Brødvarer	1 074	1 186	1 595	35 %
Øvrig bakverk	4 264	3 314	3 755	13 %
Syltetøy/pulp	110	29	37	28 %
Sauser	1 162	1 060	1 542	45 %
Supper	753	742	857	15 %
Andre næringsmidler	10 789	10 056	13 340	33 %
Modifisert stivelse	8	3	19	>200 %
Mineralvann	37 365	18 004	20 820	16 %
Øl	4 182	3 098	4 419	43 %
Andre RÅK-varer	2 381	2 491	2 618	5 %
Total utvalg, RÅK-varer	76 649	53 291	62 539	17 %
Total utvalg, unntatt mineralvann og øl	35 102	32 189	37 301	16 %
Fiskefôr*	2 747	2 605	77	-97 %

Kilde: SSB, 2022

* Fiskefôr består av følgende varenummer i tolltariffen: 21.06.1001 og 21.06.9093. Fiskefôr er ikke inkludert i utvalget av RÅK-varer i rapporten.

Tabell 23: Eksportverdien av utvalgte RÅK-varer 2019-2021. 1000 kr.

Varegruppe	2019	2020	2021	Endring siste år
Smaksatt yoghurt	11	20	2	-92 %
Smaksatt sør og syrnet melk	70	930	1 196	29 %
Osteerstatninger	67	11	18	62 %
Barnemat og morsmelkerstatning	3 065	2 116	2 248	6 %
Sukkervarer	55 566	38 954	41 120	6 %
Sjokolade	325 256	233 973	198 514	-15 %
Sjokolademasse	23 151	28 444	38 408	35 %
Iskrem	9 076	55 988	97 943	75 %
Deiger	1 049	751	991	32 %
Pasta og lignende	7 635	9 467	10 691	13 %
Frokostblandinger, müsli og andre kornprodukter	2 885	4 181	4 858	16 %
Knekkebrød	204 480	205 244	180 364	-12 %
Kjeks	7 727	4 984	6 215	25 %
Kake	23 625	23 070	24 032	4 %
Pizza	71 936	80 556	103 974	29 %
Brødvarer	17 399	21 202	28 575	35 %
Øvrig bakverk	130 022	115 785	127 827	10 %
Syltetøy/pulp	1 497	862	1 188	38 %
Sauser	63 524	60 889	94 280	55 %
Supper	52 864	51 767	50 160	-3 %
Andre næringsmidler	1 597 116	1 972 096	2 141 489	9 %
Modifisert stivelse	380	22	359	1498 %
Mineralvann	155 324	85 197	92 245	8 %
Øl	80 960	78 558	90 572	15 %
Andre RÅK-varer	73 874	84 747	92 479	9 %
Sum utvalg, RÅK-varer	2 908 558	3 159 812	3 429 751	9 %
Sum utvalg, untatt mineralvann og øl	2 672 275	2 996 057	3 246 934	8 %
Fiskefôr*	16 455	30 026	16 640	-45 %

Kilde: SSB, 2022

* Fiskefôr består av følgende varenummer i tolltariffen: 21.06.1001 og 21.06.9093. Fiskefôr er ikke inkludert i utvalget av RÅK-varer i rapporten.

6.4.1 Økende eksport av sukkervarer

I 2021 ble det eksportert 824 tonn sukkervarer, som er en økning på 18 prosent fra 2020. Eksporten i 2020 var lavere imidlertid lavere enn de tre foregående årene. Det var størst prosentvis økning i eksport på varenummer 17.04.9099 «sukkervarer uten innhold av kakao, ellers», varenummer 17.04.9091 «karameller» og 17.04.9092 «pastiller, sukkertøy og drops» Verdien på eksporten økte med 6 prosent. I 2021 var Sverige og Finland Norges største eksportmarkeder for sukkervarer med henholdsvis 65 og 15 prosent av total mengde eksport.

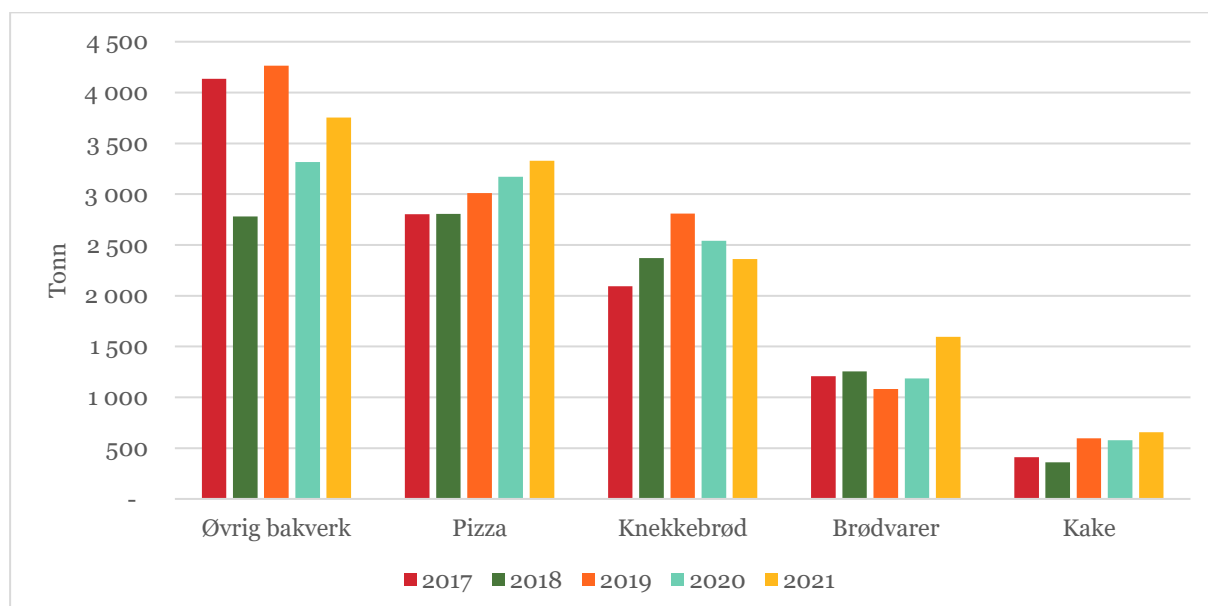
6.4.2 Nedgang i eksporten av sjokolade

Eksporten av sjokolade ble redusert med 10 prosent i 2021, sammenliknet med 2020. 94 prosent av sjokoladen ble eksportert til Sverige og Tyskland, men eksporten til disse landene gikk ned 20 prosent fra 2020 til 2021. Eksporten til Tyskland reduseres mest, med hele 36 prosent, mens eksporten til Sverige reduseres med 4 prosent fra 2020 til 2021.

6.4.3 Økende eksport av bakervarer

Eksporten av de fleste bakervarer, unntatt knekkebrød har økt fra 2020 til 2021. Til sammen har eksporten innenfor varegruppen økt 9 prosent fra 2020. Eksporten av bakervarer er omtrent samme nivå som i 2019, før covid-19-pandemien brøt ut. Eksporten av knekkebrød var på sitt høyeste i 2019, med en eksport på 2 809 tonn. Siden har eksporten gått nedover, og i 2021 det ble eksportert 2 360 tonn, ned med 7 prosent fra 2020. Det var fire foretak som sto for nær all eksport i 2021. 43 prosent av eksporten går til USA, 44 prosent går til Danmark, Frankrike, Italia og Sverige.

Figur 54 viser utviklingen i eksportmengden for disse varegruppene de fem siste årene.

Figur 54: Utvikling i eksportkvantum av øvrig bakverk, pizza, knekkebrød, brødvarer og kaker i perioden 2017–2020. Tonn

Kilde: SSB, 2022

Pizzaeksporten økte med 5 prosent fra 2020. Det ble eksportert 3 329 tonn pizza i 2021, 160 tonn mer enn i 2020. Verdien av eksporten økte samtidig med 29 prosent, og dette skyldes at det eksporteres mest pizza med kjøtt, som har en høyere enhetsverdi enn pizza uten kjøtt. 14 prosent av pizzaen som mottok prisnedskrivningstilskudd i 2021 ble eksportert.

Eksport innenfor kategorien øvrig bakverk har økt vesentlig sammenliknet med 2020. Økningen er i hovedsak på varenummer 19.05.9098, som øker med 23 prosent. Dette er et samlevarenummer som inneholder mange ulike typer ferdigvarer.

Eksporten av kaker har gått opp både i mengde og verdi fra 2020 til 2021. I 2021 var Sverige det største markedet for kaker fra Norge, etterfulgt av Italia og Frankrike.

6.4.4 Økende eksport av saus

I 2021 ble det eksportert vel 1 300 tonn saus, som er en økning på 45 prosent fra 2020. Eksporten i 2020 var imidlertid lavere enn de to foregående årene. Det var størst prosentvis økning i eksport på varenummer 21.03.9099 «andre sauser, ellers». Verdien på eksporten økte med 55 prosent fra 2020 til 2021.

I 2021 var Storbritannia Norges største eksportmarked for saus med 35 prosent av total mengde. Deretter følger Sverige, Danmark og Thailand, med henholdsvis 15, 8 og 8 prosent av total mengde eksport.

Det er tre aktører som står for 80 prosent av eksporten, hvorav den ene aktøren står for 50 prosent alene.

Tabell 24: Varenummer i tolltariffen som er inkludert i de ulike varegruppene for import- og eksportstatistikken av RÅK-varer

Varegruppe	Tollposisjon/tollvarenummer
Smaksatt yoghurt	04.03.1030/1091
Smaksatt søt og syrnet melk	04.03.9001/9002, 22.02.9920
Osteerstatninger	19.01.9091
Barnemat og morsmelkerstatning	19.01.1010/1090, 20.07.1001/1007–8, 21.04.2001
Sukkervarer	17.04 og 21.06.9045-48
Sjokolade	18.06.3100/3200/9010
Sjokolademasse over 2 kg	18.06.2090
Iskrem	Posisjon 21.05
Deiger	19.01.2092
Pasta og lignende	19.02.1100/1900/2091/2099/3001/3009/4000
Frokostblandinger, müsli og andre kornprodukter	19.04.1098/2010/2090
Knekkebrød	19.05.1000
Kjeks	19.05.3100
Kake	19.05.9031
Pizza	19.05.9010/9021/9022 og 19.01.2097
Brødvarer	19.05.9091
Øvrig bakverk	19.05.2000/3200/4000/9032/9033/9034/9092/9093/908
Syltetøy/pulp	20.07.9110-9909
Sauser	21.03 utenom 21.03.1000
Supper	21.04 utenom 21.04.2001
Andre næringsmidler	21.06 utenom 21.06.1001, 9031, 9045–9048, 9093
Modifisert stivelse	35.05 utenom 35.05.2000
Mineralvann	22.02, utenom 22.02.9920
Øl	Posisjon 22.03
	04.03.1020, 07.10.4090, 15.17.9091, 15.17.9097, 18.06.1000, 18.06.2011, 18.06.9021, 18.06.9022, 18.06.9091, 18.06.9092, 18.06.9099, 19.01.2010, 19.01.2091, 19.01.2098, 19.01.9010, 19.01.9098, 19.03.0000, 19.04.1010, 19.04.1091, 19.04.3000, 19.04.9020, 19.04.9090, 20.02.9010, 20.02.9090, 20.04.1010, 20.04.1020, 20.04.9020, 20.05.2010, 20.05.2020, 20.08.1110, 20.08.1191, 20.08.9903, 21.02.1010, 21.02.1020, 21.02.1090, 21.02.2020, 21.02.3000, 22.09.0000, 35.01.1000, 35.01.9010, 35.01.9020
Andre RÅK-varer	35.01.9020
Fiskefôr	21.06.1001/9093

7 Skog

Forvaltning av skog er en viktig del av det grønne skiftet. FNs klimapanel signaliserer at skogproduksjon må økes vesentlig for å nå klimamålene. Utfasing av fossilt karbonholdig råstoff vil kreve økte tilførsler av fornybart karbonholdig råstoff som tre. Det er forventninger om økt etterspørsel av tømmer framover.

På energiområdet er rundt 80 prosent av verdensbehovet dekket av fossilt råstoff, ca. 9 prosent dekkes av fornybart karbonholdig råstoff, hovedsakelig trevirke, ca. 9 prosent dekkes av vann- og vindkraft og ca. 2 prosent av atomkraft. Utfasing av fossilt råstoff til energi må i stor grad erstattes av andre energikilder enn trevirke, men karbonholdig fornybart råstoff, som trevirke, er den eneste energikilden som har tilnærmet de samme egenskaper som fossilt råstoff. Siden utfasing av fossil energi vil kreve enorme økninger i fornybare energikilder, må vi forvente at noe også må dekkes ved økt bruk av trevirke.

På materialområdet, der trevirke har sitt største bruksområde, har vi ikke kunnskap om hvor stor del av vårt materialbehov som dekkes av fossilt råstoff. Her kan en i prinsippet hevde at materialer kan gjenvinnes, men vi ser at fossilbasert materiale, som plast, hoper seg opp både i havet og på land og skaper problemer. Nedbryting av fossilbasert materiale fører til økt CO₂-konsentrasjon i atmosfæren, økt temperatur og klimaendringer. Ved brenning av fossilbasert materiale skjer utslippet av CO₂ til atmosfæren raskt.

Det grønne skiftet gir derfor klare signaler om at behovet for trevirke vil øke og at skogen må forvaltes slik at det økende behovet for trevirke kan dekkes innenfor bærekraftige rammer. Skogbruk er en langsiktig produksjon som planlegges i et hundreårs perspektiv. I et så langsiktig produksjonsperspektiv, der rundt 0,5 prosent av skogarealet høstes hvert år, er det viktig at skogbehandlingen i dag innrettes mot en økt produksjon. Da er foryngelse og ungskogpleie avgjørende fordi det er disse tiltakene som legger grunnlaget for hvilken produksjon en kan få på arealet.

Norsk skognæring er en viktig verdiskaper i landbruket. I 2021 ble det avvirket totalt 11,57 mill. kubikkmeter til en bruttov verdi av 5,04 mrd. kroner. Avvirkningsvolumet var 1,21 mill. kubikkmeter høyere enn 2020 og 0,4 mill. kubikkmeter høyere enn forrige toppår i 2019.

I 2021 eksporterte skogbruket 1,81 mill. kubikkmeter sagtømmer og 1,83 mill. kubikkmeter massevirke av gran og furu, hovedsakelig til Sverige og Tyskland. Skogbruket og skogindustrien eksporterte tømmer og trebaserte varer til en samlet verdi av litt over 16 mrd. kroner mot 14 mrd. kroner i 2020. I tillegg kommer videreførdede trebaserte varer for det norske markedet.

Klimakur 2030 viser at skog årlig står for et nettoopptak av CO₂ på 25-30 mill. tonn som tilsvarer om lag halvparten av utslippene fra andre sektorer i Norge.

Det er et stort potensial både i å øke foredlingen av tømmer i Norge og en stor klimaeffekt i å øke skogproduksjonen.

7.1 Skogressursen i Norge

Skogen er viktig for klimaet, biologisk mangfold, landskapet, friluftslivet og kulturverdier. Skogens evne til å ta opp karbon har en sentral rolle i klimapolitikken, noe Klimakur 2030 og Klimaplan 2021-2030 viser. I tillegg får skogens funksjon som vern mot ras og flom større betydning for samfunnet framover. Mange av disse hensynene begrenser skogbrukets muligheter til å produsere det fornybare karbonholdige råstoffet tømmer, men det ligger også muligheter ved at skogen og skogbrukets oppgaver utvides.

Skogressursen i Norge har aldri vært større enn i dag målt i stående volum. Dette betyr at karbonlageret i biomassen er rekordhøgt. Klimakur 2030 slår fast at skogens netto årlige karbonopptak er 25-30 millioner tonn CO₂. Dette tilsvarer om lag halvparten av de norske klimagassutslippene. Opptaket er direkte påvirket av hvordan skogarealene forvaltes og hvordan biomassen på disse arealene endrer seg i et nasjonalt

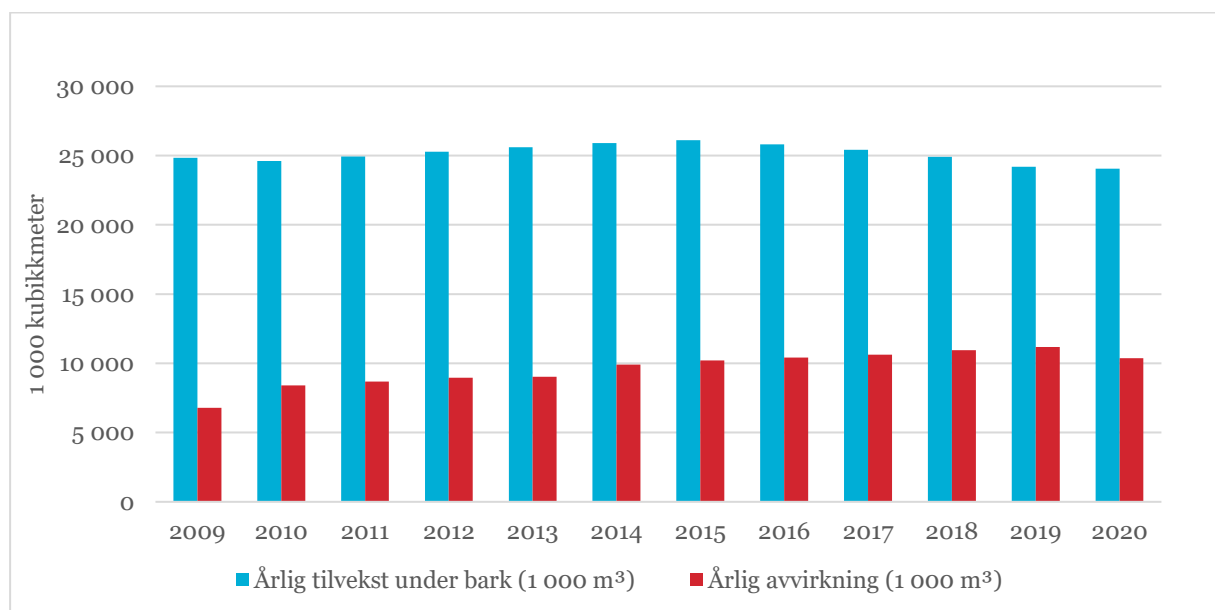
perspektiv. Både endringer i skogarealet i form av påskoging og avskoging og forvaltningen av de eksisterende skogarealene har stor betydning for karbonlageret.

7.1.1 Tilvekst og stående volum

I perioden 2016-2020 var den gjennomsnittlige årlige tilveksten på om lag 24,9 mill. kubikkmeter i norske skoger. Dette er å betrakte som et bruttovolum der topp, avfall, bark, ikke nyttbare arealer m.m. inngår. Gjennomsnittlig avvirkning for salg til industri var 10,7 mill. kubikkmeter per år (figur 55).

Siden 1950-tallet og helt fram til i dag har avvirkningen vært betydelig lavere enn den årlige tilveksten. I 2020 ble 43 prosent av den totale tilveksten i norsk skog avvirket for salg til industri. Tilveksten har vært stor på grunn av høy aktivitet med planting etter hogst, og planting på nye arealer i kyststrøkene i årene etter andre verdenskrig og frem til om lag 1990. Dette bidro til mye ungskog med stor vekst. De senere årene er tilveksten redusert noe, fra om lag 26 mill. kubikkmeter i 2015 til om lag 24 mill. kubikkmeter i 2020. Nedgangen kan knyttes til redusert skogkulturaktivitet i årene etter 1990 og økende andel gammel skog som bidrar mindre til tilveksten. Dessuten har vi en avskoging ved at skogarealer tas i bruk til andre formål enn skogbruk. Det er ofte de beste skogarealene som tas til utbyggingsformål.

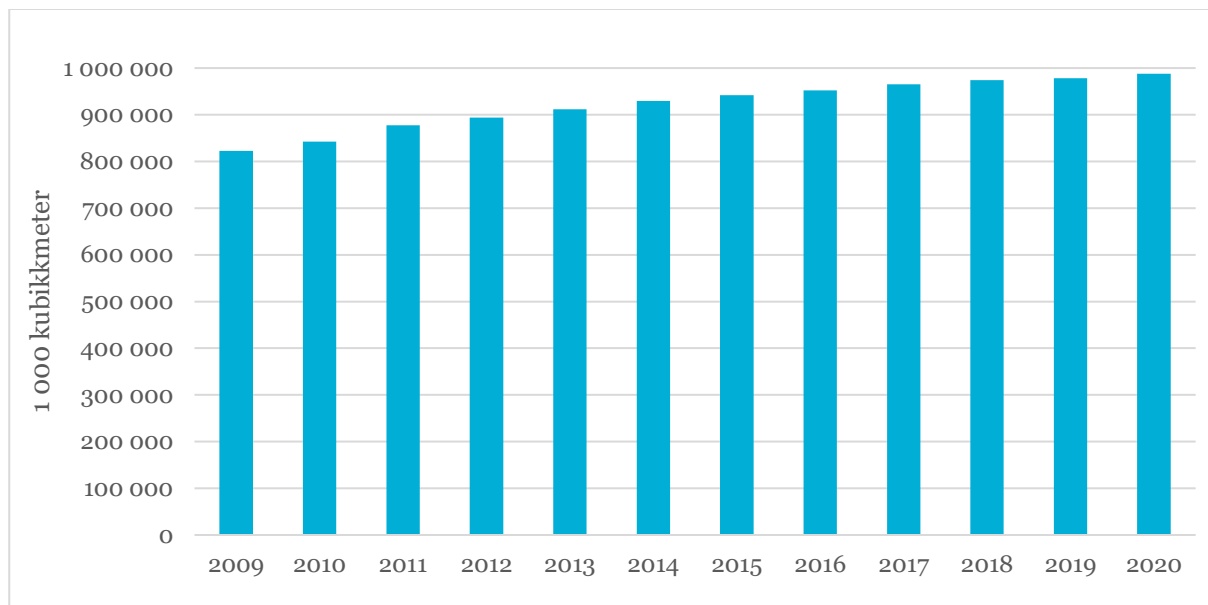
En redusert tilvekst, men som fortsatt er betydelig over avvirkningen, betyr at karbonlageret i skog fortsatt øker, men med noe redusert hastighet sammenlignet med for noen år siden.

Figur 55: Årlig tilvekst og avvirkning, Norge 2009-2020. 1 000 kubikkmeter.

Kilde: SSB Landsskogtakseringen, 2022 og Landbruksdirektoratet

Når avvirkningen er lavere enn tilveksten øker det stående volumet i skogen. Stående volum under bark var i 2020 på 987,4 mill. kubikkmeter (figur 56). Stående volum er mer enn tredoblet de siste 100 årene og stående volum i dag er resultat av et CO₂-opptak på om lag 1,7 mrd. tonn og er fortsatt økende.

Figur 56: Utvikling av stående volum under bark i Norge for perioden 2009-2020. 1 000 kubikkmeter.

Kilde: SSB Landsskogtakseringen, 2022

Den nyttbare tilveksten gir mulighet for å kunne øke avvirkningen fra dagens nivå på ca. 11 mill. kubikkmeter opp mot 15–17 mill. kubikkmeter per år, som er et antydning mulig avvirkningsnivå. Mulighetene for økt avvirkning er særlig på lauv og delvis på furu. For gran er mulighetene for å øke avvirkningen mindre, særlig gjelder dette Østlandet.

7.1.2 Videre oppbygging av skogressursen

Oppbygging av skogressursene krever investeringer. Dette gjelder investeringer i skogkultur, infrastruktur og i kunnskapsgrunnlaget om ressursen og miljøhensynene.

Skogkulturarbeidet er grunnleggende i oppbyggingen av skogressursen. Dette er investeringer som blant annet omfatter markberedning, planting og ungskogpleie. I 2021 var de samlede investeringen knyttet til skogkultur på 427,7 mill. kroner. Noe av investeringsarbeidene utføres av skogeieren selv, men en betydelig del av tiltakene settes bort til aktørene i skogbrukets tjenestemarked.

Skogkulturinvesteringene danner grunnlaget for tømmer volum i framtida og bidrar til å øke både opptaket og lageret av karbon i skogen. Det er avgjørende at det etableres ny foryngelse etter hogst med tilstrekkelig tetthet og riktig treslag, slik at arealets produksjonsevne utnyttes. Klimaendringene gir mer ekstremvær. Dette kan blant annet gi lengre perioder med tørke noe som gjør det mer aktuelt å velge furu på de tørkesvake delene av foryngelsesarealet. Ungskogpleie er også et tiltak som gir betydelig økt karbonopptak, både ved økt tilvekst på de nyttbare trærne og ved kortere produksjonstid til bestandet kan avvirkes.

Da vi bare avvirker rundt 0,5 prosent av det produktive skogarealet hvert år, tar det tid å øke karbonopptaket i skogen. Selv om økningen i karbonopptak av det gjennomførte tiltaket starter etter at tiltaket er gjennomført, tar det tid å oppnå full klimaeffekt fordi produksjonstiden i skogbruket er lang. Derfor må skogkulturinvesteringene økes nå hvis vi skal greie å øke karbonopptaket i skogen framover.

En videre oppbygging av skogressursen avhenger også av å tilgjengeliggjøre hogstmoden skog for avvirkning og deretter ny forynging. Investeringer i infrastruktur som skogsveier og tømmerkaier – gjør skogen tilgjengelig og bidrar til lønnsomhet for skogeier og i primærskogbruket. I tillegg er det med på å

sikre effektiv transport, stabil og jevn tilgang på råstoff til industrien. I 2021 utgjorde disse investeringene 423 mill. kroner. Av dette ble det investert 345 mill. kroner i nybygging, ombygging og vedlikehold av skogsveier. Det ble innvilget tilskudd til bygging av 3 tømmerkaier i 2021 med en samlet kostnad på 78 mill. kroner.

Skogbruksplan med miljøregistreringer (MIS) gir skogeieren kunnskap om skogressursen og miljøverdiene i skogen. Dette bidrar til bærekraftig ressursutnyttelse og sikrer at miljøhensyn blir ivaretatt. I 2021 utgjorde investeringene i skogbruksplanlegging 28,3 mill. kroner. Dette er investeringer som danner grunnlaget for næringas sertifisering og adgangen til å selge tømmer. Det legger dermed grunnlaget for ny forynging og en økt skogressurs i framtida. Skogbruksplandekningen er absolutt best i skogstrøkene. I deler av kyststrøkene er plandekningen lav.

De samlede investeringene i skogbruket er i 2021 om lag 880 mill. kroner, der skogkultur, infrastruktur og skogbruksplanlegging utgjør hoveddelen.

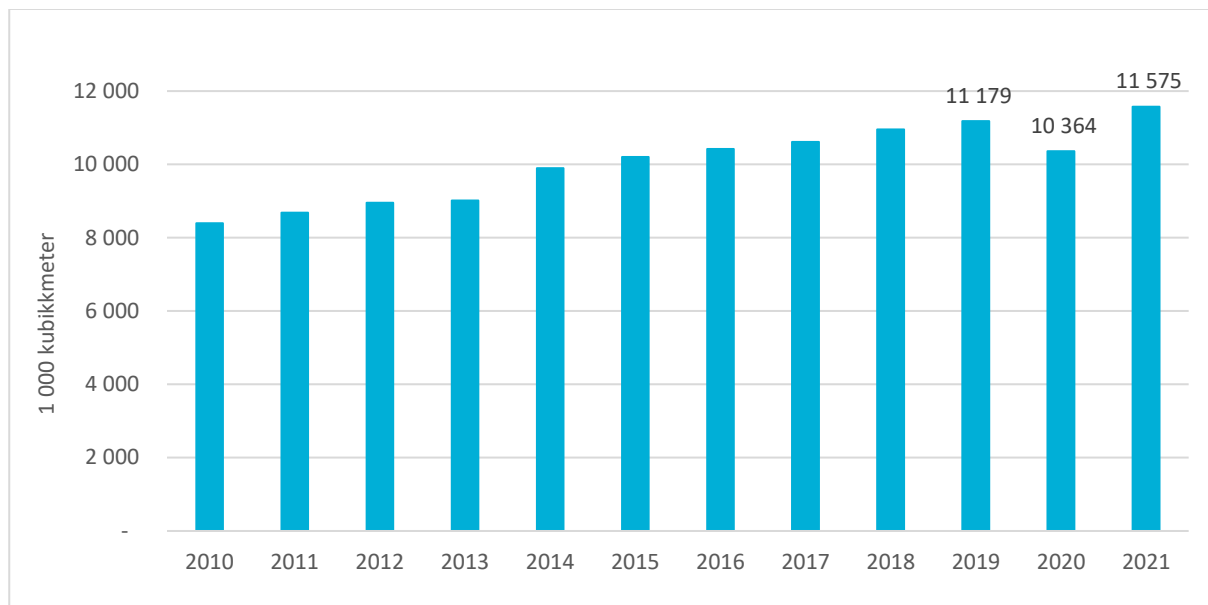
7.2 Marked, produkter og verdiskaping i norsk skognæring

Tømmer og treprodukter er handelsvarer uten tollbeskyttelse. Norsk skog- og trenæring påvirkes derfor av et internasjonalt marked hvor det norske kostnadsnivået skaper utfordringer. Tømmerprisene i våre naboland er ofte høyere enn i Norge, noe som gjør import av tømmer mindre aktuelt, og norsk skog- og trenæring er derfor sterkt avhengig av tilgang på tømmer fra Norge.

Den store økningen i etterspørselen etter trelast internasjonalt i 2021 har medført høyere etterspørsel etter sagtømmer og økte priser i Norge. Den jevnt stigende trenden etter finanskrisen i 2008 med økende tømmerpriser videreføres i 2021. Etterspørsel etter massevirke økte i 2021 og avsetningsproblemene fra 2020 er nå eliminert. I 2021 ble avvirkingen 11,57 mill. kubikkmeter og økte med 1,21 mill. kubikkmeter fra 2020 og 0,4 mill. kubikkmeter fra toppåret 2019.

7.2.1 Avvirking og priser

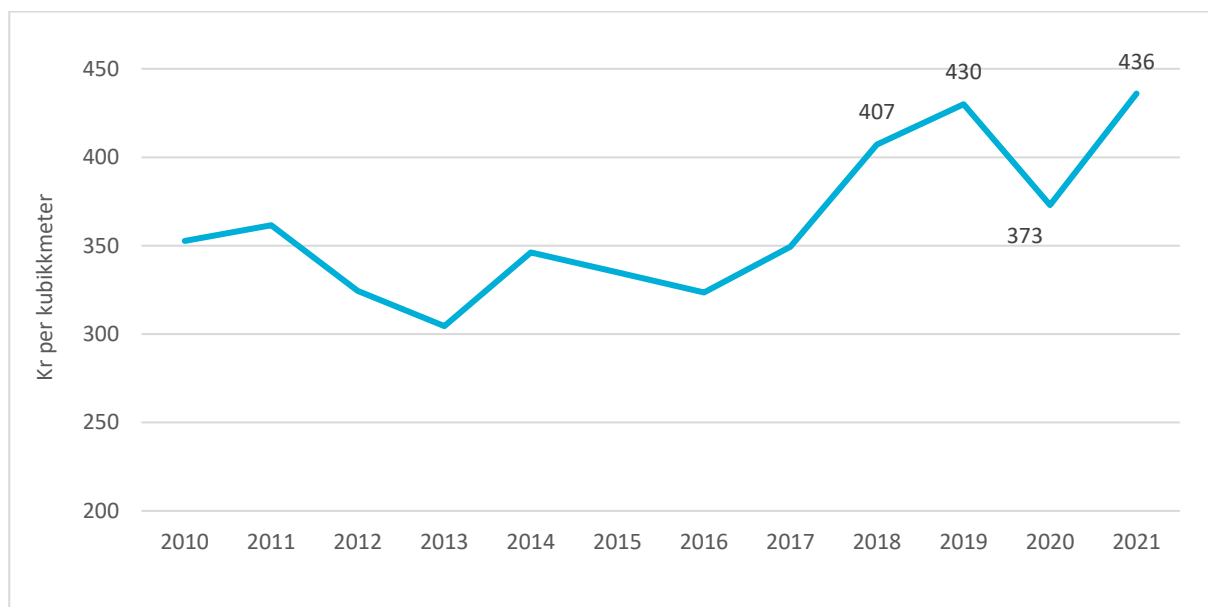
Avvirkingen i 2021 var rekordhøy. Sett i forhold til siste ti-årsperiode, der avvirkningsvolumet har økt, videreføres denne trenden i 2021. Økningen i avvirking forklares i hovedsak med økt etterspørsel etter sagtømmer og at avsetningsproblemene for massevirke er eliminert. Det er en fallende trend i etterspørselen etter trykkipapir, og i tillegg medførte covid-19-pandemien et ytterligere fall på 20 prosent i 2020. Dette har ført til nedleggelse av produksjonskapasitet i våre naboland, som har bedret markedsf forholdene for de norske bedriftene og økt deres behov for massevirke.

Figur 57: Avvirking. 1 000 kubikkmeter.

Kilde: Landbruksdirektoratet

Gjennomsnittlig tømmerpris til skogeier var i 2021 på kr 436 per kubikkmeter mot kr 373 i 2020. Etter fallet i tømmerpris i 2020 med 13 prosent har tømmerprisen fått en økning i 2021. Trelastprisene har hatt en stor økning i 2021 og selv om denne økningen ikke har gitt full uttelling på sagtømmerprisene, har disse også hatt en betydelig økning i løpet av 2021. Prisnivået på massevirke har vært tilnærmet stabilt i 2021.

Figur 58: Utvikling i gjennomsnittlig tømmerpris. Kroner per kubikkmeter

Kilde: Landbruksdirektoratet

7.2.2 Verdiskapning i skogbruket

Av avvirkingen på 11,57 mill. kubikkmeter utgjør gran 73,0 prosent i 2021 mot 70,2 i 2020, furu 24,4 prosent mot 26,8 i 2020 og lauv bare 2,6 prosent mot 3,0 i 2020.

Sagtømmerandelen i 2021 har økt betydelig der hele 58,7 prosent av den norske avvirkingen er sagtømmer, mot 52,8 prosent i 2020. 73 prosent av dette selges til norsk sagbruksindustri. Resten av sagtømmeret eksporteres. Sagtømmer utgjør hoveddelen av skogbrukets inntektsgrunnlag. Om lag halvparten av sagtømmeret blir til trelast og den andre halvparten blir restprodukter som cellulose- og sagflis. 60-70 prosent av den trelasten som produseres i Norge selges til forbrukere i Norge, eksportandelen går hovedsakelig til Europa. Massevirke utgjør den resterende delen av den norske avvirkingen. Massevirke, sammen med celluloseflis fra sagbruksindustrien, utgjør råstoffet til treforedlingsindustrien. I 2021 ble om lag 61 prosent av det norske massevirket videreforedlet i Norge. Resterende del eksporteres hovedsakelig til Sverige, en mindre andel går også til Tyskland og Baltikum.

Hoveddelen av norsk treforedling produserer trykkipapir av forskjellige kvaliteter. Trykkipapir produseres i hovedsak for eksport, men markedsbehovene har gjennom flere år vist en fallende trend. Nedlegging av produksjonskapasitet i våre naboland har bedret markeds situasjonen for de norske bedriftene i 2021. En fabrikk i Trøndelag produserer bølgepapp og kjemisk-termo-mekanisk tremasse, som også har hatt stor etterspørsel i 2021. Bedrede markedsforhold for treforedlingsbedriftene i Norge har medført økt behov for massevirke av gran. Eksport er alternativet for massevirke av furu og lauv i dag.

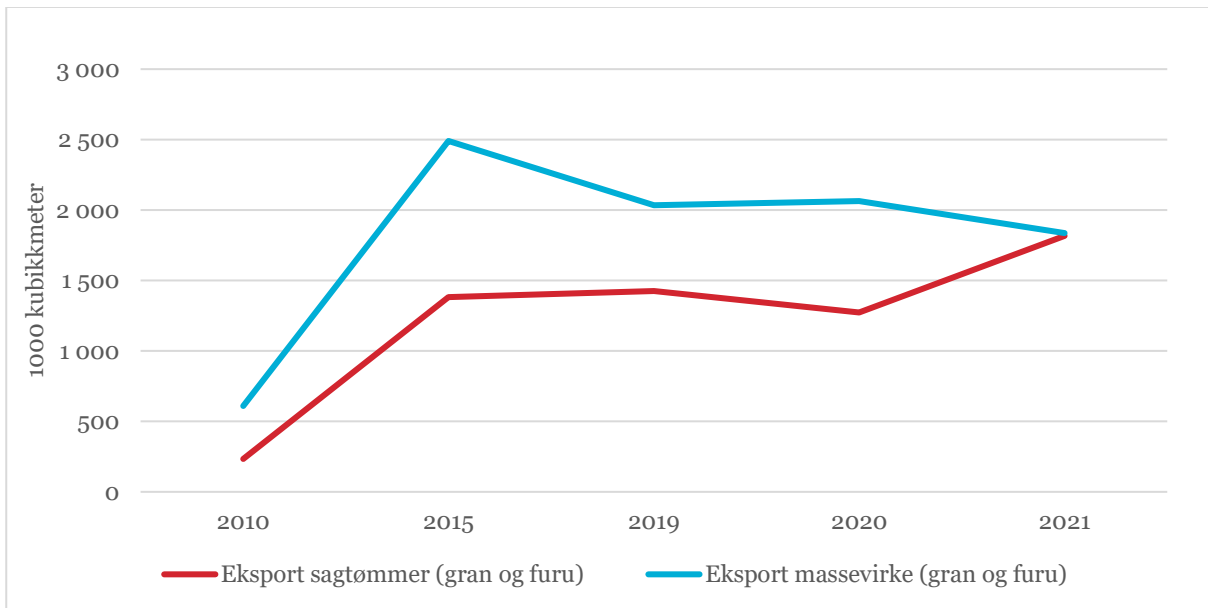
Trevirke til energiformål i form av rundvirke og flis brukes til varmeverk. Mye av energiflisa i Nord-Norge brukes også som reduksjonsmiddel i ferrosiliciumproduksjon. I Sør-Norge er det, i tillegg til bruk i varmeverkene, en betydelig eksport av energiflis til Danmark. Med økende strømpriser har markedet for trevirke til energi hatt en god utvikling i 2021.

7.2.3 Eksport og import i skogbruket

I 2021 ble det eksportert 1,81 mill. kubikkmeter sagtømmer og 1,83 mill. kubikkmeter massevirke av gran og furu (figur 59). Sagtømmereksperten økte med 43 prosent i forhold til 2020. Eksporten skjer hovedsakelig til Sverige og Tyskland. Importert volum av sagtømmer og massevirke av gran og furu har hatt et stabilt nivå på 160-180 000 kubikkmeter de siste tre årene (figur 60).

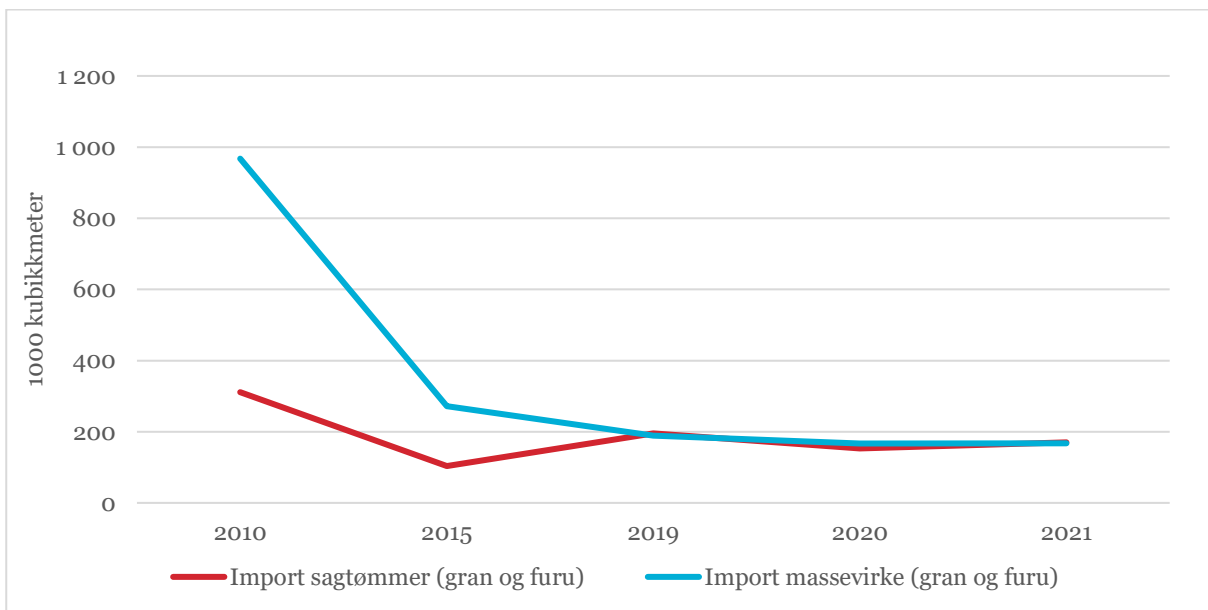
Skogbruket og skogindustrien eksporterte tømmer og trebaserte varer til en samlet verdi av litt over 16 mrd. kroner (figur 62 og figur 63), i tillegg til produksjon for det norske markedet. Eksporten har økt med 2 mrd. kroner fra 2020. Selv om papirvarer og papirmasse fremdeles betyr mest, har eksportverdien av tømmer, trelast og andre trevarer økt betydelig i 2021 (figur 62).

Trenden de siste årene er økende eksport av råstoff hovedsakelig massevirke og sagtømmer av gran og furu. Årsaken er nedleggelse av norsk papir- og celluloseindustri for 8-10 år siden og økende etterspørsel, tømmerpriser og avvirking.

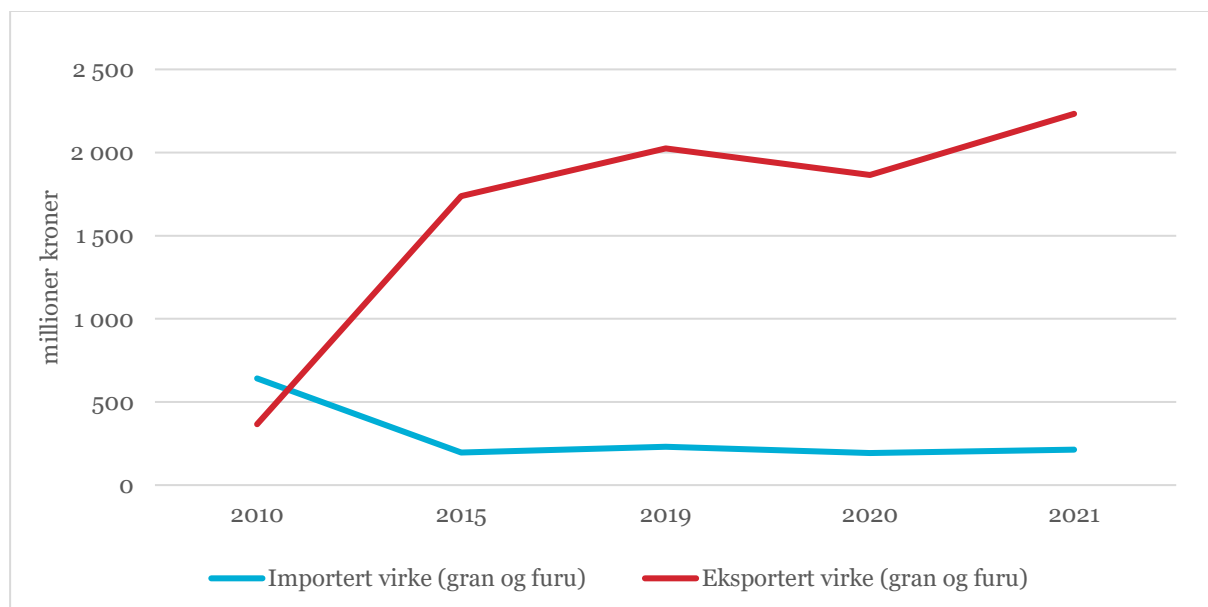
Figur 59. Eksportert volum av sagtømmer og massevirke av gran og furu. 1000 kubikkmeter.

Kilde: SSB, 2022

Figur 60. Importert volum av sagtømmer og massevirke av gran og furu. 1000 kubikkmeter.

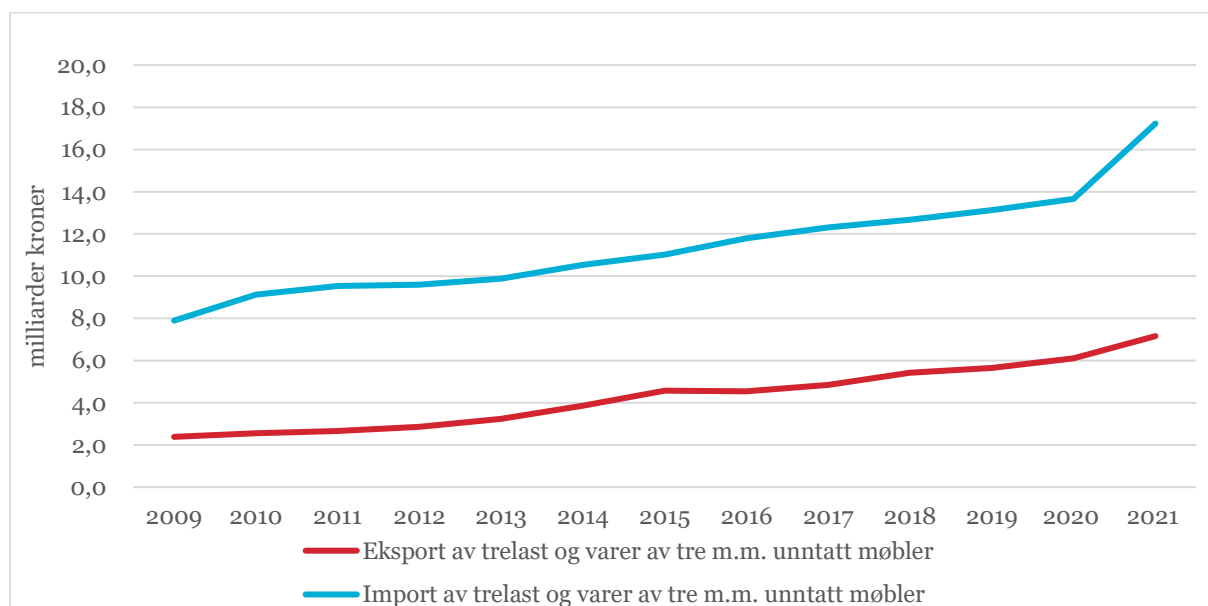
Kilde: SSB, 2022

Figur 61. Verdi av eksportert og importert virke av gran og furu. Mill. kroner.

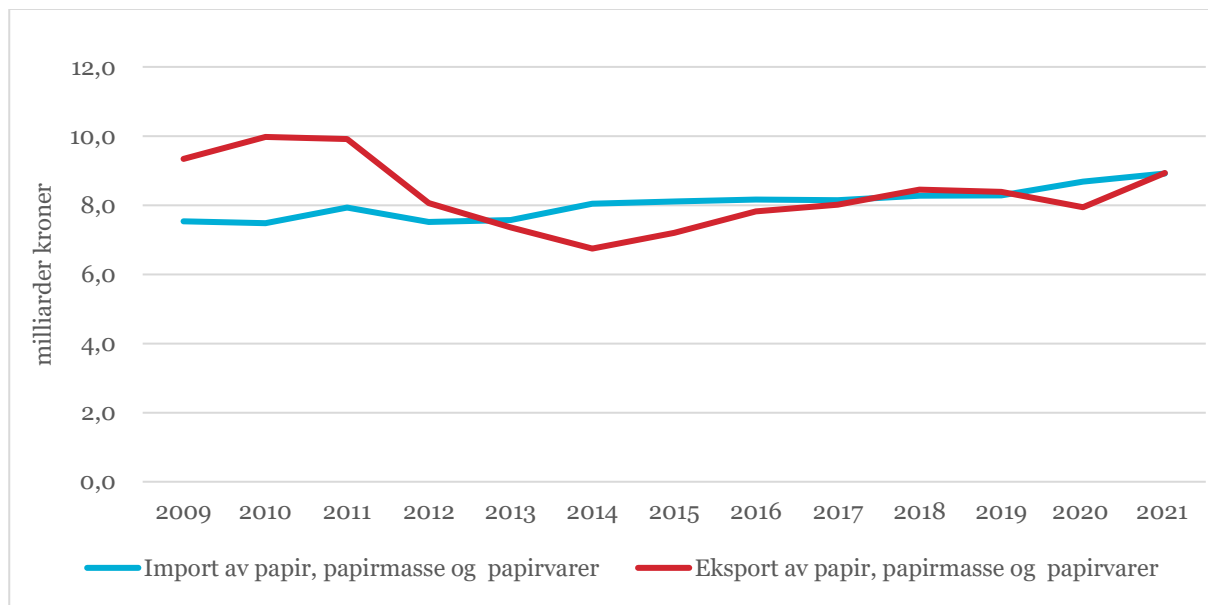
Kilde: SSB, 2022

Verdien av eksportert trelast og varer av tre m.m. unntatt møbler var i 2021 på 7,2 mrd. kroner, en økning på 17,2 % fra 2020. Verdien av importert trelast og varer av tre m.m. unntatt møbler var i 2021 på 17,2 mrd. kroner, opp 17,2 % fra 2020 (figur 62). Verdien av eksport og import av papir, papirmasse og papirvare var begge i 2021 på 8,9 mrd. kroner (figur 63).

Figur 62. Verdi av eksport og import av trelast og varer av tre m.m. (unntatt møbler), 2009-2021. Mrd. kroner.

Kilde: SSB, 2022.

Figur 63: Verdi av eksport og import av papir, papirmasse og papirvarer, 2009-2021. Mrd. kroner.

Kilde: SSB, 2022

7.2.4 Muligheter og utfordringer for skognæringen

Tømmerprisene har fått en liten justering i inngangen til 2022 der sagtømmerprisene har en liten nedgang og massevirkeprisene en liten oppgang. Forventningen er at sagtømmerprisene vil holde seg på dette nivået utover i året, men det er forventninger om at massevirkeprisene kan få noe økning når vi kommer lenger ut i 2022.

Selv om vi fikk en lageroppbygging av trelast mot slutten av 2021 har etterspørselen etter sagtømmer vært høy i hele 2021 og utsiktene utover i 2022 er optimistiske. Etterspørselen etter trelast har tatt seg opp igjen i starten på 2022 og behovet for sagtømmer forventes å være høyt.

Markedsutsiktene for massevirke utover i 2022 er også optimistiske. Selv om trykkpapirmarkedet, som norsk treforedlingsindustri domineres av, er i en fallende trend, har kapasitetsnedleggelse medført en bedring i markedsutsiktene. Økt produksjon har ført til at avsetningsproblemene for massevirke er snudd til en økende etterspørsel.

Eksportandelen både for sagtømmer og massevirke tilsier at det er rom for å øke foredlingskapasiteten i Norge. Flere sagbruk planlegger investeringer for å øke kapasiteten. I Nord-Norge går mye av avvirkningen til varmeverk og ferrosilisiumindustrien. Her har etterspørselen også tatt seg opp gjennom 2021 og setter ikke begrensninger for avvirkningen. Trøndelag har, som normalt, underdekning på massevirke. Avvirkningen er økt uten at det har blitt en lageroppbygging. Vestlandet og Sørlandet har hatt normal avvirkning og eksportmulighetene til Tyskland og andre deler av Europa har vært gode med økende tømmerpriser. I Østlandsområdet har avvirkningen gått normalt. Det reduserte behov for massevirke, med nedstenging av papirmaskinen i Halden, som førte til oppbygging av massevirkelager i skogen er nå borte. Innlandet har videreført eksportkanalen av massevirke til Karlstad-industrien, som tar hoveddelen av massevirket. Det er stor etterspørsel etter sagtømmer og full utnyttelse av avvirkningskapasiteten. Markedsutsiktene for trevirke i form av rundvirke og flis til energiformål ser også positive ut for 2022. Det er ingen signaler om at energiprisene vil bli betydelig lavere enn i 2021. Dette signaliserer at etterspørselen etter trevirke til energiformål vil være høy utover i 2022.

Bioraffinering av trevirke får stadig økende fokus. Norske Borregaard er en verdensledende bedrift på dette området. Her foredles trevirke blant annet til smaksstoffer for matproduksjon, bindingsstoffer for andre

produkter som tannkrem, sement og luktstoffer innen kosmetikk for å nevne noe. Innen bioraffinering er det også nye anvendelsesområder for trevirke under utvikling, blant annet trevirke til dyrefor, som bindemiddel i komposittprodukter og til bioplast.

Det kan se ut til at også 2022 blir et godt år for skog- og trenæringa.

Referanser

- Felleskjøpet Agri. (2021). *Økte råvarepriser fører til økte kraftfôrpriser*. Hentet fra <https://www.felleskjopet.no/presse/nyheter/oekte-raavarepriser-foerer-til-oekte-kraftforpriser/>
- Fruktlagerinspektøren. (2022).
- Landbruksdirektoratet. (2021b). *Markedsrapport 2020*.
- Melk.no Opplysningskontoret for Meieriprodukter. (2022). *Markedstall 2021*. Oslo: Melk.no Opplysningskontoret for Meieriprodukter.
- Nibio. (2022, Januar). *Totalkalkylen for jordbruket*. Hentet fra <https://www.nibio.no/tjenester/totalkalkylen-statistikk#groups>
- Nortura. (2022, januar). *Nortura Medlem*. Hentet fra <https://medlem.nortura.no/nyheter/nortura-hever-utbetalingsprisen-pa-kylling-og-kalkun-article45542-11885.html>
- Regjeringen.no. (2022, februar 1.). *Regjeringen.no*. Hentet fra Protokoll fra møte mellom jordbruksavtalepartene.: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/protokoll-fra-mote-mellom-jordbruksavtalepartene/id2899171/>
- SSB. (2022). *Utenrikshandelsstatistikk med varer*.
- SSB Landsskogtakseringen. (2022, februar 4). *Landsskogtakseringen*. Hentet fra <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/skogbruk/statistikk/landsskogtakseringen>
- Tine. (2022, Januar 27.01.2022). *Råstofftilgang*. Hentet fra [tine.no: https://www.tine.no/markedsregulator/fakta-og-prognoser/r%C3%A5stofftilgang](https://www.tine.no/markedsregulator/fakta-og-prognoser/r%C3%A5stofftilgang)
- Tine råvare årsrapporter. (2005 - 2022).
- Tine SA Årsrapporter. (2005 - 2022).
- Tolldirektoratet. (2022). Hentet fra <https://www.toll.no/no/bedrift/import/tollfrihet/kvoter/stiklinger-potteplanter-og-gress-pa-rull/>.
- Totalmarked kjøtt og egg. (2021). *Markedsprognose kjøtt og egg pr. januar 2021*. Totalmarked kjøtt og egg.
- Totalmarked kjøtt og egg. (2022, Februar). *Grunnlagsdokument*. Hentet fra Totalmarked kjøtt og egg: <https://totalmarked.nortura.no/pris/malpris-og-planlagt-engrospris/grunnlagsdokument/>
- Totalmarked kjøtt og egg. (2022, Januar). *Markedsprognose kjøtt og egg pr. januar 2022*. Hentet fra <https://totalmarked.nortura.no/prognose/>
- Totalmarked kjøtt og egg. (2022, Januar 19). *Økt salg som følge av fortsatt tiltak og restriksjoner. Prognose 2022 - per januar 2022*. Hentet fra Totalmarked kjøtt og egg prognose, Prognose: <https://totalmarked.nortura.no/prognose/>
- Økonomisk utvalg for reindrift. (2021a). *Totalregnskapet for reindriften, tabell 4.1.10 og avsnitt 4.8. Slakt ved slakteri beregnet ut fra gjennomsnittlige slaktevekter*.
- Økonomisk utvalg for reindrift. (2021b). *Totalregnskapet for reindriften, tabell 4.1.7 og avsnitt 4.8*.

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO

POSTADRESSE:
Postboks 1450 Vika, 0116 Oslo

BESØKSADRESSE:
Stortingsgt. 28, 0161 Oslo

TELEFON: 78 60 60 00

E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA

BESØKSADRESSE:
Løkkeveien 111, 9510 Alta

LANDBRUKSDIREKTORATET STEINKJER

BESØKSADRESSE:
Skolegata 22, C-bygget, 7713 Steinkjer

www.landbruksdirektoratet.no
